

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

OPRICHTERSAANSPRAKELIJKHEID BIJ INBRENG VAN EEN FINANCIËEL NEGATIEF VENNOOTSCHAPSVERMOGEN

1. De feitelijke gegevens en de procedure

De eiser was een onbetaalde schuldeiser van een n.v. Na vruchteloos op betaling bij de n.v. te hebben aangedrongen, wendde hij zich tot haar oprichters met de bewering dat zij, als oprichters, aansprakelijk waren nu gebleken was dat op het kapitaal niet geldig zou zijn ingeschreven (art. 35, 2°, Venn. W., zoals van kracht ten tijde van de feiten, te weten 1956).

De n.v. was ontstaan uit de omzetting van een p.v.b.a. Zoals nog verplicht was in 1956 diende deze omzetting te geschieden door oprichting van een nieuwe vennootschap, waarin het vermogen van de om te zetten vennootschap geheel werd ingebracht. Maar de rechtspersoonlijkheid bleef niet onveranderd voortbestaan in de nieuwe vorm, zoals thans bij W. 23 februari 1967 is bepaald (art. 165 Venn. W.).

Deze n.v. bleek, volgens de feiten bekend uit de gepubliceerde rechtspraak, opgericht te zijn met een statutair kapitaal van 9 miljoen frank. Dit kapitaal was samengesteld uit het vermogen van de p.v.b.a. (voor een nettoactiefwaarde van 2,495 miljoen frank), uit een aantal onroerende goederen, die toebehoorden aan de oprichters, en ten slotte uit speciën voor 5 miljoen frank. In de oprichtingsakte hadden enkele verschijners de hoedanigheid van «loutere inschrijvers» aangenomen (art. 31 Venn. W.), terwijl de verweerders in de latere procedure als «oprichters» werden aangeduid. Naar later zou blijken was de waarde van het ingebrachte p.v.b.a.-vermogen negatief, en vertoonde het een deficit van meer dan 6 miljoen frank. Eiser leidde hieruit af dat het kapitaal niet geldig was gevormd, een toestand waarvoor de oprichters luidens art. 35 Venn. W. moeten instaan.

De procedure, die zich over meer dan tien jaar uitstrekte, kan worden gereconstrueerd aan de hand van de opeenvolgende arresten die alle werden gepubliceerd.

De Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven had, in 1966, de eis afgewezen. Het Hof van Beroep te Brussel¹ bevestigde deze beslissing bij arrest van 4 december 1968 met aanvoering van twee argumenten. Enerzijds redeneerde het hof a contrario : een latere wet, met name de W. 30 juni 1961, had een uitdrukkelijke sanctieregeling uitgevaardigd voor «kennelijke overwaardering van niet geldelijke inbrengsten» (art. 35, 4°, 1e lid, Venn. W.), zodat op feiten daterend van voor deze wet geen oprichtersaansprakelijkheid kon worden toegepast. Daarenboven meende het hof dat ook van art. 35, 2°, Venn. W. geen toepassing kan worden gemaakt, omdat anders de oprichters garant zouden zijn voor de waarde van inbrengen in natura. De oprichters zijn echter enkel garant voor de «geldige» inschrijving (art. 35, 2°, Venn. W.).

Dit arrest werd door het Hof van Cassatie, hoofdzakelijk wegens onvoldoende motivering, vernietigd². Men treft er reeds impliciet de zienswijze in aan die het Hof later in het hier geannoteerde arrest zou uitdrukken. Het Hof beaamde de feitenrechter, waar deze verklaarde dat art. 35, 2°, Venn. W. niet betekent dat de oprichters de waarde van de inbrengen in natura moeten waarborgen, zodat zij voor overwaardering zouden moeten instaan. Doch het Hof verweet de feitenrechter niet te hebben geantwoord op het argument, volgens hetwelk een inbreng effectief moet zijn, een waarde moet hebben. Impliciet betekent dit dat een inbreng zonder waarde niet als een geldige inschrijving, in de zin van art. 35, 2°, Venn. W., kan worden aangemerkt.

Op verwijzing velde het Hof van Beroep van Antwerpen een uitvoerig arrest. Het arrest overweegt, zij

¹ Hof Brussel, 4 december 1968, R.P.S., 1970, 97, Pas., 1969, 11, 38.

² Cass., 2 oktober 1970, Arr. Cass., 1971, 112, R.P.S., 1972, 279, Pas., 1971, 1, 92.

het bij wijze van obiter dictum, dat de litigieuze oprichting moest leiden tot het creëren van fictief krediet ; dat de inbreng en de voorstelling van een waardeloze handelszaak als een actief de derden noodzakelijk op een dwaalspoor moest leiden ; dat de inbreng van een waardeloos goed niet geacht kan worden een geldige inschrijving te zijn in de zin van art. 35, 2°, Venn. W., omdat daardoor een fictief krediet wordt geschapen dat aanleiding kan geven tot een commerciële contractuele vordering in hoofde van een partij die sinds de oprichting van de vennootschap verkeerdelijk was ingelicht en dus op een dwaalspoor was gebracht en een onrechtmatig naadeel had geleden³.

Het cassatieberoep tegen deze beslissing werd bij arrest van 10 maart 1978 verworpen⁴.

2. De toepasselijke wetgeving

De hiervoor uiteengezette feiten hadden plaats in 1956. De regels van vennootschapsrecht, zoals zij toen golden, bepalen de oplossing die aan het geschil werd gegeven. Sindsdien heeft de wetgever deze regels herhaaldelijk gewijzigd. De betekenis van het arrest van 10 maart 1978 wordt er sterk door gerelativeerd. De wantoestanden, die aan het arrest ten grondslag lagen, zouden vandaag de dag grotendeels verdwenen zijn. Het arrest blijft nochtans principiële betekenis behouden.

Duidelijkheidshalve worden hier de regels opgesomd, die sindsdien door de wetgever werden aangepast, onder meer om die misbruiken te voorkomen.

In 1961 werden procedures, controlemaatregelen en sancties uitgevaardigd inzake inbrengen in natura in een n.v. (en later in een p.v.b.a.)⁵. Enerzijds werd de vrijheid van de oprichters inzake evaluatie van de inbrengen gehandhaafd, doch anderzijds werd hun appreciatie aan revisorale en deskundige kritiek onderworpen⁶. Door de bekendmaking van de besluiten van het revisoraal verslag worden de derden op de hoogte gebracht van de gevaren van de overwaardering⁷. Zo deze te vergaand is («kennelijke overwaardering»), zullen de oprichters de schade moeten goedmaken die het rechtstreeks gevolg is van hun overmoedige evaluatie⁸.

In 1967 werden regels ingevoerd inzake wijziging van rechtsvorm van vennootschappen, onder meer om deze juridisch mogelijk te maken met behoud van dezelfde rechtspersoonlijkheid⁹. Ook hier werden proce-

dures en controlemaatregelen uitgevaardigd, waaronder een gelijkaardige verplichting tot organisatie van revisorale kritiek (art. 167 Venn. W.). Daar het om dezelfde rechtspersoonlijkheid gaat, zou de omzetting bv. van een p.v.b.a. in een n.v. niet tot oprichtersaansprakelijkheid aanleiding kunnen geven (art. 171, 1e lid, Venn. W.).

In 1973 werd, nu ter bestrijding van andere misbruiken, een sluitende procedure ingesteld om te verzekeren dat, bij inbreng in speciën, de vennootschap daadwerkelijk in het bezit van de fondsen zou worden gesteld¹⁰. In 1977 werd het vereiste van een minimumkapitaal voor de n.v. ingevoerd¹¹. Geen van beide wijzigingen gaf aanleiding tot aanpassing van de principes inzake oprichtersaansprakelijkheid.

De wet van 4 augustus 1978, ten slotte, heeft de oprichtersaansprakelijkheid verruimd tot de aansprakelijkheid voor de oprichting van een n.v. met een onvoldoende aanvangskapitaal¹². In dat perspectief, doch weliswaar zonder rechtstreeks wettelijk verband met de oprichtersaansprakelijkheid, wordt de verplichting opgelegd een «financieel plan» uit te werken, waaruit de kapitaalbehoeften van de onderneming voor de eerstkomende jaren kunnen worden afgeleid. Inzake de wijze waarop dit kapitaal moet worden gevormd, en o.m. inzake realiteit van de inbrengen bevat deze nieuwe regeling geen uitdrukkelijke normen. Zij geldt immers enkel inzake hoegrootheid van het kapitaal, niet inzake realiteit van het vermogen. In feite zal dikwijls blijken dat de afwezigheid van een effectief vermogen in het financieel plan niet voldoende in overweging werd genomen, zodat bij later faillissement een «kennelijk ontoereikend» aanvangskapitaal zal kunnen blijken.

Artikel 7 van de tweede richtlijn van de E.G. inzake vennootschappen bepaalt dat het «kapitaal uitsluitend (mag) bestaan uit vermogensbestanddelen die naar economische maatstaf kunnen worden gewaardeerd». Een verplichting tot het verrichten van werk of van diensten kan daarvan evenwel geen deel uitmaken¹³. Het is vooralsnog niet bekend op welke wijze de Belgische wetgever aan deze regel uitvoering zal verlenen.

3. In het arrest geformuleerde rechtsregels

De regels kunnen als volgt worden samengevat :

1° de inbreng in een n.v. van een waardeloos goed kan niet geacht worden een *geldige* inschrijving te zijn ;

³ Hof Antwerpen, 13 september 1976, R.P.S., 1976, 131, met noot van P.C.

⁴ In dit nummer afgedrukt.

⁵ W. 30 juni 1961 ; voor de p.v.b.a. werd deze regeling eerst toepasselijk verklaard bij W. 26 juni 1967.

⁶ Zie de artt. 29bis, eerste lid, en 120bis Venn. W.

⁷ Art. 30, 2°, ingevoegd bij de W. 30 juni 1961. De publikatie van deze besluiten werd door de W. 24 maart 1978 gehandhaafd ; zie art. 9, lid 1, 7°.

⁸ Art. 35, 4°, eerste lid, in fine ; vgl. art. 123, 6°, Venn. W.

⁹ Art. 165 Venn. W., ingevoegd bij W. 23 febr. 1967.

¹⁰ Art. 29bis, 2e, 3e en 4e lid, Venn. W., ingevoegd bij W. 6 maart 1973.

¹¹ Art. 29, 2°, Venn. W., als gew. W. 1 febr. 1977.

¹² Voor nadere bijzonderheden wordt verwezen naar art. 35, 6°, Venn. W., ingevoegd bij W. 4 aug. 1978 ; voor een eerste commentaar, zie J. STEENBERGEN, «De ondernemingsrechtelijke bepalingen in de 'anti-crisiswetten'», R.W., 1978-79, 1058.

¹³ Richtlijn van 13 dec. 1976, Publ. E.G., 31 januari 1977, nr. L.26.

derhalve is art. 35, 2°, Venn. W. van toepassing ;

2° heeft de feitenrechter vastgesteld dat de werkelijke waarde van de inbrengen in natura aanzienlijk lager was dan wat in de oprichtingsakte was aangegeven, en zelfs negatief was, zodat de n.v. reeds bij haar oprichting zonder actief was, dan oordeelt hij terecht dat de oprichters aansprakelijk zijn voor de schade die een schuldeiser heeft geleden ten gevolge van dit scheppen van fictief krediet ;

3° neemt een vennootschap het gehele vermogen over van een andere vennootschap, dan dient ter beoordeling van de realiteit van het kapitaal dat bij eerstgenoemde uit deze inbreng wordt gevormd, niet de slotbalans van laatstgenoemde vennootschap in acht genomen te worden, doch enkel de waarde van het vermogen op de dag van de inbreng. Wordt in de akte, waarbij de overnemende vennootschap het vermogen door inbreng verwerft, bedongen dat de verrichtingen na de slotbalans doch voor de inbreng gesteld, «voor rekening worden genomen» door de overnemende vennootschap, dan kan deze clause niet betekenen dat deze tussentijdse verrichtingen niet in aanmerking zullen worden genomen ter beoordeling van de realiteit van het kapitaal, dat uit deze globale inbreng wordt gevormd ;

4° bij omzetting van een p.v.b.a. in een n.v., volgens de regels geldend voor de wet van 23 februari 1967, dit is door oprichting van een nieuwe n.v. met inbreng van het gehele vermogen van de p.v.b.a., zijn de oprichters aansprakelijk voor het gehele kapitaal, en niet alleen voor de verhoging van het p.v.b.a.-kapitaal, waartoe naar aanleiding van de omzetting wordt besloten.

De beslissing van het Hof van Cassatie bevestigt de heersende mening. Vooraanstaande commentatoren hebben deze jurisprudentie goedgekeurd¹⁴.

4. Oprichtersaansprakelijkheid bij inbreng van een financieel negatief vermogen

4.1. De tweevoudige oprichtersaansprakelijkheid

Art. 35 van de Vennootschapswet, zoals in werking ten tijde van de feiten, bevatte een tweevoudige sanctieregeling voor gevallen waarin een waardeloos goed in een n.v. zou worden ingebracht.

Luidens een eerste regel, neergelegd in art. 35, 2°, zijn de oprichters¹⁵ hoofdelijk aansprakelijk voor de

«opneming voor het volle gedeelte van het maatschappelijk kapitaal, waarvoor niet op *geldige* wijze zou zijn *ingeschreven*»¹⁶. De aard van deze aansprakelijkheid van de oprichters wordt verduidelijkt aangezien verklaard wordt dat de oprichters voor de niet geldige inschrijvingen «van rechtswege als inschrijvers ervan worden beschouwd». De wet wil er aldus voor zorgen dat, zo inschrijvingen op losse schroeven zouden blijken te staan, het kapitaal steeds volledig zou zijn opgenomen, en er in elk geval een partij kan worden gevonden op wie de inbrengschuld kan worden verhaald¹⁷.

Een tweede vorm van oprichtersaansprakelijkheid is minder vergaand. Luidens art. 35, 3°, worden de oprichters hoofdelijk aansprakelijk verklaard «wegens de wezenlijke afbetaling der aandelen tot beloop van een vijfde». Hier wil de wet dat de vennootschap, reeds bij de oprichting, minstens over het minimumaanvangsvermogen van een vijfde van het kapitaal kan beschikken.

Beide vormen van oprichtersaansprakelijkheid werden parallel uitgebouwd ten aanzien van de eertijds als grondvoorwaarden¹⁸ beschreven regels ter oprichting van een n.v., met name art. 29, 2° : «dat het kapitaal in zijn geheel ingeschreven zij», en art. 29, 3° : «dat ieder aandeel minstens tot beloop van een vijfde afbetaald zij door een storting in geld of door eenen werkelijken inbreng».

Op het conceptuele vlak is het onderscheid tussen beide regels vrij duidelijk¹⁹. In het eerste geval gaat het om de geldigheid zelf van de inschrijvingshandeling ; in het tweede geval gaat het om de uitvoering van de krachtens een inschrijving aangegane verbintenis. De omvang van de aansprakelijkheid van de oprichters bij overtreding van voormelde regels verschilt aanzienlijk : in het eerste geval, met name wanneer de verbintenis zelf is aangetast, zijn de oprichters gehouden tot honderd procent van de aangetaste verbintenis. Heeft het gebrek enkel betrekking op de volstorting, dit is op de wijze waarop de verbintenis werd uitgevoerd, dan zal de aansprakelijkheid van de oprichters beperkt zijn tot twintig procent van de totale inschrijving. Bij ver-

¹⁴ VAN RIJN en VAN OMMESLAGHE, «Examen de jurisprudence», nr. 33 R.C.J.B., 1973, 385 ; RONSE e.a. «Overzicht van rechtspraak», nr. 161, T.P.R., 1978, 800 ; naar aanleiding van een Duitse rechtsbeslissing vestigen laatstgenoemde auteurs de aandacht op de kwalificatie van de kennelijke overwaarding als een onrechtmatige daad. Deze, ook vroeger aanvaarde benadering, werd in het besproken arrest bevestigd met de overweging dat het scheppen van fictief krediet de oprichters aansprakelijk maakt voor de eruit voortvloeiende schade.

¹⁵ Een zelfde «aansprakelijkheid» treft de beheerders bij verhoging van het kapitaal. Eenvoudigheidsshalve worden beide vormen van aansprakelijkheid samen behandeld.

¹⁶ De wet van 1 februari 1977 voerde in de Nederlandse tekst van art. 35, 2°, een precisering in door de woorden : aansprakelijk «wegens het gehele gedeelte van het kapitaal dat niet geldig ingeschreven zou zijn» te vervangen door «tot *opneming* van het volle gedeelte van het maatschappelijk kapitaal waarvoor niet op *geldige* wijze zou zijn ingeschreven».

¹⁷ Het doel van deze benadering zou, minstens ten dele, erin bestaan hebben te verhinderen dat de vernietiging van een inschrijving de nietigheid van de gehele vennootschap zou uitlokken. De wet van 1886 verklaart daarom de oprichters van rechtswege inschrijvers, zodat de vennootschap behouden kan blijven : zie o.m. J. CORBAU, «De la fictivité et de l'exagération d'évaluation des apports en nature», R.P.S., 1904, 51.

¹⁸ De in art. 29 Venn. W. vermelde regels worden aangeduid als zijnde van openbare orde : strijdige bedingen zouden nietig zijn (VAN RIJN, I, (1954), nr. 492, blz. 335 ; R.P.D.B., tw. «Sociétés anonymes», nr. 140).

¹⁹ Het onderscheid wordt duidelijk gemaakt door o.m. WAUWERMANS, *Manuel*, nr. 82, blz. 54 ; ook : LACOUR en BOUTERON, *Précis de droit commercial*, I, 1925, nr. 431, blz. 334.

nietiging van de inschrijving, waardoor de vennootschap het voordeel van de corresponderende minimumvolstorting zal verliezen, zullen beide regels cumulatief worden toegepast. De oprichters zullen niet alleen tot de ongeldige inschrijving gehouden zijn, zij zullen er ook onmiddellijk twintig procent op moeten betalen. Omgekeerd evenwel dient de omstandigheid dat de betaling van twintig procent ongeldig, of niet daadwerkelijk was, niet noodzakelijkerwijze de geldigheid aan te tasten van de inschrijvingshandeling zelf. Wanprestatie bij de uitvoering van de verbintenis tast in beginsel het bestaan zelf van de overeenkomst niet aan. Behoudens overmacht of vreemde oorzaak zou de schuldeiser o.m. voor uitvoering in natura, zoniet vervangende schadevergoeding kunnen opteren.

Het is precies dit onderscheid dat in het cassatiearrest, en in de heersende rechtsliteratuur, wordt overbrugd. Hoewel de regel die door het Hof wordt geformuleerd kan worden onderschreven, vergt hij toch nadere nuancerings en verfijning.

4.1.1. *De oprichtersaansprakelijkheid op grond van art. 35, 2°, Venn. W.* — Eerstgenoemde vorm van oprichtersaansprakelijkheid (art. 35, 2°) stelt, krachtens een wettelijke garantieregeling, een partij in de plaats telkens als de verklaarde inschrijver is weggevalen²⁰. De wettelijke constructie is ingegeven door motieven van bescherming van het openbaar vertrouwen, waarbij voor rechtshandelingen die beschouwd worden als drager van een voldoende uitgesproken deel van dit vertrouwen, steeds een verbondene moet kunnen worden aangewezen (vergelijk de regeling in art. 8, W. op de Wisselbrief)²¹. Deze vorm van oprichtersaansprakelijkheid geldt telkens als een deel van het kapitaal niet op *geldige* wijze is ingeschreven. De vennootschapswet verduidelijkt niet in welke gevallen de inschrijving ongeldig is. Men zal derhalve moeten teruggrijpen naar het gemene recht, zoals het o.m. het in het Burgerlijk Wetboek wordt aangetroffen. Tekortkomingen inzake bekwaamheid, toestemming, voorwerp of oorzaak zouden tot «ongeldigheid» van de inschrijvingshandeling kunnen leiden, en derhalve tot de in art. 35, 2°, bedoelde aansprakelijkheid.

²⁰ CORBAU in «Des fondateurs de sociétés anonymes et de leur responsabilité», R.P.S., 1900, 130, wijst er terecht op dat het eerste geval van aansprakelijkheid zich voordoet wanneer de aandelen door niemand opgenomen blijken te zijn: voor het verschil met het aangekondigde kapitaal wordt het equivalent aangeduid, bedoeld in art. 35, 2°. Deze casuspositie werd ook onderkend voor de regeling inzake sterkmaking en pseudo-vertegenwoordiging.

²¹ Zie ook het geval bedoeld in art. 35, 4°, 2e lid, Venn. W. waar, in strijd met het gemeenrechtelijk beginsel, de vertegenwoordiger persoonlijk tot de verbintenis gehouden wordt (en niet enkel aansprakelijk, zoals voortvloeit uit 1997 B.W.). Overigens kan men aanvaarden dat de aansprakelijkheid van de oprichters, t.a.v. die van de pseudo-vertegenwoordigers hoofdelijk is, en niet subsidiair, aangezien het doel van de wet is een techniek van parate executie te verschaffen. Zie FREDERICQ, *Traité*, IV, nr. 320, blz. 502, t.a.v. de pseudo-vertegenwoordigers en de onbekwamen, WAUWERMANS, a.w. nr. 125, blz. 190.

Dit is trouwens de benadering die voortvloeit uit drie andere gevallen van oprichtersaansprakelijkheid, waar evenmin een geldig verbonden inschrijver kan worden aangewezen, met name: de inschrijvingen opgenomen door een pseudo-vertegenwoordiger (dit is een vertegenwoordiger wiens volmacht onvoldoende, gebrekkig of zelfs onbestaande was) of door een sterkmaker, terwijl de partij voor wie hij zich sterk had gemaakt de verbintenis in de gestelde tijd niet bekrachtigt; de inschrijvingen uitgaande van onbekwamen (art. 35, 2°)²², worden op gelijkaardige wijze behandeld. In al deze gevallen zijn de oprichters gehouden tot de verbintenis, voor het geval deze ongeldig zou worden verklaard aangezien de pseudo-vertegenwoordigde, de derde voor wie men zich sterk heeft gemaakt of de onbekwame niet geldig zijn verbonden.

Van dezelfde regeling wordt toepassing gemaakt wanneer de inschrijving wordt vernietigd, hetzij wegens gebrek aan voorwerp, hetzij omdat het voorwerp ongeoorloofd is²³. Overeenkomstig het gemene recht (art. 1126 e.v. B.W.) leiden deze tekortkomingen tot nietigheid van de verbintenis zelf²⁴. Doch de Vennootschapswet voegt hieraan toe dat het deel van het kapitaal, dat niet geldig zou zijn opgenomen, en de eraan beantwoordende aandelen, die alsdan niet kunnen worden toegekend, van rechtswege ten laste van de oprichters worden gelegd. Ook hier zijn de oprichters als wettelijke garanten te beschouwen: zij waarborgen een bepaald resultaat (de geldige inschrijving), en niet de verbintenis van de onbekwame, van de pseudo-vertegenwoordigde, enz.²⁵.

4.1.2. *De oprichtersaansprakelijkheid op grond van art. 35, 3°, Venn. W.* — De oprichtersaansprakelijkheid bedoeld in art. 35, 3°, Venn. W. heeft betrekking op een hypothese die duidelijk van de voorgaande moet worden onderscheiden. Hier gaat het om de uitvoering van de krachtens inschrijving aangegane verbintenis: zoals bekend moet deze uitvoering minstens twintig procent bedragen en worden «afbetaald ... door een storting in geld of door eenen *werkelijken* inbreng» (art. 29, eerste lid, 3°). De oprichtersaansprakelijkheid is overeenkomstig geformuleerd en slaat op: «3° wegens *wezenlijke* afbetaling der aandelen tot beloop van een vijfde». Indien in de rechtsliteratuur wordt vereist dat het kapitaal van een n.v.

²² CORBAU, «Des fondateurs de sociétés anonymes et de leur responsabilité», R.P.S., 1900, 130, merkt op dat de uitdrukkelijke regeling in art. 35, 5°, een vergissing van de wetgever uitmaakt, daar deze hypothese reeds in art. 35, 2°, geregeld werd.

²³ Over het onderscheid tussen het doel van de overeenkomst en het voorwerp van de verbintenis, zie o.m. *Nov., Droit civil*, IV, nr. 991, blz. 230.

²⁴ Zie Cass., 16 november 1916, *Pas.*, 1917, I, 316, waar onder de vroegere doctrinale opvattingen de verbintenis voor «onbestaande» werd gehouden; zie verder noot 47.

²⁵ Voor enkele verschillpunten tussen garantie en borgtocht zie WYMEERSCH, «Iets over abstracte verbintenissen», in *Actori incumbit probatio*, 1975, blz. 262.

enkel mag worden gevormd aan de hand van vermogensbestanddelen die voor beslag en uitvoering in aanmerking komen en financieel waardeerbaar zijn, slaat dit vereiste in beginsel op de uitvoering, en niet op de geldigheid van de verbintenis die uit de inschrijving voortvloeit. Indien derhalve gebleken is dat geen werkelijke inbreng is gebeurd, dan zal de aansprakelijkheid van de oprichters moeten worden beoordeeld op grond van art. 35, 3°, en dus beperkt zijn tot een vijfde van de verbintenis²⁶.

4.1.3. *Samenval van beide voormelde termen van oprichtersaansprakelijkheid* — Het in de beginselen duidelijke onderscheid tussen geldigheid en uitvoering van de verbintenis vervaagt wanneer, gezien de inbreng die de inschrijver verricht heeft, de verbintenis bij gebrek aan voorwerp geacht moet worden nietig te zijn. Dan zal de aansprakelijkheid van de oprichters tweevoudig zijn: zij zullen als garanten de nietige inschrijving op zich moeten nemen; zij zullen er ten minste een vijfde moeten op storten. Het is de eerste regel die ten grondslag ligt aan de nogal algemeen geformuleerde uitdrukking in het geannoteerde arrest, met name dat de inbreng in een n.v. van een waardeeloos goed moet worden ontleed als een ongeldige inschrijving, zodat er aanleiding bestaat de oprichtersaansprakelijkheid overeenkomstig art. 35, 2°, te beoordelen. De nuancering die op deze regel kan worden aangebracht, heeft betrekking op de scheidingslijn tussen beide gevallen van oprichtersaansprakelijkheid.

4.2. *Toepassingsgevallen van de oprichtersaansprakelijkheid bedoeld in art. 35, 2° Venn. W.*

Artikel 29, 1e lid, 2°, gelezen in samenhang met artikel 35, 2°, bevat een dubbele, onderling samenhangende regeling. Enerzijds moeten de inschrijvingen *geldig* zijn, anderzijds moeten zij op het *gehele* kapitaal betrekking hebben. Samenval van regels treedt op wanneer de inschrijving ongeldig is: alsdan zal niet op het gehele kapitaal zijn ingeschreven.

4.2.1. *De regel van de volledige inschrijving* — Dit eerste onderscheid maakt het mogelijk een aantal uit de rechtsliteratuur bekende toepassingsgevallen te rangschikken. Het verbod van emissie onder de nominale waarde steunt op een overtreding van de regel van de volledige inschrijving²⁷. Hier ligt een geldige in-

schrijving voor, doch zij is ontoereikend ten opzichte van het statutair vermelde kapitaal en de overeenstemmende nominale waarde. Dezelfde regel ligt ten grondslag aan het verbod in Belgische naamloze vennootschappen een toegelaten kapitaal te «organiseren»²⁸. Het vereiste dat de inschrijving vast en onvoorwaardelijk moet zijn, kan eveneens onder deze regel worden gerangschikt: bij later intreden van de voorwaarde zou het oorspronkelijk geldig opgenomen deel in het kapitaal op losse schroeven komen te staan (ontbindende voorwaarde; vgl. bij schorsende voorwaarde)²⁹. Logischerwijze kunnen geen gelijkaardige bezwaren worden gemaakt bij oprichting onder tijdsvoorwaarde³⁰, mits dit niet tot retroactieve oprichting zou leiden³¹.

4.2.2. *De regel van de geldige inschrijving*. — Luidens de tweede regel moeten de inschrijvingen bestaan, rechtsgeldig zijn. Is een inschrijving ongeldig dan zal doorgaans ook voor het overeenstemmende deel in het kapitaal «niet volledig» zijn ingeschreven. De gevallen waarin de inschrijving ongeldig wordt bevonden stemmen, blijkens de rechtsliteratuur, grotendeels overeen met de toepassing van de algemene regels inzake geldigheid der verbintenissen.

Zo wordt aanvaard dat de inschrijving vernietigbaar is, wanneer zij door een wilsgebrek wordt aangetast³². Betwisting bestaat over de vraag welke wilsgebreken voor vernietiging in aanmerking komen³².

Dikwijls wordt ook beweerd dat de inbreng «werkelijk en ernstig» (*réel et sérieux*) moet zijn³³. Onder deze algemene uitdrukking blijken meerdere feitelijk en juridisch te onderscheiden toestanden schuil te gaan. Zo zijn er de gevallen waarin iemand blijkens de oprichtingsakte ogenschijnlijk vennoot wordt, terwijl hij in

²⁸ O.m. FREDERICQ, *Traité*, IV, nr. 286, blz. 464; *Nov.*, *Droit commercial*, III, nr. 999; ook LACOUR-BOUTERON, *Précis de droit commercial*, I (1925), nr. 428, blz. 332.

²⁹ O.m. FREDERICQ, *Traité*, IV, nr. 284, blz. 460, en de geciteerde beslissing Kh. Brussel, 25 mei 1935, R.P.S., 1938, 181, en de noot; zie t.a.v. de oprichting van een n.v. onder schorsende voorwaarde: R.v.St., 28 december 1960, R.W., 1960-61, 1767, R.P.S., 1962, 25, met conclusie van de auditeur VAN ASSCHE en noot van LAMBRETTE; zie ter zake: RONSE, *Algemeen deel vennootschapsrecht*, blz. 456; VAN RIJN en VAN OMMESLAGHE, «Examen de jurisprudence», nr. 15, R.C.J.B., 1967, 297 e.v.

³⁰ Aldus art. 1843 B.W., door J. RONSE, *Vennootschapsrecht, Algemeen deel*, blz. 455, terecht ook op de handelsvennootschappen toepasselijk geacht.

³¹ VAN RIJN, I (1954), nr. 357, blz. 251; J. RONSE e.a., «Overzicht van rechtspraak», nr. 29, T.P.R., 1978, 707.

³² Zie o.m. FREDERICQ, *Traité*, IV, nr. 284, blz. 461; nr. 354, blz. 545; VAN RIJN, I (1954), nr. 317, blz. 220; nr. 495, blz. 336; RONSE, *Vennootschapsrecht, Algemeen deel*, blz. 64 e.v. Vgl. voor Nederland: VAN DER HEYDEN, *Handboek*, (8e dr.), nrs. 143-144, blz. 168 e.v.

³³ Zie Cass., 23 oktober 1905, R.P.S., 1905, 289 (inbreng waarvan men weet dat hij «illusoir» is), met de kritische beschouwingen van J. CORBAU, *ibidem*: Hof Brussel, 14 februari 1913, R.P.S., 1913, 274; vgl. FREDERICQ, *Traité*, IV, nr. 284, blz. 461, die hiermee de fictieve inschrijvingen wil bestrijden; *Nov.*, *Droit commercial*, III, nr. 1076; R.P.D.B., tw. «Sociétés anonymes», nr. 145.

²⁶ Dat de oprichters voor de overblijvende tachtig procent niet moeten instaan wordt meestal geformuleerd als zouden de oprichters voor de solvabiliteit van de inschrijvers niet instaan. De regel wordt algemeen aanvaard: VAN RIJN, I, (1954) nr. 502, blz. 341.

²⁷ Dit verbod wordt algemeen aanvaard en uitgelegd als een overtreding van art. 29, 1e lid, 2°: FREDERICQ, *Traité*, IV, nr. 286, blz. 463; VAN RIJN, I (1954), nr. 823, blz. 493; R.P.D.B., tw. «Sociétés anonymes», nr. 144; *Nov.*, *Droit commercial*, III, nr. 1001; CH. DEMEURE, «De la légalité d'une augmentation du capital d'une société anonyme au moyen d'une émission d'actions en dessous du pair», R.P.S., 1889, 135.

werkelijkheid niets in gemeenschap heeft gebracht. Op grond van het gemene vennootschapsrecht (arg. art. 1832 B.W.) kan men geen vennoot worden zonder in te brengen, zonder zich te verbinden iets in vennootschap te brengen. Hier ontbreekt derhalve het voorwerp zelf van de verbintenis : de verrichting moet, als inbreng in vennootschap, nietig worden verklaard. Zij kan soms worden ontleed als een schenking³⁴.

Het vereiste dat de inbreng «ernstig» moet zijn, wordt soms nader verduidelijkt door te beweren dat hij niet mag zijn beloofd door stromannen, of door personen die klaarblijkelijk niet in staat zijn de aangegane verbintenissen uit te voeren³⁵. In deze zin verzette men zich vroeger tegen inbrengen toegezegd door onvermogenen, en zelfs door bedienden of domestieken. Verder kan de inbreng, die zonder fictief te zijn, door veinzing is aangetast (b.v. wanneer de inbrengverrichting een andere rechtshandeling verbergt), even zeer als een niet-ernstige inbreng worden omschreven.

Tegen voormelde benadering kan geen bezwaar bestaan indien zij kan worden teruggebracht tot de algemene rechtsprincipes inzake veinzing³⁶. Aldus is de inschrijving door stromannen geoorloofd, tenzij het verbergen van de ware identiteit van de aandeelhouder ingegeven is door ongeoorloofde motieven (bv. ontduiking van een wettelijk verbod handel te drijven ; ontduiking van de pluraliteitsvereiste ; ontduiking van de stemrechtreductie ex art. 76 Venn. W.). Alsdan tast de ongeoorloofde veinzing de verbintenis zelf aan : de inschrijving is nietig. Inbrengen toegezegd door personen met beperkte financiële mogelijkheden zullen daarom slechts mogen worden vernietigd indien blijkt dat deze personen door de andere aandeelhouders, uitdrukkelijk of impliciet, van verdere verplichtingen werden vrijgesteld, of dat de uitvoering nooit in de bedoeling van de partijen lag³⁷. In beginsel is het niet-vermogen-zijn geen hinderpaal om zich te verbinden. Men laat toe dat de inschrijvers de fondsen zouden ontfangen bij een derde, zelfs bij een andere oprichter³⁸.

Terecht wordt dikwijls gesteld dat de oprichters de solvabiliteit van hun medeoprichters niet waarborgen³⁹. Voormelde omstandigheden zouden nochtans kunnen worden ontleed als aanwijzingen voor de conclusie waarbij wordt verklaard dat de inschrijver de wil niet had om zich te verbinden, en dit bv. enkel gedaan heeft om een vriend, een werkgever ter wille te zijn⁴⁰. Alsdan kan men deze gevallen terugvoeren tot de algemene regel die wordt toegepast wanneer de inschrijving nietig is.

4.2.3. *Het vereiste van het voorwerp.* — Bij inbrengen in natura blijkt dikwijls achteraf dat het ingebrachte goed waardeloos is, bv. omdat de inbreng betrekking had op een mijnconcessie⁴¹, en deze achteraf door de overheid wordt ingetrokken of geweigerd, of op een verstreken octrooi. Met de inbreng van gehypothekeerde onroerende goederen blijken soms vragen gerezen te zijn, toen — meestal achteraf — bleek dat de waarde van het goed minder bedroeg dan de last : de vennootschap verwierf geen enkel actief⁴². Hier wordt wel eens gesteld dat de inbrengen in geld waardeerbaar moeten zijn⁴³. Daaraan wordt soms toegevoegd dat de inbrengen de derden een daadwerkelijk, voor gedwongen uitvoering vatbaar verhaalsobject moeten verschaffen⁴⁴.

Ten aanzien van de tenietgegane concessie of het verstreken octrooi kan het antwoord eenvoudig zijn : de inschrijving is ongeldig wegens gebrek aan voorwerp. De andere gevallen verlangen een meer genuanceerde uiteenzetting. Indien — wat in de regel het geval is — het de bedoeling was met de inbreng van het bezwaarde goed het kapitaal te vormen, en de schuldeisers enig verhaalsobject aan te bieden, dan kan niet van een bestaand voorwerp van de verbintenis gesproken worden. Niet alleen heeft de inbrenger zich niet bevrijd, de door hem aangegane verbintenis is ongeldig bij gebrek aan voorwerp. De inschrijving die volgens de voorstelling van de oprichters wordt aangegaan en uitgevoerd ter gehele storting op het kapitaal en die wordt verwezenlijkt door de inbreng van een financieel

³⁴ Zie betreffende deze casuspositie o.m. BAUDRY-LACANTINERIE en WAHL, *Traité*, XXIII (1907), nr. 6, blz. 3, nr. 153, blz. 101 ; LAURENT, XXVI, nr. 144, blz. 147 ; HOUPIN en BOSVIEUX, I, (1925), nr. 64, blz. 101 ; vgl. Hof Brussel, 5 april 1939, R.P.S., 1948, 22 met noot.

³⁵ Zie o.m. HOUPIN en BOSVIEUX, *a.w.*, nr. 527, blz. 628, waar in de noot terecht onderscheiden wordt tussen geoorloofde en ongeoorloofde naamlening, of veinzing. Doch de auteurs gaan te ver door het bestaan van fictieve inschrijvingen uit te sluiten, als eenmaal het kapitaal volgestort is : de strafbare, met stromannen verrichte oprichting kan als voorbeeld vermeld worden ; verder : J. CORBIAU, «De la simulation de souscription d'action», R.P.S., 1904, 161 ; LYON-CAEN en RENAULT, *Traité*, II (2), nr. 689bis, blz. 37 ; LACOUR-BOUTERON, *Précis de droit commercial*, I (1925), nr. 427, blz. 331.

³⁶ De toepassing van deze algemene beginselen wordt door VAN RIJN verworpen, op grond van het betwistbaar theoretisch inzicht dat de oprichtingshandeling een stel eenzijdige rechtshandelingen zou zijn : I (1954), nr. 496, blz. 337 ; zie voor een op de schijn steunende oplossing van deze vraag : VANDER HEYDEN, *a.w.*, nr. 143, blz. 168 ; vgl. FREDERICQ, IV, nr. 284, blz. 461.

³⁷ Zie bv. R.P.D.B., tw. «Sociétés anonymes», nr. 146, in fine ; RESTEAU, S.A., I, nr. 247, blz. 176.

³⁸ Zie o.m. HOUPIN en BOSVIEUX, I (1925), nr. 536, blz. 638, en de

uitvoerige rechtspraak ; R.P.D.B., tw. «Sociétés anonymes», nrs. 168 en 174 ; Hof Brussel, 16 maart 1966, R.P.S., 1966, 196.

³⁹ Zie o.m. FREDERICQ, IV, nr. 293, blz. 471 ; Nov., *Droit commercial*, III, nr. 1151.

⁴⁰ In die zin, voor de inschrijving uitgaande van een gefailleerde : HOUPIN en BOSVIEUX, *a.w.*, nr. 524, blz. 619.

⁴¹ Kh. Brussel, 14 februari 1901, R.P.S., 1901, 194 ; vgl. Cass. fr., 18 maart 1913, R.P.S., 1913, 316.

⁴² Kh. Honfleur, 20 november 1970, J.C.P., 1971, nr. 16628, met noot van ROUSSEAU ; zie ook J. CORBIAU, «De la purge des hypothèques grevant les apports en sociétés», R.P.S., 1901, 173.

⁴³ VAN RIJN, I (1954), nr. 334, blz. 234, nr. 495, blz. 336, doch de voorbeelden die gegeven worden betreffen de niet bestaande inbreng ; J. CORBIAU, «De la fictivité et de l'exagération d'évaluation des apports en nature», R.P.S., 1904, 40 ; onduidelijk FREDERICQ, IV, nr. 285, blz. 462 ; NAMUR, II, nr. 957, blz. 136. De onduidelijkheid van dit criterium voor immateriële inbrengen is aanzienlijk.

⁴⁴ Aldus o.m. VAN RIJN, I (1954) nr. 334, blz. 234 ; J. RONSE, *Algemeen Deel Vennootschapsrecht*, blz. 108.

waardeloos goed, heeft geen bestaand voorwerp, in de zin waarin de partijen het hebben bedoeld. Hieruit mag nochtans niet als algemene regel worden afgeleid dat alleen voor inbreng in vennootschap in aanmerking komen die goederen die vatbaar zijn voor beslag en gedwongen uitvoering.

In beginsel wordt voor de geldigheid van rechts-handelingen niet meer vereist dat zij een in geld waardeerbaar voorwerp zouden hebben. Voldoende is dat het voorwerp daadwerkelijk bestaat, en dat het voor de partijen enige betekenis zou hebben, patrimoniaal of extra-patrimoniaal⁴⁵. De rechter moet zich in beginsel onthouden van toetsing ter zake van de waarde van het voorwerp of het evenwicht van de wederzijdse prestaties⁴⁶. Hij is enkel gemachtigd het bestaan van het voorwerp na te gaan en eventueel de nietigheid uit te spreken⁴⁷. Het onderscheid, in het kooprecht, tussen het niet-bestaande en het zeer geringe, doch aanwezige voorwerp wordt meestal aangeduid als dat tussen de belachelijke niet ernstig gemeende prijs, en de te geringe prijs («prix dérisoire» t.o.v. «prix vil»). De rechter treedt alleen in het eerste geval ter vernietiging op: hij stelt het gebrek aan voorwerp vast, zij het dat hij soms de schijn die de partijen voorhouden, moet doorprikken. Vanuit algemeen theoretisch standpunt bestaat er geen reden toe deze algemene beginselen niet ook op de inschrijvingshandeling toe te passen⁴⁸. Uitzonderingen kunnen uit de Vennootschapswet voortvloeien. Blijkt de inbreng aan de hand waarvan de inschrijving wordt verricht niet te bestaan, of fictief te zijn (dit is: het bestaan van het ingebracht goed wordt voorgewend, in feite is er niets), dan zal de rechter de verbintenis bij gebrek aan voorwerp nietig verklaren⁴⁹. Naar analogie van de regels van het kooprecht zou men tot een zelfde sanctie moeten besluiten wanneer de inbreng belachelijk was⁵⁰. Hier doet zich een aan het vennootschapsrecht eigen moeilijkheid voor: de door

de inbrenger verkregen tegenprestatie is geen prijs, enkel vennootschapsrechten waarvan de waarde meestal zeer moeilijk kan worden geëvalueerd. Onder dat voorbehoud zal de rechter die vastgesteld heeft dat iemand in ruil voor een belachelijke inbreng vennoot is geworden, de inschrijving vernietigen. Men kan immers geen vennoot worden zonder iets in vennootschap te hebben ingebracht.

Van dit geval duidelijk te onderscheiden is datgene waarin een inbreng is verricht doch de waarde van de inbreng door de partijen, in verhouding tot «objectieve» maatstaven, schromelijk werd overdreven. Zoals in het algemeen verbintenissenrecht zal ook hier de rechter zich in principe van elke appreciatie onthouden (vgl. artt. 1853-1854 B.W.). Uitzonderingen kunnen betrekking hebben op gevallen waarin de wanverhouding zo groot is dat er in feite geen voorwerp is (belachelijke prijs). In 1961 heeft de wetgever dit impliciet bevestigd door, voor de naamloze vennootschap, de sanctieregeling bij «kennelijke overwaardering van niet geldelijke inbrengsten» te omschrijven in termen van vergoeding van de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is van deze overwaardering. In dit geval waarin aan het schijnbare kapitaal geen daadwerkelijk, voor gedwongen uitvoering in aanmerking komend actief beantwoordt, laat de wetgever de geldigheid van de verbintenis ongemoeid maar verplicht hij de oprichters tot de vergoeding niet van de overwaardering, doch enkel van de schade die achteraf blijkt te zijn aangericht hetzij aan derden, hetzij aan de aandeelhouders. Preventief optreden, zoals inzake ongeldigheid het geval is, lijkt hier in de regel uitgesloten.

Zo men uit het voorafgaande kan afleiden dat in de systematiek van het vennootschapsrecht — en overigens conform het gemene recht — tot de geldige inschrijving op het kapitaal kan worden besloten zodra de inbrengverbintenis een voorwerp heeft, ongeacht de financiële waarde van dit voorwerp (en onder voorbehoud van toetsing aan de belachelijke-prijsleer) moet men hieraan onmiddellijk toevoegen dat een andere regel wordt geformuleerd wat de uitvoering van de verbintenis betreft. Hier geldt de regel van de «werkelijke inbreng». «Werkelijk» staat hier niet voor al dan niet bestaand (zoniet bevindt men zich in de vorige hypothese), maar wel voor een inbreng die een daadwerkelijk verhaalsobject tot stand brengt. Het vereiste van de werkelijke minimuminbreng geldt niet alleen ter bescherming van de derden, maar ook van de medevennoten, en zelfs van het publiek, aangezien aldus een rem wordt geplaatst op lichtvaardige, of van onvermogen personen uitgaande inschrijvingen. Luidens art. 29 geldt het vereiste overigens alleen voor de uitvoering van het eerste vijfde van de verbintenis. Latere stortingen op het kapitaal kunnen vooralsnog⁵¹ in natura

⁴⁵ Zie in het algemeen DEMOGUE, *Traité*, II, nr. 759, blz. 562; *Nov., Droit civil*, IV, nr. 1014, blz. 238, en de verwijzing naar de andersluidende oudere doctrine; VAN GERVEN, *Algemeen Deel*, nr. 108, blz. 332; vgl. ASSER-RUTTEN, d. 4 (1), blz. 14.

⁴⁶ CORBIAU, «De l'exagération d'évaluation des apports en nature au regard du droit pénal», *R.P.S.*, 1905, 291 e.v., onderstreept terecht de relativiteit van de evaluaties, en de functie ervan in het interne vennootschapsleven; zie inzake inbreng in vennootschap: Hof Parijs, 16 november 1970, *J.C.P.*, 1971, nr. 16826, met noot van N. BERNARD.

⁴⁷ Naar hedendaagse opvatting wordt deze tekortkoming niet meer gesanctioneerd met absolute nietigheid, of met onbestaanbaarheid, maar met een relatieve nietigheid (zie o.m. DE PAGE, I, nr. 89bis, blz. 107; II, nr. 780, blz. 745).

⁴⁸ ALDUS FREDERICQ, IV, nr. 285, blz. 463; *Nov., Droit commercial*, III, nr. 1088; Hof Brussel, 14 februari 1913, *J.C.B.*, 1914, 82.

⁴⁹ Of de rechter ambtshalve optreedt (in die zin Cass., 16 november 1916, *Pas.*, 1917, I, 316; ook: DE PAGE, I, nr. 87, blz. 104, noot 2), dan wel, zoals bij betrekkelijke nietigheid gebruikelijk is, enkel op verzoek van partijen (aldus ook DE PAGE, d. I, nr. 98, blz. 147) kan in laatstgenoemde zin worden opgelost, mits elk van beide partijen een gelijkwaardig belang heeft dat door de regel wordt beschermd.

⁵⁰ In die zin: noot bij Hof Luik, 14 juni 1900, *R.P.S.*, 1901, 334 waar o.a. verwezen wordt naar de parlementaire voorbereiding van de W. 1886.

⁵¹ Terecht werd gedeeltelijke volstorting bij inbreng in natura in de artt. 7, 2e lid, en 23, 1e lid, van het Ontwerp van Tweede richtlijn,

gebeuren⁵². De derden zullen hier bescherming moeten zoeken, enerzijds onder de verplichting van revisorale kritiek, anderzijds onder het beoordelingsrecht van de rechter inzake «kennelijke overwaardering». Bij overtreding van het minimum-werkelijke-inbreng-vereiste geldt de in quantum beperkte oprichtersaansprakelijkheid, bedoeld in art. 35, 3°. Zij vooronderstelt een geldige verbintenis en verplicht enkel tot het verschil tussen de verrichte, werkelijke inbreng, en twintig procent van het kapitaal. Vandaar dat men kan stellen dat, indien de inbreng zodanig werd overgewaardeerd dat hij zelfs niet aan een vijfde van het kapitaal beantwoordt, alsdan de oprichters gehouden zullen zijn tot storting tot het minimum van een vijfde, terwijl zij voor de overige overwaardering enkel schadeplichtig zullen zijn (dus mits het bewijs geleverd wordt van schade en van de causaliteitsband bedoeld in art. 35, 4°).

Het belang van het hiervoor gemaakte onderscheid is niet enkel en alleen principieel. Ook in het leven van de vennootschappen komen gevallen voor waarin goederen worden ingebracht tegen een voor de onderneming subjectieve of gelegenheidswaarde, of die een onbepaalbare waarde hebben. Vooral inzake inbreng van totale vermogens, zoals van een handelszaak, van een vennootschapsvermogen of van een bedrijfstak, zal de evaluatie van de partijen, ook zo zij in de meest volmaakte goede trouw geschiedt, niet zelden aanzienlijk verschillen van de nettoactiefwaarde van de inbreng. De toekomstige rendabiliteit, of de gelegenheidswaarde (bv. het uitschakelen van een concurrent, het verwerven van een vestiging zonder aanloopkosten, de penetratie in een ten gevolge van kartels of vestigingswetgeving besloten markt) kunnen in menig geval waardevoller zijn dan het materiële nettoactief dat daarbij wordt overgedragen. Het lijkt dan ook niet verantwoord de waarde van deze inbrengen enkel in termen van liquidatie, van gedwongen verkoop te beoordelen. Men zal acht moeten slaan op de concrete situatie waarin de inbreng geschiedt, zodat de activa in voorkomend geval als een onderneming in werking («going concern-waarde») en niet enkel als een te vereffenen boedel kunnen worden gewaardeerd. Vandaar dat men kan stellen dat zelfs indien de waarde van de inbrengen in louter financiële termen zeer gering, zelfs negatief is, er toch nog ruimte kan bestaan voor een geldige inschrijving, aangezien er een voorwerp is. Vanzelfsprekend zal dan niet voldaan zijn aan het minimum-werkelijke-inbreng-vereiste: de aansprakelijkheid van de oprichters moet hier worden beoordeeld onder art. 35, 3°, en niet onder art. 35, 2°.

De oplossing die in het hier ontlede concrete geval werd gegeven door de opeenvolgende rechtscolleges kan moeilijk worden beoordeeld. Enkele elementen komen nochtans verwonderlijk voor. Indien de p.v.b.a. niet in n.v. was omgezet, en zo evenmin het genot van de bijkomende inbrengen van immobiliën en speciën had gehad, zouden de oprichters aan elke aansprakelijkheid ontsnapt zijn. Dat er geen geldige inschrijving voorlag nu de inbreng «waardeloos» was, lijkt een op grond van de arresten moeilijk te verifiëren feitelijke vaststelling, te meer nu naast het financieel-negatieve handelsvermogen, ook andere inbrengen in natura en in speciën werden verricht.

4.3. *Besluit*

De huidige wettelijke regeling is ontoereikend: dit is grotendeels het gevolg van de vrijheid waarover de oprichters beschikken, enerzijds om ook bij inbreng in natura het opgenomen kapitaal slechts voor een vijfde vol te storten, anderzijds om deze inbrengen vrij te evalueren. Het zou wenselijk zijn eerstgenoemde mogelijkheid op te heffen⁵³, en, bij overwaardering ten aanzien van wat de revisor heeft bevonden als een billijke waarde, dit verschil te behandelen als een geldige inbreng, die evenwel buiten kapitaal moet worden vergoed. Op grond van het huidige recht kan deze regel niet worden afgedwongen.

5. De datum waarop de inbreng moet worden geëvalueerd

Een tweede door het Hof geformuleerde regel heeft betrekking op de datum waarop de waarde van de inbreng moet worden geëvalueerd. De vraag rijst vooral bij fusies en gelijkaardige verrichtingen. Tussen de datum van het opstellen van de fusiestaat, en de vaststelling van de fusie bij notariële (oprichtings- of kapitaalsverhogings-)akte verloopt dikwijls aanzienlijke tijd. De ondernemingen kunnen vanzelfsprekend niet worden stilgelegd zodat doorlopend nieuwe verbintenissen, vorderingen en bezittingen worden gevormd of vervreemd. Deze verbintenissen kunnen het te fusioneren vermogen ernstig bezwaren. Moet, voor de bepaling van de waarde van de inbreng, rekening worden gehouden met de toestand, zoals hij bestond bij het opmaken van de fusiestaat, of mag alleen de werkelijkheid, zoals bestaande ten dage van het verlijden van de akte, in rekening komen? Het praktische belang van de vraag is aanzienlijk: de laatstgenoemde regeling zou voor de verwezenlijking van fusies een aanzienlijke hinderpaal kunnen opwerpen. Andere elementen ter beantwoording van de

verboden. Art. 9, 2e lid, en art. 27, 1e lid, van de richtlijn voeren een termijn in van vijf jaar binnen welke de volstorting moet gebeuren.

⁵² Aldus terecht WAUWERMANS, *Manuel* (1933), nr. 83, blz. 54, nr. 88bis, blz. 57; DUFAUX, «Libération par apport de biens corporels d'une souscription antérieure en numéraire», *R.P.S.*, 1954, 6; vgl. VAN RIJN, *a.w.* (1954), I, nr. 497, blz. 339.

⁵³ Zoals gedaan werd voor de p.v.b.a.: zie art. 120, 6°, Venn. W. Vgl. de Franse wet van 24 juli 1966, art. 74, lid 3; deze regel werd in 1893 ingevoerd.

vraag zijn het verbod, naar Belgisch vennootschapsrecht, van retroactieve oprichting van vennootschappen⁵⁴, en de mogelijkheid — voortaan wettelijk geregeld — om te bedingen namens een nog niet opgerichte rechtspersoon (zie art. 13bis, Venn. W.).

Het Hof van Cassatie heeft terecht in zijn arrest als algemeen beginsel gesteld dat enkel de datum van het verlijden van de akte in aanmerking kan worden genomen. Men kan er doorgaans van uitgaan dat dit het ogenblik is waarop de vennootschapsovereenkomst tot stand komt en de oprichters gehouden zijn tot de verplichtingen bepaald in art. 29 e.v. De door het Hof geformuleerde regel verschaft ook waarborgen inzake de eerlijkheid waarmede de oprichting moet gebeuren.

Deze regel vergt nochtans een dubbele precisering.

Zowel onder het vroegere gemene recht, als onder het huidige art. 13bis, bestaat er geen bezwaar tegen dat de handelingen, verricht in de tussentijd tussen de fusiestaat en de inbreng, worden gekwalificeerd als handelingen verricht voor rekening van de nieuwe of opslorpende vennootschap⁵⁵. Bij bekrachtiging ervan, of overname, worden deze handelingen dan rechtstreeks toegerekend aan de nieuwe of opslorpende vennootschap⁵⁶. Aangezien deze bekrachtiging of overname door de vennootschap moet worden beslist, en zij derhalve eerst moet zijn opgericht, worden deze handelingen eerst na haar oprichting ten laste van de vennootschap gelegd : er kan geen sprake van zijn dat deze handelingen de inbreng zouden aantasten, aangezien zij eerst later, na de inbreng ten laste werden genomen. Om op deze oplossing een beroep te kunnen doen lijkt wel vereist dat de tussentijdse handelingen in naam van de nieuwe of opslorpende vennootschap werden verricht. Tegen een louter interne regeling tussen opgeslorpte en opslorpende vennootschap kan bezwaar worden gemaakt daar de aldus verrichte handelingen in elk geval het vermogen van eerstgenoemde bezwaren. Dit is niet het geval met de ten name van de opslorpende vennootschap verrichte handelingen, aangezien zij eerst bij afwezigheid van overname de opgeslorpte vennootschap zouden belasten.

Een tweede precisering heeft betrekking op de vraag vanaf welk ogenblik de vennootschap bestaat : vanaf de dag van het verlijden van de oprichtingsakte, dan wel vanaf de dag waarop de partijen besloten hebben de vennootschap op te richten en de voornaamste kenmerken ervan hebben vastgelegd. De wet van 6 maart 1973 heeft de rechtsregel aanzienlijk gewijzigd. Voortaan heeft de louter consensuele oprichting van een n.v. rechtsgevolg, zij het dat haar bestaan door gerechtelijke nietigverklaring wordt bedreigd. Deze bedreiging kan worden afgeweerd door een bevestigende n.v.-akte op te stellen waarin een getrouw, een «fotografisch» beeld van de consensuele opgerichte n.v. wordt vastgelegd. In het licht van art. 13quater kan worden aanvaard dat de verbintenissen, aangaan door de n.v. voor het opstellen van de bevestigende akte, haar rechtstreeks en volledig kunnen worden toegerekend.

De handelingen verricht na de consensuele oprichting kunnen derhalve de inbreng niet aantasten, aangezien zij eerst na de inbreng werden gesteld. Indien men in de fusieovereenkomst de essentiële gegevens van de toekomstige gefusioneerde vennootschap vastlegt, en verder de oprichtingsakte een louter bevestigende akte is, vallen de tussentijdse handelingen ten laste van de nieuwe vennootschap en tasten zij de inbreng niet meer aan. Aangezien bij fusie door opslorping de kapitaalsverhoging door de algemene vergadering moet worden beslist, lijkt deze technische kunstgreep voor dat geval niet geschikt.

De hier vermelde problematiek kan ernstige problemen doen rijzen voor de rechtspraktijk. Deze kunnen ten dele worden opgevangen door een aangepaste redactie van de fusie- of overnameakten. Het zou wenselijk zijn dat de wetgever, naar aanleiding van de uitvoering van de derde richtlijn van de E.G. inzake vennootschapsrecht⁵⁷ deze materie ondubbelzinnig regelt.

E. WYMEERSCH
U.I.A.

⁵⁴ Zie voetnoot 29.

⁵⁵ Voor een uitvoerig commentaar van deze bepaling, zie J. RONSE, *Vennootschapswetgeving* 1973, nr. 104 e.v. ; vgl. onder het vroegere recht inzake oprichtingskosten : LYON-CAEN en RENAULT, *a.w.*, nr. 700, blz. 56, die van oordeel zijn dat het hier om een latere aftrek gaat van de oprichtingskosten.

⁵⁶ Thans op grond van art. 13bis, 2e lid ; onder het vroeger recht krachtens de retroactiviteitsleer inzake bekrachtiging.

⁵⁷ Derde richtlijn betreffende fusies van naamloze vennootschappen van 9 oktober 1978, *Publ.B.E.G.*, 20 oktober 1978, nr. L 295/36.

DE VERLENGDE MINDERJARIGHEID EN DE SOCIALE VOORZIENINGEN TEN BEHOEVE DER MINDER-VALIDEN

1. Nopens de wet van 29 juni 1973 verschenen reeds belangrijke publikaties in dit tijdschrift¹. Niettemin deed de toepassing van de verlengde minderjarigheid o.m. vragen rijzen in verband met de sociale wetgeving, meer bepaald t.a.v. de voorzieningen ten voordele van de minder-valide, zodat het nuttig lijkt ook op dit aspect nader in te gaan. Verlengde minderjarigen zijn immers in grote mate op dergelijke voorzieningen aangewezen.

Vooreerst is er de kwestie van de mentale handicap of de geestelijke achterlijkheid, die de basisvoorwaarde vormt van het statuut der verlengde minderjarigheid. Dezelfde handicap kan echter ook de beschermde als arbeidsongeschikt of als minder-valide doen erkennen, zodat hij in aanmerking komt voor een reeks sociale voorzieningen.

Dit basisgegeven kan dus effecten sorteren op twee duidelijk afgescheiden gebieden: het privaatrecht enerzijds en anderzijds het sociaal recht. Dit geeft soms aanleiding tot verwarring.

Verder worden aan de toekenning van een reeks voorzieningen bepaalde leeftijdsvoorwaarden verbonden. In dit verband moet gewezen worden op het feit dat de persoon, die in verlengde minderjarigheid wordt verklaard ten aanzien van zijn persoon, gelijkgesteld wordt met een kind van minder dan 15 jaar oud (zie art. 487bis Burgerlijk Wetboek). Welke zijn nu de implicaties van deze ouderdomsgrens op gezegde leeftijdsvoorwaarden?

2. Hoewel het duidelijk is dat de staat der verlengde minderjarigheid uitsluitend betrekking heeft op de privaatrechtelijke situatie van de beschermde², kan niet ontkend worden dat de ernstige geestelijke achterlijkheid, die de minder-valide ongeschikt maakt om zich zelf te leiden en om zijn goederen te beheren, op zich zelf een toestand schept die op zijn beurt bepalend is wat betreft de verlening van bepaalde sociale voorzieningen.

Sommige auteurs hebben reeds op deze incidentie gewezen en zijn de mening toegedaan dat het verlenen

van de verlengde minderjarigheid wijst op een volledige arbeidsongeschiktheid, aangezien dit statuut uitsluitend bestemd is voor zeer ernstige gevallen³.

3. In dit verband zou men kunnen stellen, dat de gelding «erga omnes» van het vonnis van de burgerlijke rechtbank, die de verlengde minderjarigheid uitspreekt, zou kunnen worden ingeroepen⁴. Aldus zou, op gezag van dat vonnis, eens en voorgoed zijn uitgemaakt dat de beschermde aanspraak kan maken op een reeks sociale voorzieningen die de arbeidsongeschiktheid onderstellen. Dit zou ook de taak van ouders en naastbestaanden, die telkens opnieuw de minder-valide aan andere onderzoeken moeten onderwerpen met het oog op bepaalde voorzieningen, aanzienlijk verlichten⁵.

Niets is echter minder waar. De gerechtelijke beslissing kan uiteraard niet verder reiken dan het privaatrechtelijk domein en heeft enkel op dit plan de nodige geldingskracht. Het sociaal en administratief recht ligt volledig buiten dit terrein. Dit neemt echter niet weg dat in deze beslissing belangrijke indicieën schuilen betreffende de psychische en sociale conditie van de betrokkene. De vaststelling van de «arbeidsongeschiktheid» of van de «vermindering der lichamelijke of geestelijke vermogens»⁶ zal echter dienen te geschieden volgens de soms weinig duidelijke normen en criteria eigen aan elke specifieke voorziening.

4. Het lijkt dan ook nuttig sommige van deze criteria te toetsen aan de psychische en mentale realiteit die de geestelijk achterlijke, die in verlengde minderjarigheid werd verklaard, kenmerkt.

Ter illustratie volgen enkele teksten van de voornaamste wettelijke en reglementaire bepalingen, in dewelke normen van «ongeschiktheid» vermeld zijn:

a) *Tegemoetkomingen aan minder-validen* (wet van 27 juni 1969).

Artikel 10 bepaalt de voorwaarden inzake de verlening der bijzondere tegemoetkoming. Deze tegemoetkoming wordt verleend aan personen die een «blijvende arbeidsongeschiktheid van 100 % vertonen» (naderhand werd dit percentage verminderd tot 65 % — zie art. 3bis van het K.B. van 24 december 1974).

³ C. VAN MALDEREN, *op. cit.*, R.W. 1975-76, 1924.

⁴ A. KEBERS, *op. cit.*, blz. 5.

⁵ Zie wetsvoorstel van W. Demeester-De Meyer ter bevordering van de coördinatie en de harmonisering van het gehandicaptenbeleid (*Parl. Besch., Kamer*, 1976-77, nr. 33/1).

⁶ Vrij algemene termen, die soms weinig houvast bieden; zie hieromtrent VAN STEENBERGEN, LAHAYE en VIAENE, *Schade aan de mens*, deel I, blz. 473 e.v.

¹ Zie R.W., 1973-74, 673-722, «De staat van verlengde minderjarigheid» door prof. J. PAUWELS en jaargang 1976-77, 1921 e.v., «Verlengde minderjarigheid en skwestratie», door C. VAN MALDEREN.

² Zie G. TRAEST, «De verlengde minderjarigheid», T.S.R., 1973, 604; A. KEBERS, «La minorité prolongée et le droit non privé», verslag van de studiedag betreffende de verlengde minderjarigheid van 5 november 1976, Uitgave van de Nat. Vereniging voor Hulp aan Verstandelijk Gehandicapten; J. PAUWELS, *op. cit.*, R.W., 1976-77, 686 en 705; zie ook advies van de Raad van State van 29 november 1968.

b) *Gezinsbijslag* (gecoördineerde wetten inzake kinderbijslag voor loontrekkende artt. 47 en 63)⁷. Voor kinderen van minder dan 25 jaar oud, die een «ontoereikendheid of vermindering der lichamelijke geschiktheid van minstens 66 %» vertonen, wordt, op grond van art. 2, § 1, van het K.B. van 10 maart 1964, *verhoogde kinderbijslag* uitgekeerd. Deze ontoereikendheid of vermindering dient te worden vastgesteld volgens de «Officiële Belgische Schaal tot vaststelling van de graad van invaliditeit» (zie besluit van de Regent van 12 februari 1946 en de recente K.B. van 20 maart 1975, 2 juli 1975 en 6 januari 1976). Na de leeftijd van 25 jaar kan de *verlengde kinderbijslag* worden verleend aan diegene die «volledig ongeschikt is om enig beroep uit te oefenen wegens zijn lichaams- of geestesgesteldheid». Hetzelfde voordeel wordt toegekend aan hen die «ten minste 66 % arbeidsongeschikt» zijn en tevens tewerkgesteld zijn in een beschuttende werkplaats of een vervangingsloon (ziekte- of werkloosheidsuitkering) wegens een dergelijke tewerkstelling ontvangen».

c) *Ziekteverzekering inzake de geneeskundige zorgen* (zie K.B. van 20 juli 1970 tot uitbreiding van deze verzekering tot de minder-validen). Deze verzekering is bedoeld voor de minder-validen, die wegens hun fysieke of mentale gezondheidstoestand ongeschikt zijn tot het verrichten van arbeid ter verkrijging van inkomen voor een vermoedelijke duur van minstens een jaar, volgens de criteria van art. 56, § 1, van de wet van 9 augustus 1963.

d) *Het bestaansminimum* (zie wet van 7 augustus 1974, art. 6). Dit leefgeld wordt toegekend aan de personen die, ondanks hun bereidheid tot tewerkstelling, om gezondheids- of dringende sociale redenen, onmogelijk kunnen worden tewerkgesteld.

e) *Sociale reclassering der minder-validen* (zie wet van 16 april 1963, art. 1). Dit voordeel wordt verleend aan diegenen wier mogelijkheden tot tewerkstelling werkelijk beperkt zijn wegens een vermindering of ontoereikendheid van hun lichamelijke geschiktheid (minstens 30 %) of van hun geestelijke geschiktheid (minstens 20 %). Ook hier wordt een beroep gedaan op de normen van voornoemde (zie b) Belgische Schaal (zie art. 7 van het K.B. van 5 juli 1963).

5. De ernstige geestelijke achterlijkheid die aanleiding geeft tot de toepassing der verlengde minderjarigheid, zoals omschreven in deze wet, laat m.i. weinig twijfel inzake de arbeidsongeschiktheid van deze min-

der-validen, in de gangbare betekenis van dit woord⁸.

Voornoemde wet van 27 juni 1969 inzake de tegemoetkomingen aan minder-validen heeft weliswaar het begrip «arbeidsongeschiktheid» niet bepaald. Niettemin blijkt uit de memorie van toelichting⁹, dat men de minder-validen bedoelde, die economisch, financieel en professioneel gehandicapt zijn en, ten gevolge van deze handicap, geen of slechts een gering beroepsinkomen kunnen verwerven¹⁰. Onder arbeid dient dan ook klaarblijkelijk lonende arbeid verstaan te worden en niet de werkzaamheden die tot de persoonlijke huishoudelijke verzorgingssfeer of tot de ontspannings- en therapeutische bezigheden behoren.

Het is duidelijk dat de persoon met verlengde minderjarigheid nagenoeg geen professionele kansen met inkomstenverwachting heeft en dus niet in staat is om in dienstverband (laat staan als zelfstandige) economisch renderende arbeid van enige betekenis te verrichten.

Hoogstens kan er sprake zijn van een beperkte tewerkstelling in een beschuttend midden, daar het gaat om iemand met «een geestelijke onvolwaardigheid, waarvan de ontwikkeling en de gezamenlijke vermogens van verstand, wil en gevoel zijn achtergebleven» (zie art. 487bis Burgerlijk Wetboek)¹¹. Iemand die onder verlengde minderjarigheid werd geplaatst, komt uiteraard dan ook in aanmerking voor de bijzondere tegemoetkoming.

6. Inzake het regime van de kinderbijslag (gehandicapte kinderen, minder dan 25 jaar oud) moet, volgens de normen van de Officiële Belgische Schaal tot vaststelling van de invaliditeit, de grens van minstens 66 % vermindering of ontoereikendheid van de lichamelijke of geestelijke geschiktheid bereikt zijn¹². In het geval van de verlengde minderjarige dienen we dan bijna uitsluitend¹³ te verwijzen naar art. 665 van die schaal, dat handelt over de oligofrenie (tekort aan geestesontwikkeling). Eigenaardig genoeg dient men, volgens dat artikel, om voormelde ongeschiktheidsgrens te bereiken minstens een oligofrenie te vertonen waarbij «een beroepsactiviteit in een onbeschermt milieu en het dragen van familiale verantwoordelijkheid onmogelijk zijn». Verder is er sprake van «oligofrenie zonder beroepsmogelijkheden zelfs in een beschuttend

⁸ De zienswijze van sommige auteurs (zie VAN STEENBERGEN, LAHAYE en VIAENE, *op. cit.*, blz. 392), volgens welke de arbeidsongeschiktheid moet worden geëvalueerd volgens de Officiële Belgische Schaal, kan niet zonder meer onderschreven worden. Wel kan deze schaal nuttige aanduidingen verschaffen.

⁹ Zie *Parl. Besch., Senaat*, ontwerp van wet nr. 353 en 20 mei 1969, blz. 2-3.

¹⁰ Zie ook B. WAUTERS-VAN BUGGENHOUT, *Het juridisch statuut van de minder-valide*, blz. 59.

¹¹ Zie dr. R. PORTRAY, «Les personnes concernées par la loi sur la minorité prolongée», voornoemd verslag van studiedag.

¹² Zie in verband met deze grens de interessante beschouwing van J. VIAENE, «Teken mij een gehandicapt kind», *B.T.S.Z.*, 1978, 139.

¹³ Mentaal gehandicapten kunnen echter ook nog lichamelijk of psychopathische handicaps vertonen.

⁷ Zie ook de analoge bepalingen wat betreft de kinderbijslag voor zelfstandigen, wet van 10 juni 1937, artt. 93quater, 102, 103, 103bis e.a.

midden, het gewoon milieu verstorend, zodat een aanhoudend toezicht of een verblijf in een inrichting noodzakelijk is».

Men valt m.a.w. hoofdzakelijk terug op het criterium der beroepsmogelijkheden, hoewel deze op jeugdige leeftijd (het gaat tenslotte om kinderbijslag) soms moeilijk te schatten zijn. Anderzijds moet worden gezegd dat verlengde minderjarigheid meestal niet op zeer jonge leeftijd wordt aangevraagd. Wat er ook van zij, men komt tot de vaststelling dat de bedoelde minderjarige, ook wat betreft de verlengde kinderbijslag (na de leeftijd van 25 jaar), wanneer de normen : «ongeschiktheid tot het uitoefenen van enig beroep» of «66 % arbeidsongeschiktheid», waarin de economische arbeidsongeschiktheid centraal staat, gehanteerd moeten worden¹⁴, telkens wegens zijn mentale handicap als rechtgevend op deze vormen van kinderbijslag, moet worden beschouwd.

7. Ook de verlening van de overige voorzieningen (ziekteverzekering, bestaansminimum, sociale reclasering) steunt voornamelijk op de verminderde en/of haast onbestaande arbeidsmogelijkheden van de gehandicapte (in de zin van arbeid opgenomen in het economisch ruilverkeer). Aldus zal ook hier de staat van verlengde minderjarigheid ten voordele van de beschermde een moeilijk te weerleggen vermoeden van recht op deze voorzieningen scheppen. Wat het recht op bestaansminimum betreft, is het duidelijk dat een der toekenningsvoorwaarden : «bereidwilligheid tot tewerkstelling», rekening houdend met de aard van de handicap van de bedoelde minderjarige, als vervuld beschouwd moeten worden.

8. Zoals in vele bepalingen van het sociale-zekerheidsrecht, wordt de toekenning van bepaalde voordelen en prestaties ten behoeve van minder-validen soms afhankelijk gesteld van leeftijdsvoorwaarden. Aldus wordt de bijzondere tegemoetkoming slechts verleend vanaf de leeftijd van 25 jaar (zie art. 10, 2°, wet van 27 juni 1969) en kan het bestaansminimum slechts toegekend aan Belgen die de burgerlijke meerderjarigheid hebben bereikt (zie art. 1 wet van 7 augustus 1974). Het is wellicht onnodig te wijzen op de leeftijdsvoorwaarden vermeld in de kinderbijslagregeling.

Ook in de teksten betreffende bepaalde collectieve voorzieningen ten behoeve van gehandicapten¹⁵ vindt men begrippen terug zoals «meerderjarige», «gehandicapten van 3 tot 21 jaar», «meerderjarige niet werkende gehandicapten», die weliswaar betrekking blij-

ken te hebben op de fysieke leeftijd van de minder-valide, maar die toch soms twijfel kunnen doen rijzen. Het begrip «meerderjarigheid» doelt immers in de eerste plaats op de gekende status en het personenrecht eigen aan het beëindigen der minderjarigheid (zie art. 388 e.v. B.W.) en de onbekwaamheden hieraan verbonden.

In een meer verwijderde betekenis bedoelt men in de rechtstaal daardoor de leeftijd (thans 21 jaar) waarop men deze status verwerft¹⁶.

Voorts worden bij de vaststelling van de bestaansmiddelen, die o.m. de belangrijkheid van bepaalde financiële tegemoetkomingen aan gehandicapten helpen bepalen, de inkomens der ouders in aanmerking genomen in de mate dat de belanghebbende minderjarig is¹⁷.

De wet van 29 juni 1973 die ons bezighoudt, beklemtoont anderzijds de «minderjarigheid» en stelt bovendien diegene die in staat van verlengde minderjarigheid werd verklaard «ten aanzien van zijn persoon en zijn goederen» gelijk met een minderjarige beneden de vijftien jaar (zie art. 487bis).

9. Aanvankelijk ontstond er naar aanleiding van de status van de verlengde minderjarigheid in deze domeinen een zekere verwarring, aangezien de beschermde ondanks zijn werkelijke leeftijd als minderjarig wordt beschouwd. M.a.w. men stelde de vraag van de incidentie der verlengde minderjarigheid op de onderscheiden leeftijdsvoorwaarden (soms dubbelzinnig geformuleerd, zoals door de term «meerderjarige»), vermeld in gezegde wetgevingen en reglementeringen.

Gelet op de vaststelling dat het statuut der verlengde minderjarigheid enkel betrekking heeft op het beheer van de persoon en van de goederen van de beschermde, lijkt het antwoord betrekkelijk eenvoudig.

Niettemin was het departement van Volksgezondheid in verband met het toekennen van het recht op bestaansminimum aanvankelijk een andere mening toegedaan, derwijze dat de verlengde minderjarige uit deze voorziening diende te worden uitgesloten wegens het feit dat dit voordeel enkel aan meerderjarigen verleend kan worden (tenzij het gaat om een door huwelijk ontvoogde minderjarige of om een meerderjarige met kinderlast).

Pas kwam men tot een ander inzicht en in een omzendbrief van 12 juni 1975 gericht aan de provinciegouverneurs en de voorzitters der toenmalige Commissies van Openbare Onderstand¹⁸ stelde de bevoegde minister : «De personen die in staat van ver-

¹⁴ Zie VAN STEENBERGEN, VIAENE en LAHAYE, *op. cit.*, blz. 366.

¹⁵ Zie bv. Fonds voor medische, sociale en pedagogische zorg voor gehandicapten ; K.B. nr. 81 van 10 november 1967, art. 3 § 1 ; wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs, art. 4 ; K.B. van 2 juli 1973 tot vaststelling van de erkenningsvoorwaarden van dagcentra voor meerderjarige niet werkende gehandicapten, art. 1.

¹⁶ FOCKEMA ANDREAE, *Rechtsgeleerd Handwoordenboek*, blz. 324.

¹⁷ Zie bv. art. 9, § 1, van het K.B. van 24 december 1974 betreffende de gewone en de bijzondere tegemoetkoming aan de minder-valide.

¹⁸ Zie de C.O.O. *Moniteur*, uitgegeven door U.G.A., jaargang 1975, blz. 105, nr. 6.

lengde minderjarigheid zijn geplaatst en de volle leeftijd van 21 jaar hebben bereikt, kunnen voor de toepassing van de wet van 7 augustus 1974 als burgerlijk meerderjarigen worden beschouwd.» Er wordt op gewezen dat hun toestand vergeleken dient te worden met die van meerderjarige onbekwaam verklaarden, die nochtans, zonder enige betwisting, recht hebben op het bestaansminimum.

Inzake het in aanmerking nemen van de inkomsten der ouders, in de mate dat de gerechtigde op tegemoetkomingen als minder-valide minderjarig is, was ook de minister van Sociale Voorzorg deze mening toegedaan, naar aanleiding van een parlementaire vraag¹⁹ nopens de toepassing van deze regel op een persoon in verlengde minderjarigheid ouder dan 21 jaar: «De wet van 29 juni 1973 brengt aan de betreffende wetgeving en reglementering ter bepaling van het recht op een tegemoetkoming geen wijziging.» Misschien kon dit antwoord wat duidelijker geformuleerd worden.

Analoge standpunten werden trouwens ook ingenomen naar aanleiding van soortgelijke vragen nopens andere wetgevingen²⁰.

10. Het is enkel in de mate dat bepaalde wetteksten van niet-privaatrechtelijke aard een beroep zouden doen op het begrip «minderjarigheid» van het privaatrecht in zijn betekenis van de handelings- en rechts-onbekwaamheid eigen aan deze status, dat men bij de toepassing van deze teksten ook rekening zal moeten houden met de «verlengde minderjarigheid».

Dit principe kan in zekere mate geïllustreerd worden door een recente wijziging in de Kieswetgeving²¹. De personen met verlengde minderjarigheid werden immers wegens hun ernstige mentale handicap uit de kiesverrichtingen gesloten.

¹⁹ Vraag nr. 109 van volksvertegenwoordiger Coucke van 13 maart 1975.

²⁰ Zie A. KEBERS, «La minorité prolongée et le droit 'non-privé'», voornoemd verslag; J. PAUWELS, *op. cit.*, 705 en 706.

²¹ Zie art. 4 der wet van 5 juli 1976, waardoor art. 7 van de Kieswet werd gewijzigd.

Aldus is het niet ondenkbaar dat bepaalde reglementeringen van sociale aard bij het omschrijven der betalingsmodaliteiten van sommige uitkeringen, een beroep zouden doen op dit begrip «minderjarige» of «meerderjarige», ten einde te bepalen aan wie (bv. ouders, voogd, voorlopige bewindvoerder) bepaalde verworven voordelen ter hand gesteld moeten worden. In een dergelijk geval is het duidelijk dat hij die in staat van verlengde minderjarigheid verkeert ook onder het begrip «minderjarige» moet worden gerangschikt.

11. Ten slotte nog een paar woorden omtrent de sociale voorzieningen ten behoeve van mentaal gehandicapten in het algemeen. Het kan niet ontkend worden dat tijdens de jongste jaren door de overheid aanzienlijke inspanningen werden geleverd om o.m. de materiële bestaansmogelijkheden van de minder-validen te verbeteren. Wat echter opvalt is de onbezorgdheid (zo niet de onverschilligheid) van de publieke instanties t.a.v. de uiteindelijke bestemming of besteding van de gelden verleend aan sommige mentaal gehandicapten, die meestal niet in staat zijn om deze naar behoren te beheren en voor eigen nut aan te wenden.

Vele volwassen en oudere mentaal gehandicapten die niet onder een beschermende maatregel vallen (verlengde minderjarigheid, onbekwaamverklaring, voorlopig bewindvoerder enz.) zijn in dit verband praktisch zonder enig verweer of toezicht aangewezen op familieleden of derden, die deze gelden niet altijd op een oordeelkundige of een verantwoorde wijze besteden. Niettemin is het enkel feit dat bv. een bijzondere tegemoetkoming uit hoofde van een mentale handicap wordt toegekend reeds een voldoende aanwijzing om te besluiten tot een vermoeden van feitelijke onbekwaamheid.

Het is dringend vereist dat de wetgever zich over dit probleem zou buigen, ten einde in het belang van de minder-valide de doelmatigheid van de verleende steun te garanderen.

W. MERTENS

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 10 MAART 1978

Voorzitter-rapporteur: de h. de Vreese

Advocaat-generaal: de h. Tillekaerts

Advocaten: mrs. Houtekier en De Baeck

Vennootschap—Waardeloze inbreng in natura—Geen geldige inbreng—Ogenblik van de waardering.

Luidens art. 35, eerste lid, 2°, Vennootschapswet, zoals die bepaling in 1956 van kracht was, waren de oprichters van een naamloze vennootschap tegenover de belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk wegens het gehele gedeelte van het kapitaal dat niet geldig was ingeschreven.

Een inbreng die niet uit geld bestaat en waardeloos is, kan niet als een geldige inschrijving in de zin van die bepaling worden beschouwd.

Een kapitaal waarvan, op het ogenblik van de oprichting van de naamloze vennootschap, reeds vaststaat dat het waardeloos is, kan niet geacht worden geldig te zijn ingeschreven.

D. e.a. t/ N.V. B.

Gelet op het arrest op 2 oktober 1970 door het Hof in deze zaak gewezen ;

Gelet op het bestreden arrest, op 13 september 1976 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

Over het *eerste middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 1138, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de eisers veroordeelt, hoofdelijk onderling en met de curator qualitate qua, om een som van 857.294 frank aan verweerster te betalen op grond dat verweerster in conclusie met nauwkeurige en duidelijke cijfers aantoonde dat de toestand van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. aldus was geëvolueerd dat op 25 mei 1956 haar maatschappelijk vermogen een netto-passief vertoonde van 6.019.255 frank ; dat zeer uitdrukkelijk moet worden onderstreept dat de eisers wel de kritiek van verweerster op bepaalde posten van het actief betwisten, namelijk de schuldvorderingen op G. D. (693.714 frank en 315.000 frank) en de niet-verbruikte grondstoffen (450.000 frank), doch de juistheid van het passief van 6.019.255 frank geenszins expliciet of impliciet betwisten ; dat derhalve deze personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. op 25 mei 1956 in staat van faillissement of ten minste zonder actief was ; dat de stichters van de naamloze vennootschap D. spreken van een batig saldo van 2.495.969 frank, maar de voornoemde personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid in feite een negatief saldo van 6.019.255 frank in de naamloze vennootschap D. heeft ingebracht,

terwijl, eerste onderdeel, de eisers M.-Van R. in conclusie uitdrukkelijk staande hielden dat het kapitaal van 2.500.000 frank, vertegenwoordigd door de inbreng van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D., zeker geldig aanwezig was en dat de optelling van de activa- en de passivaposten, zoals door verweerster gedaan, willekeurig was en op een onbestaande basis berustte, zodat de eisers dit passief van 6.019.255 frank uitdrukkelijk en in alle geval impliciet betwistten en het arrest de bewijskracht aan deze conclusie miskent (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek),

tweede onderdeel, de eisers M.-Van R. in conclusie niet alleen de kritiek van verweerster op de activaposten van 693.714 frank, 315.000 frank en 450.000 frank betwistten, maar ook stelden dat verweerster ten onrechte de som van 2.000.000 frank, met name een kredietopening ten voordele van de heer D., van de activa aftrok ; ook daardoor het door verweerster vooropgestelde passivabedrag van 6.019.256 frank betwist werd ; het arrest ten onrechte van deze betwisting geen melding maakt, derhalve op deze conclusie niet antwoordt en nalaat over deze betwisting uitspraak te doen (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 97 van de Grondwet en 1138, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek) :

Overwegende dat, luidens artikel 35, lid 1, 2°, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, zoals die bepaling in 1956, ten tijde van de oprichting van de naamloze vennootschap D. van kracht was, de oprichters van de naamloze vennootschap tegenover de belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk waren wegens het gehele gedeelte van het kapitaal dat niet geldig zou zijn ingeschreven ;

Overwegende dat een inbreng die niet uit geld bestaat en waardeloos is, niet als een geldige inschrijving in de zin van voormelde wetsbepaling kan worden beschouwd ;

Overwegende dat de betwisting het gedeelte van het ingeschreven kapitaal van de naamloze vennootschap D. betreft dat bestond uit het actief voortkomend van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. die — bij notariële stichtingsakte van de naamloze vennootschap D. van 25 mei 1956 — in de naamloze vennootschap D. werd omgevormd ;

Overwegende dat, na te hebben vastgesteld dat verweerster op grond van nauwkeurige en duidelijke cijfers aantoonde dat het maatschappelijk vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. op 25 mei 1956 een netto-passief vertoonde van 6.019.255 frank, het arrest oordeelt dat de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. op die datum in staat van faillissement of ten minste zonder actief was, en dat, terwijl de stichters van de naamloze vennootschap D. in voormelde akte een batig saldo van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. vermeldde van 2.495.969 frank, de personenvennootschap in feite een negatief saldo van 6.019.255 frank in de naamloze vennootschap D. heeft ingebracht ;

Overwegende dat het arrest twee schuldvorderingen op G. D., van respectievelijk 693.714 frank en 315.000 frank, alsook een post van 450.000 frank «wegens niet-verbruikte algemene kosten» — posten die in de notariële akte als activa voorkomen en die in conclusie door verweerster werden betwist en door de eisers werden verdedigd — bespreekt, de schuldvorderingen als niet ernstig verwerpt en de post van 450.000 frank als zijnde zonder noemenswaardige, laat staan decisieve, invloed op de totale betwisting beschouwt ; dat het arrest tot het besluit komt dat het werkelijk door de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. in de naamloze vennootschap D. ingebrachte maatschappelijk kapitaal niet de waarde had die in de stichtingsakte van de naamloze vennootschap D. als zodanig was vermeld, en dat de fictieve inschrijving «alleszins», dit is ook rekening houdend met het feit dat bepaalde posten betwist zijn, «hoger lag dan het gevorderde bedrag van 857.294 frank» ;

Overwegende dat deze laatste vaststelling volstaat om de beslissing, luidens welke de stichters aansprakelijk zijn voor de schade die verweerster door het scheppen van een fictief krediet heeft ondergaan, wettelijk te verantwoorden ;

Overwegende dat, ook indien zou worden aangenomen dat het arrest ten onrechte oordeelt dat de eisers de juistheid van het globale netto-passief van 6.019.255 frank expliciet noch impliciet betwistten en de stelling van de eisers betreffende een ten onrechte van de activa afgetrokken kredietopening van 2.000.000 frank ten voordele van G. D., niet beantwoordt, zulks de wettelijkheid van voormelde beslissing niet zou aantasten ;

Dat het middel, bij gemis van belang, niet ontvankelijk is ;

Over het *tweede middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 1131, 1133, 1134, 1135, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 29, 34, lid 1, 35, lid 1, 2°, van de bij het koninklijk besluit van 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, die titel IX van boek I van het Wetboek van Koophandel vormen, en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de eisers veroordeelt, hoofdelijk onderling en met de curator qualitate qua, om een som van 857.294 frank aan de verweerster te betalen op grond dat, om na te

gaan welk vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. op 25 mei 1956 in de naamloze vennootschap D. precies werd ingebracht, de boekhoudkundige toestand van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid op deze datum decisief is en niet de «raming» gedaan op basis van de balans van 31 maart 1956 ; dat de vermelding, in de notariële stichtingsakte van de naamloze vennootschap D., dat de winsten en verliezen van 31 maart 1956 tot 25 mei 1956 «voor rekening worden genomen» door de naamloze vennootschap, slechts kan betekenen, indien de stichters te goeder trouw zijn, dat voormelde boekhoudkundige periode reeds zal moeten worden opgevangen in de boekhouding van de naamloze vennootschap ; dat deze termen echter geenszins kunnen betekenen dat de winsten en verliezen tussen de 31 maart 1956 en 25 mei 1956 niet in aanmerking zouden komen om de «raming» van 25 mei 1956 nadien aan te vullen en om het precieze ingebrachte vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid correct te begroten,

terwijl, eerste onderdeel, volgens de notariële stichtingsakte, de naamloze vennootschap D. in de plaats werd gesteld van de omgevormde personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. wier passief zij tegenover derden overnam, en het ingebracht bezit van de omgevormde personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid volgens balans van 30 maart 1956 geschat werd en partijen aanvaardden dat de sinds deze datum door de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid gemaakte winsten en verliezen voor rekening van de opgerichte naamloze vennootschap waren ; het arrest ten onrechte weigert deze clausule, die klaar en duidelijk is en geenszins indruist tegen de goede trouw, toe te passen (schending van de artikelen 6, 11, 31, 1133, 1134, 1135, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 29, 34, lid 1, 35, lid 1, 2°, van het koninklijk besluit van 30 november 1935),

tweede onderdeel, de eisers M.-Van R. in conclusie staande hielden 1°) dat het ging om de omvorming van de personenvennootschap D. in de naamloze vennootschap D. ; 2°) dat de oprichters dan slechts aansprakelijk waren ten belope van het door de omvorming verhoogde kapitaal ; 3°) dat dit laatste 6.500.000 frank beliep en geldig ingeschreven was door de inbrengers in geld en in onroerende goederen ; het arrest op dit middel niet antwoordt (schending van artikel 97 van de Grondwet),

derde onderdeel, de bepaling die de hoofdelijke aansprakelijkheid van de stichters instelt eng moet worden geïnterpreteerd, zodat zij, in geval van omvorming, van een vennootschap, slechts toepasselijk is voor het verhoogde kapitaalgedeelte (schending van de artikelen 34, lid 1, en 35, lid 1, 2°, van het koninklijk besluit van 30 november 1935) :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat artikel 6 van de notariële stichtingsakte van 25 mei 1956 onder meer bepaalt dat het maatschappelijk vermogen van de naamloze vennootschap D. de algemeenheid van de baten en «onbaten» omvat die het vermogen van de omgevormde personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid Ondernemingen Gustaaf D. uitmaken, dat het vermogen van de omgevormde vennootschap wordt «geraamd» op 2.500.000 frank «volgens balans opgesteld op 31 maart 1956» en dat de partijen aanvaardden dat de winsten en verliezen die vanaf deze laatste datum werden gemaakt «voor rekening zijn» van de bij de akte opgerichte naamloze vennootschap ;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat die termen aanto-

nen dat het in de naamloze vennootschap D. ingebrachte vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. werd «geraamd» op basis van de balans van 31 maart 1956, doch dat het werkelijk ingebrachte vermogen op het ogenblik van de omvorming (25 mei 1956) slechts nadien precies kon worden bepaald, voor welke bepaling niet voormelde raming, maar de boekhoudkundige toestand van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid op 25 mei 1956 decisief is ;

Dat het arrest oordeelt dat de vermelding in de notariële akte dat de winsten en verliezen die vanaf 31 maart tot 25 mei 1956 worden gemaakt, door de naamloze vennootschap D. «voor rekening worden genomen», met inachtneming van de goede trouw slechts kan betekenen dat voormelde periode boekhoudkundig reeds zal moeten worden opgevangen in de boekhouding van de naamloze vennootschap, maar dat de termen «voor rekening nemen» geenszins kunnen betekenen dat de tussen 31 maart en 25 mei 1956 gemaakte winsten en verliezen niet in aanmerking zouden komen om voormelde raming aan te vullen en het juiste ingebrachte vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid correct te begroten ;

Overwegende dat het arrest zodoende van voormelde bepaling een interpretatie geeft die met de termen ervan geenszins onverenigbaar is ;

Dat het arrest evenmin weigert die bepaling toe te passen of aan die bepaling de gevolgen toe te kennen die zij, in de uitleg die het ervan geeft, wettelijk tussen partijen heeft ;

Dat de in het onderdeel aangebrachte wetsbepalingen niet worden geschonden ;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat zowel in de notariële akte zelf als in het arrest de omvorming van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. in de naamloze vennootschap D. wordt beschouwd als de oprichting van een nieuwe vennootschap waarin de eisers het vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid inbrachten ;

Dat zulks onder meer blijkt uit de termen van de notariële akte : «als stichters opgetreden zijn van de naamloze vennootschap D.» en «van de bij onderhavige akte opgerichte naamloze vennootschap», en uit de bewoordingen van het arrest : «de stichters van de naamloze vennootschap», «tevens leden van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid» ;

Dat zulke oprichting van een nieuwe vennootschap zich overigens vóór de wet van 23 februari 1967 opdroeg ;

Overwegende dat het arrest dan ook, door de regel van artikel 35, lid 1, 2°, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, luidens welke de oprichters van een naamloze vennootschap tegenover de belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk zijn wegens het gehele gedeelte van het kapitaal dat niet geldig zou zijn ingeschreven, toe te passen op de eisers, ook ten aanzien van het ingebrachte vermogen van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, van de in het derde onderdeel aangehaalde wetsbepalingen een juiste toepassing maakt ;

Dat het arrest, door de omvorming van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. in de naamloze vennootschap D. te beschouwen als de oprichting van een nieuwe vennootschap, tevens de conclusie beantwoordt waarin de eisers stelden dat, in geval van omvorming van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid in een naamloze vennootschap, de voorwaar-

den door artikel 34, lid 1, vereist tot de oprichting van een naamloze vennootschap en meteen de door artikel 35 bepaalde aansprakelijkheid, slechts toepasselijk zijn ten aanzien van de verhoging van het kapitaal ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het *derde middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 870, 871 van het Gerechtelijk Wetboek, 1315 van het Burgerlijk Wetboek, 29, 34, lid 1, 35, lid 1, 2°, van de bij koninklijk besluit van 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, die titel IX van boek I van het Wetboek van Koophandel vormen, en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de eisers veroordeelt, hoofdelijk onderling en met de curator qualitate qua, om een som van 857.294 frank aan verweerster te betalen, op grond dat, wat de betwisting betreft ten aanzien van de door de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. in de naamloze vennootschap D. ingebrachte twee schuldvorderingen op G. D., ten belope van 693.714 frank en van 315.000 frank, die door de eisers worden aangezien als behorende tot het actief van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D., verweerster voorhoudt, dat deze schuldvorderingen waardeloos zijn omdat G. D. en zijn echtgenote, eerste eisers, door de inbreng van onroerende goederen en geldsommen volledig insolvent zijn geworden ; dat de eisers hierop antwoorden dat roerend vermogen heden belangrijker is dan onroerend en dat de echtgenoten D. derhalve door die inbreng niet noodzakelijk insolvent zijn geworden ; dat de eisers, echter, ook al berust de bewijslast bij verweerster als oorspronkelijke eiseres, de gegevens van hun verweer dienen te bewijzen en zij geen enkel bewijs aanbrengen om aan te tonen dat de solvabiliteit van G. D., op grond van zijn roerend vermogen, van die aard was dat op 25 mei 1956 de litigieuze schuldvorderingen ernstig moesten worden genomen ;

terwijl, eerste onderdeel, verweerster als oorspronkelijke eiseres het bewijs niet heeft geleverd van het feit dat G. D. en eerste eiseres op 25 mei 1956, datum van de oprichting van de naamloze vennootschap D. insolvent zouden zijn geworden en het arrest ten onrechte het bewijs van deze zeggende insolventie aanhoudt omdat de eisers het tegenbewijs niet leveren ; aldus het tegenbewijs van een niet bewezen feit wordt gevorderd en zulke motieven de bewijsregels schenden en tegenstrijdig en duister zijn (schending van de artikelen 870, 871 van het Gerechtelijk Wetboek, 1315 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet),

tweede onderdeel, eerste eiseres in conclusie staande hield, zonder op dit punt te worden tegengesproken, dat G. D. tussen 25 mei 1956 en 19 mei 1963 steeds al zijn schulden heeft voldaan ; dat zulks inhoudt dat de schuldvorderingen op G. D. bestonden en werkelijk waren, zodat de stichters op dit punt aan hun verplichtingen hebben voldaan (schending van de artikelen 29, 34, lid 1, en 35, lid 1, 2°, van het koninklijk besluit van 30 november 1935),

derde onderdeel, door van de eisers het bewijs van hun solvabiliteit te vorderen, het arrest ten onrechte de eisers, als stichters, aansprakelijk stelt voor de uitvoering van de bij stichting van de naamloze vennootschap D. aangegane verbintenissen ; de stichters immers als dusdanig slechts aansprakelijk zijn voor het bestaan van de verbintenissen (schending van de artikelen 34, lid 1, en 35, lid 1, 2°, van het koninklijk besluit van 30 november 1935) ;

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat het arrest vooreerst aanmerkt dat de twee ingebrachte schuldvorderingen op G. D., die door de eisers worden aangezien als deel uitmakend van het actief van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D., door verweerster als waardeloos worden geweerd omdat G. D. en zijn echtgenote, door de inbreng van onroerende goederen en geldsommen in de naamloze vennootschap D., volledig insolvent zijn geworden en nog steeds zijn ; dat het aanstipt dat de eisers hierop antwoorden dat G. D. door de inbreng van onroerende goederen niet noodzakelijk insolvent werd, vermits roerend vermogen vaak belangrijker is dan onroerend vermogen ;

Overwegende dat de rechter, door vervolgens te beslissen dat de eisers «de gegevens van het 'verweer' moeten bewijzen», impliciet doch zeker te kennen geeft dat hij oordeelt dat verweerster, aan de hand van de inbreng, door G. D., van zijn onroerende goederen in de naamloze vennootschap, het bewijs van diens insolventie en meteen het bewijs van de niet-ernstige aard van de schuldvorderingen had bijgebracht ;

Dat de rechter derhalve, door te oordelen dat de eisers het tegenbewijs moesten leveren, en namelijk moesten aantonen dat de solvabiliteit van G. D. op grond van zijn roerende goederen volstond om de schuldvorderingen toch als ernstig te beschouwen, wat zij in gebreke blijven te doen, de regels betreffende de bewijslast niet schendt ;

Dat de motieven van het arrest noch duister noch tegenstrijdig zijn ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste middel blijkt dat, door te oordelen dat de oprichters van de naamloze vennootschap D. in de akte van 25 mei 1956 een batig saldo van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. van 2.495.969 frank vermeldde, terwijl de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid in feite een negatief saldo van 6.019.255 frank in de naamloze vennootschap heeft ingebracht, en door te oordelen dat de «fictieve onderschrijving alleszins hoger lag dan het door de verweerster gevorderde bedrag van 857.294 frank», het arrest zijn beslissing, luidens welke de eisers als oprichters van de naamloze vennootschap D. of als erfgenamen van deze oprichters aansprakelijk zijn voor de schade die verweerster, door het scheppen van een fictief krediet, heeft ondergaan, wettelijk verantwoordt ;

Dat de omstandigheid dat G. D. tussen 25 maart 1956 en 19 mei 1963 zijn schulden zou hebben voldaan, indien zij bewezen zouden zijn, voormelde wettelijke verantwoording niet zou vermogen te ontzenuwen ;

Wat het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat, door vast te stellen dat de eisers geen enkel tegenbewijs voorbrengen waardoor zou worden aangetoond dat de solvabiliteit van G. D. van die aard was dat de kwetsieuze schuldvorderingen ernstig moesten worden genomen, het arrest geenszins de eisers, als stichters, aansprakelijk stelt voor de uitvoering van bij de oprichting van de naamloze vennootschap D. aangegane verbintenissen, doch vaststelt dat de ingebrachte schuldvorderingen op het ogenblik dat de notariële akte werd verleden, waardeloos en derhalve niet reëel waren ;

Overwegende dat een kapitaal waarvan, op het ogenblik van de oprichting van een naamloze vennootschap reeds

vaststaat dat het waardeloos is, niet kan worden geacht geldig te zijn ingeschreven in de zin van artikel 35, lid 1, 2°, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het *vierde middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 13, 29, 34, lid 1, 35, lid 1, 2°, 53, 54, 62 van de bij koninklijk besluit van 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, die titel IX van boek I van het Wetboek van Koophandel vormen, en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de eisers veroordeelt, hoofdelijk onderling en met de curator qualitate qua, om een som van 857.294 frank aan verweerster te betalen op grond dat wat de betwisting betreft ten aanzien van de door de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. in de naamloze vennootschap D. ingebrachte sommen, verweerster de ernst betwist van het bedrag van 450.000 frank in de stichtingsakte voorkomend met als verklaring «niet-verbruikte algemene kosten» ; dat verweerster niet tegengesproken wordt wanneer zij stelt dat, ook al wordt in de boekhouding verklaard dat dit bedrag slaat op «niet-verbruikte algemene onkosten, grondstoffen en fabriekaten», deze goederen in de boekhouding niet nader worden bepaald en ervan zelfs geen spoor te vinden is ; dat daarbij dit bedrag geen noemenswaardige invloed kan hebben op de totale betwisting en op het totaal actief en passief van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D.,

terwijl, eerste onderdeel, zowel uit de conclusie van de eisers als uit die van verweerster, blijkt dat partijen aannamen dat de post van 450.000 frank niet-verbruikte grondstoffen in de naamloze vennootschap D. was ingebracht ; zodoende de stichters aan hun verplichtingen hadden voldaan en de uitboeking ervan geenszins tot hun aansprakelijkheid kan leiden (schending van de artikelen 13, 29, 34, lid 1, 35, lid 1, 2°, 53, 54 en 62 van het koninklijk besluit van 30 november 1935),

tweede onderdeel, het verweer van de eisers niet enkel op het bedrag van 450.000 frank sloeg, maar eveneens alle andere door verweerster gemaakte kritieken betrof, met name het zogezegde passief van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid D. en de posten van 693.714 frank, 315.000 frank en 2.000.000 frank, zodat het kwestieus motief de beslissing niet rechtvaardigt (schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste middel blijkt dat het arrest zijn beslissing, luidens welke de eisers aansprakelijk zijn voor de schade die verweerster door het scheppen van een fictief krediet heeft ondergaan, wettelijk verantwoordt door te oordelen dat het werkelijk door de personenvennootschap D. in de naamloze vennootschap D. ingebrachte maatschappelijk kapitaal niet de waarde had die in de stichtingsakte van de naamloze vennootschap D. als zodanig was vermeld, en dat de fictieve inschrijving «alleszins», dit is ook rekening houdend met het feit dat bepaalde posten zijn betwist, «hoger lag dan het door verweerster gevorderde bedrag van 857.294 frank» ;

Dat het middel, dat opkomt tegen een overbodige beschouwing van het arrest, bij gemis van belang, niet ontvankelijk is ;

En overwegende dat de verwerping van de tegen de naamloze vennootschap D. gerichte voorziening alle belang ont-

neemt aan de door de eisers tegen mr. Mombaerts qualitate quo, Micheline D. en Claude D., en Van R. ingestelde vordering tot verbindendverklaring van het arrest ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening en de vordering tot verbindendverklaring van het arrest ;

Veroordeelt de eisers in de kosten.

NOOT—Zie elders in dit nummer E. WYMEERSCH, «Oprichtersaansprakelijkheid bij inbreng van een financieel negatief vennootschapsvermogen».

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 9 OKTOBER 1978

Voorzitter : de h. Gerniers

Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaat : mr. Houtekier

1. Overeenkomst—Bewijs door geschrift—Interpretatie door de rechter van de gemeenschappelijke bedoeling van partijen—Eindejaarspremie en opzeggingsvergoeding—2. Arbeidsovereenkomst werklieden—Loon—Begrip—Opzeggingsvergoeding—3. Bescherming van het loon—Loon—Begrip—Opzeggingsvergoeding.

1. De interpretatie van een overeenkomst waarbij de rechter de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen bepaalt is in cassatie onaantastbaar wanneer zij met de termen ervan verenigbaar is.

Uit de termen van de overeenkomst naar luid waarvan als basis voor de berekening van de eindejaarspremie dient «het loon dat de firma gedurende de maanden december tot en met november uitbetaald heeft aan haar arbeiders» kan de rechter afleiden dat partijen de bedoeling hebben gehad ook de opzeggingsvergoeding als loon te beschouwen voor de berekening van de eindejaarspremie.

2. Loon is de tegenprestatie van de arbeid die ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst wordt verricht. De opzeggingsvergoeding die geen tegenprestatie voor verrichte arbeid is valt niet onder deze begripsomschrijving.

De wet van 10 maart 1900 geeft niet dezelfde uitbreiding van het begrip loon als artikel 2 van de Loonbeschermingswet van 1965 en derhalve is de opzeggingsvergoeding geen loon voor de toepassing van die wet.

3. Artikel 2 van de Loonbeschermingswet breidt het begrip «loon» uit tot de voordelen in geld of in geld waardeerbaar, waarop ingevolge de dienstbetrekking ten laste van de werkgever aanspraak bestaat, hoewel zij niet worden toegekend als tegenprestatie voor de verrichte arbeid. De opzeggingsvergoeding is derhalve wel loon voor de toepassing van bedoelde wet.

Mrs. Renier en Lavigne qq. t/ A.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 juni 1977 door het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, gewezen ;

Over het *middel* afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1135, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 11, 16, 3°, 19, 22 van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, zoals gewijzigd door de wetten van 4 maart 1954, 20 juli 1961, 10 december 1962 en 5 december 1968, 2, 42 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, 5, 6, 19, 51 van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest voor recht zegt dat de schuldvordering van verweerder in het faillissement van de naamloze vennootschap Gieterij F.E. op 70.936 frank vastgesteld wordt om de volgende redenen : voor de oplossing van het geschil, met name om te weten of de eindejaarspremie al dan niet op de opzeggingsvergoeding berekend moet worden, dient te worden verwezen naar de in de onderneming betreffende de berekening van de eindejaarspremie geldende overeenkomsten van 28 november 1973 en 27 april 1974 ; deze nemen als basis van de berekening «het loon dat de firma gedurende de maanden december tot en met november uitbetaald heeft aan haar arbeiders» ; de enige vraag die thans wordt gesteld, is of, bij het sluiten van voornoemde overeenkomsten, de partijen de bedoeling hadden de opzeggingsvergoeding als «loon» te beschouwen ; de overeenkomsten, die te goeder trouw moeten worden uitgevoerd, verplichten ook tot alle gevolgen die het gebruik en de billijkheid eraan hechten ; de wetgever heeft steeds, en meer bepaald in artikel 22 van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, zijn wil bevestigd dat aan de werknemer die niet in de gelegenheid wordt gesteld tijdens de opzeggingstermijn te arbeiden, dezelfde voordelen worden verstrekt als aan diegene die zijn opzeggingstermijn normaal kon voleindigen ; deze gelijkberechtiging is ten deze slechts verwezenlijkt wanneer de opzeggingsvergoeding in de berekeningsbasis van de eindejaarspremie wordt opgenomen ; niets wijst erop dat deze billijke regeling door de contracterende partijen niet zou zijn gewild ; deze zienswijze stemt trouwens overeen met het begrip «loon» zoals het wordt omschreven in artikel 2 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers ;

terwijl, eerste onderdeel, de overeenkomsten van 28 november 1973 en 27 april 1974 de berekening van de eindejaarspremie alleen bedingen op het loon of ermee uitdrukkelijk gelijkgestelde vergoedingen, zodat het arrest, door te beslissen dat volgens die overeenkomsten deze premie ook op de opzeggingsvergoeding berekend moet worden, wat erin niet is bepaald, de draagwijdte van deze overeenkomsten miskent (schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 3 van de wet van 10 maart 1900, 19 en 51 van de wet van 5 december 1968) ;

tweede onderdeel, de opzeggingsvergoeding, die een forfaitair karakter heeft, die ontstaat bij het beëindigen van de arbeidsovereenkomst en die geenszins de tegenprestatie is van geleverde arbeid, noch voor de toepassing van de wet van 10 maart 1900, noch voor de toepassing van de wet van 12 april 1965, als loon kan worden beschouwd (schending van de artikelen 1, 3, 11, 16, 3°, 19, 22 van de wet van 10 maart 1900, 2, en 42 van de wet van 12 april 1965) ;

derde onderdeel, het arrest derhalve ten onrechte oordeelt dat, ingevolge het feit dat de wetten van 10 maart 1900 en van 12 april 1965 de opzeggingsvergoeding als loon zouden beschouwen, de billijkheid vereist dat ook dit gevolg aan de overeenkomsten van 28 november 1973 en van 27 april 1974

gehecht zou worden en de wettelijkheid van het arrest niet kan worden onderzocht (schending van de artikelen 1134, 1135 van het Burgerlijk Wetboek, 5, 6, 19, 51 van de wet van 5 december 1968, 1, 3, 11, 16, 3°, 19, 22 van de wet van 10 maart 1900, 2, van de wet van 12 april 1965 en 97 van de Grondwet).

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat de interpretatie van een overeenkomst, waarbij de rechter de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen bepaalt, in cassatie onaanastbaar is, wanneer zij met de termen ervan verenigbaar is ;

Overwegende dat luidens de overeenkomsten van 28 november 1973 en 27 april 1974 als basis voor de berekening van de eindejaarspremie dient te worden genomen «het loon dat de firma gedurende de maanden december tot en met november uitbetaald heeft aan haar arbeiders» ;

Dat het arrest beslist dat de partijen de bedoeling hebben gehad ook de opzeggingsvergoeding als loon te beschouwen voor de berekening van de eindejaarspremie ;

Dat deze interpretatie van de overeenkomsten niet onvereenigbaar is met de termen ervan ;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat loon de tegenprestatie is van arbeid, die ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst wordt verricht ; dat de opzeggingsvergoeding die geen tegenprestatie voor verrichte arbeid is, niet onder deze begripsomschrijving valt ;

Overwegende dat artikel 2 van de wet van 12 april 1965 het begrip «loon» evenwel uitbreidt tot de voordelen in geld of in geld waardeerbaar, waarop ingevolge de dienstbetrekking ten laste van de werkgever aanspraak bestaat, hoewel zij niet worden toegekend als tegenprestatie voor verrichte arbeid ; dat de opzeggingsvergoeding derhalve wel loon is voor de toepassing van de wet van 12 april 1965 ;

Overwegende dat de wet van 10 maart 1900 niet dezelfde uitbreiding aan het begrip «loon» geeft als artikel 2 van de wet van 12 april 1965 ; dat de opzeggingsvergoeding derhalve geen loon is voor de toepassing van die wet ;

Overwegende dat het arrest echter niet beslist dat de opzeggingsvergoeding loon in de zin van de wet van 10 maart 1900 is ; dat het weliswaar de draagwijdte van artikel 22 van deze wet onderzoekt, maar niet ten aanzien van de betekenis die de term loon in dit artikel heeft ; dat het alleen oordeelt dat de wet, inzonderheid genoemd artikel 22, beoogt dat «aan de werknemer die niet in de gelegenheid wordt gesteld tijdens de opzeggingstermijn te arbeiden, dezelfde voordelen zouden worden verstrekt als aan diegene die zijn opzeggingstermijn normaal kon voleindigen» ; dat het middel deze interpretatie van artikel 22 echter niet aanvecht ;

Overwegende dat het arbeidshof derhalve de in het tweede onderdeel aangeklaagde wetsschendingen niet begaat en de interpretatie van de overeenkomsten niet doet steunen op een verkeerde uitlegging van het begrip loon in de zin van de wetten van 10 maart 1900 en 12 april 1965 ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 DECEMBER 1978

Voorzitter-rapporteur : de h. de Vreese

Procureur-generaal : de h. Dumon

Advocaten : mrs. Dassesse en Bayart

1. Europese Gemeenschappen—a) Nationale bepaling die misbruik van machtspositie in de hand werkt—b) Maatregel van gelijke werking—Nationale regeling van vaste prijzen—c) Richtlijn nr. 72/464/EEG—2. Wetten en besluiten—Afwijking van andere wettelijke bepalingen.

1.a) Bij zijn onderzoek of het invoeren of handhaven van een maatregel, zoals die welke uit de toepassing van art. 58 BTW-Wetboek volgt, verenigbaar is met het Gemeenschapsrecht, moet de rechter nagaan of — mede gelet op de belemmeringen voor het handelsverkeer in tabaksfabrikaten tussen Lid-Staten, die uit de aard van het betrokken fiscale stelsel kunnen voortvloeien — die maatregel als zodanig een ongunstige invloed kan uitoefenen op het handelsverkeer, hetgeen een voorwaarde is voor de toepasselijkheid van de verbodsbepalingen van art. 86 E.E.G. Art. 58 BTW-Wetboek moet niet steeds buiten toepassing worden gelaten omdat het in bepaalde gevallen abusieve handelingen in de hand zou werken.

b) Een nationale regeling waardoor, voor ingevoerde en in het buitenland geproduceerde tabaksfabrikaten, voor de verkoop aan de verbruiker een vaste, door de fabrikant of importeur vrij gekozen prijs wordt opgelegd, vormt slechts een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking wanneer — mede gelet op de belemmeringen die inherent zijn aan de verschillende, door de Lid-Staten toegepaste controlemethodes, inzonderheid ter verzekering van de ontvangst van de op die produkten geheven belastingen — een zodanig stelsel van vaste prijzen de import tussen Lid-Staten al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel kan belemmeren.

Ten onrechte heeft de feitenrechter ten deze verzuimd te onderzoeken of de regeling van art. 58 BTW-Wetboek al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel de import tussen de Lid-Staten kan belemmeren.

c) De interpretatie van art. 58 BTW-Wetboek, volgens welke de detaillisten verplicht worden tot het naleven van de op de fiscale bandjes vermelde en door de voortbrengers en invoerders vastgestelde prijs, is niet onverenigbaar met de bepalingen van de richtlijn nr. 72/464/EEG.

2. Naar recht faalt het middel dat aanvoert dat art. 58 BTW-Wetboek andere Belgische wettelijke of reglementaire bepalingen inzake prijzenreglementering schendt. Een wet mag immers van andere wettelijke of reglementaire bepalingen afwijken.

N.V. G.B.-Inno-B.M. t/
V.Z.W. A.T.A.B.

Gelet op het bestreden arrest op 24 december 1974 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Gelet op het arrest op 7 januari 1977 door het Hof gewezen ;

Gelet op het arrest van 16 november 1977 van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen ;

Overwegende dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, uitspraak doende over de door het Hof in het arrest van 7 januari 1977 gestelde vragen, in zijn arrest van 16 november 1977, onder het hoofd «algemene opmerkingen» onder meer onderstreept :

— dat de belasting op tabaksfabrikaten in alle Lid-Staten een belangrijke bron van inkomsten vormt, zodat de bevoegde instanties over doeltreffende middelen moeten kunnen beschikken om de inning ervan te kunnen verzekeren ;

— dat bij de huidige stand van het gemeenschapsrecht elke Lid-Staat zijn eigen methode kan kiezen voor de fiscale controle van de op zijn grondgebied in de handel gebrachte tabaksfabrikaten ;

— dat, wegens de noodzaak van deze controle, de in- en uitvoer van tabaksfabrikaten thans nog aan onontkoombare belemmeringen is onderworpen ;

— dat een verbod om aan de verbruiker te verkopen tegen een lagere dan de op het fiscale bandje vermelde prijs, nochtans niet noodzakelijkerwijze op belasting-technische gronden rust, doch, volgens enkele regeringen die opmerkingen hebben ingediend, veeleer verband houdt met sociaal-economische doelstellingen, in zoverre daardoor, door het uitschakelen van de mogelijkheid van allerlei kortingen bij verkoop aan de verbruiker, een bepaalde detailhandelsstructuur in stand wordt gehouden en concentraties ten koste van de kleine detaillisten worden tegengegaan ;

— dat bij de beantwoording van de vragen van de nationale rechter mede met deze overwegingen rekening moet worden gehouden ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 3 (f), 5, tweede lid, 85, 86 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, ondertekend te Rome op 25 maart 1957, 1.1. van de Belgische wet van 2 december 1957 waarbij dit Verdrag wordt goedgekeurd, 58 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde en 97 van de Grondwet,

doordat, om de middelen van eiseres af te wijzen die de onverenigbaarheid opwierpen van artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, met de artikelen 3 (f), 5, tweede lid, 85 en 86 van het Verdrag van Rome, en eiseres vervolgens, op de vordering van verweerster, wegens schending van meergenoemd artikel 58 te veroordelen tot het stopzetten van de verkoop van sigaretten tegen een lagere prijs dan de op het fiscale bandje aangeduide prijs, het arrest beslist, enerzijds, «dat artikel 85 van het Verdrag enkel slaat op alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle besluiten van ondernemersverenigingen en alle onderling afgestemde feitelijke gedragingen en dus niet op de wetgeving van een van de Lid-Staten ; dat een wettelijke bepaling zoals die van artikel 58 van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde bijgevolg niet onder toepassing valt van artikel 85 van het Verdrag ; dat voormeld artikel 58 geen overeenkomsten tussen ondernemingen heeft bekrachtigd of willen versterken en uitbreiden ; dat de omstandigheid dat deze wetsbepaling haar 'uitgangspunt' of haar 'oorsprong' zou vinden in bepaalde met artikel 85 van het Verdrag strijdige overeenkomsten tussen ondernemingen, de nietigheid van gezegde wetsbepaling ingevolge dit artikel niet kan teweegbrengen», anderzijds, dat artikel 86 van het Verdrag «wederom het feit van ondernemingen en niet van een Lid-Staat bedoelt ; dat een wettekst dus niet onder toepassing van het door artikel 86

van het Verdrag uitgevaardigde verbod kan vallen, al mocht hij de bedoelde abusieve handelingen van ondernemingen in de hand werken», en tenslotte, «dat voormeld artikel 58 evenmin de verwezenlijking in gevaar brengt van de doelstellingen van het Verdrag en namelijk niet van het principe van een niet vervalste mededinging op de gemeenschappelijke markt, vermits het de fabrikanten en invoerders van de gemeenschappelijke markt geenszins belet vrij hun prijzen te bepalen»;

terwijl, nu de Lid-Staten zich ervan moeten onthouden de verwezenlijking van de doelstellingen van het Verdrag in gevaar te brengen, daaronder namelijk de verwezenlijking van een niet vervalste mededinging, het arrest niet zonder schending van de artikelen 3 (f), 5, tweede lid, en 86 van het E.E.G.-Verdrag heeft kunnen beslissen dat artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 niet onder de toepassing van die bepalingen valt «al mocht hij (zulke wettekst) de bedoelde abusieve handelingen van ondernemingen in de hand werken» (schending van alle in het middel aangeduide wetsbepalingen, uitgezonderd de artikelen 85 van het E.E.G.-Verdrag en 97 van de Grondwet) :

Overwegende dat in deze grief eiseres zich ertoe beperkt te betogen dat het bestreden arrest niet zonder schending van de artikelen 3 (f), 5, tweede lid, en 86 van het E.E.G.-Verdrag heeft kunnen beslissen dat artikel 58 van de Wet van 3 juli 1969 niet onder de toepassing van die bepalingen valt «al mocht (het) de bedoelde abusieve handelingen van ondernemingen in de hand werken» ;

Overwegende dat het Hof van Justitie in voormeld arrest van 16 november 1977, in antwoord op de in verband met deze grief gestelde vraag, voor recht verklaart dat «artikel 86 van het E.E.G.-Verdrag het misbruik maken van een machtspositie door één of meer ondernemingen verbiedt, «zelfs al zou een dergelijk misbruik door een nationale wettelijke bepaling in de hand worden gewerkt» ;

Overwegende dat, gewis, indien een wettekst van die aard zou zijn dat hij datgene wat door artikel 86 van het E.E.G.-Verdrag is verboden, onvermijdelijk zou toelaten, het zou regelen of gewoon zou wettelijk verklaren, hij met de bepalingen van het Verdrag strijdig en onverenigbaar zou zijn ;

Dat echter, ingeval een nationale wettelijke of reglementaire bepaling een misbruik van een machtspositie in bepaalde gevallen zou begunstigen of in de hand werken, zonder dat dit evenwel het noodzakelijk gevolg van de doelstellingen of van het voorwerp van deze bepaling zou zijn, zulke wettelijke of reglementaire bepaling — die uiteraard een onbeperkt aantal toestanden bedoelt en derhalve niet uitsluitend «bepaalde gevallen» — daarom nog niet noodzakelijk als strijdig met de communautaire bepalingen zou moeten worden beschouwd ;

Overwegende dat het Hof van Justitie ook laat gelden «dat de nationale rechter bij zijn onderzoek of het invoeren of handhaven van een maatregel, zoals die welke uit de toepassing van artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 volgt, verenigbaar is met het Gemeenschapsrecht, moet nagaan of — mede gelet op de belemmeringen voor het handelsverkeer in tabaksfabrikaten tussen Lid-Staten, die uit de aard van het betrokken fiscale stelsel kunnen voortvloeien — deze maatregel als zodanig een ongunstige invloed kan uitoefenen op het handelsverkeer, hetgeen een voorwaarde is voor de toepasselijkheid van de verbodsbepalingen van artikel 86» ;

Overwegende dat hieruit volgt dat artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 niet steeds buiten toepassing moet worden

gelaten — of, zoals eiseres betoogt, onder toepassing van de artikelen 3 (f), 5, tweede lid, en 86 van het E.E.G.-Verdrag valt — omdat het in bepaalde gevallen «abusieve handelingen in de hand (zou) werken», des te meer daar uit geen enkele vaststelling in feite blijkt dat dit, ten deze, het geval zou zijn geweest ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het *tweede middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, § 1, 2, en 3, 2, § 1, en 2bis, van de wet betreffende de economische reglementering en de prijzen ingevoerd door de besluitwet van 22 januari 1945, zoals deze is gewijzigd door de wetten van 23 december 1969 en 30 juli 1971, 1, § 1, van het ministerieel besluit van 22 december 1971 houdende verplichting tot aangifte van de prijsverhogingen, § 12 van het reglement gevoegd bij het ministerieel besluit van 22 januari 1948 waarbij de accijnsheffing op gefabriceerde tabak wordt geregeld, zoals het is gewijzigd door het ministerieel besluit van 28 maart 1951, genomen ter uitvoering van de wet van 31 december 1947 betreffende het fiscaal regime van tabak, 90.1 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, ondertekend te Rome op 25 maart 1957, 1.1 van de Belgische wet van 2 december 1957 tot goedkeuring van evengoemd Verdrag en 58 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde,

doordat, om het verweer van eiseres af te wijzen dat de onverenigbaarheid van artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 met artikel 90.1 van het Verdrag van Rome opwierp, en eiseres vervolgens op de vordering van verweerster, wegens schending van meergenoemd artikel 58 te veroordelen tot het stopzetten van de verkoop van sigaretten tegen een lagere dan de op het fiscale bandje aangeduide prijs, het arrest beslist «dat de fabrikanten en invoerders van tabaksprodukten privé-bedrijven zijn en dat de Belgische Staat hun geen bijzondere of uitsluitende rechten in de zin van artikel 90 toekent, ook niet door artikel 58 van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde ; dat dit artikel immers geen recht schept ten voordele van bepaalde ondernemingen en namelijk niet het recht om erga omnes de vaste prijs te bepalen, maar enkel een reglementering invoert die voor alle gelijksoortige ondernemingen geldt, en krachtens welke de op het fiscale bandje vermelde prijs verplicht is, zonder te bepalen hoe en door wie deze prijs zal worden vastgesteld» ;

terwijl, eerste onderdeel, de algemene prijzenreglementering, voortvloeiende uit de in het middel aangeduide organieke bepalingen, aan de fabrikanten en invoerders op alle gebieden, de tabaksector daarin begrepen, onder voorbehoud van een ten deze niet bestaand programmacontract, toestaat hun prijzen vrijelijk vast te stellen, na aangifte van prijsverhoging, en hun oplegt de normale prijs of de maximumprijs na te leven die eventueel door de minister van Economische Zaken is vastgesteld ; de door een fabrikant of een invoerder gedane aangifte van prijsverhoging hem enkel in staat stelt een nieuwe prijs toe te passen zonder dat hij evenwel de verplichte verkoopprijs aan de verbruiker mag bepalen ; nu de op het fiscale bandje voor tabakswaaren vermelde prijs overeenkomstig die algemene reglementering wordt vastgesteld onder meer na aangifte van de prijsverhoging, door de fabrikant of de invoerder, en nu artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 bepaalt dat die prijs de verplichte verkoopprijs aan de verbruiker moet zijn, de economische draagwijdte van deze bepaling, gecombineerd met het algemeen prijzenstelsel, er integendeel op neerkomt aan de

fabrikanten en invoerders van tabakken toe te staan de verkoopprijzen van hun produkten «erga omnes» vast te stellen; het arrest, door aan voormeld artikel 58 zodanig gevolg te ontzeggen, alle in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt, uitgezonderd artikel 90 van het E.E.G.-Verdrag en artikel 1.1 van de goedkeuringswet van 2 december 1957;

tweede onderdeel, door vervolgens te beslissen dat de tabaksfabrikanten en -invoerders privé-ondernemingen zijn aan wie de Belgische Staat geen uitsluitende of bijzondere rechten verleende in de zin van artikel 90 van het E.E.G.-Verdrag, hoewel het algemene prijzenstelsel aan de fabrikanten en invoerders van andere produkten dan tabak niet toelaat de verplichte verkoopprijs aan de gebruiker vast te stellen, het arrest de gezamenlijke, in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt;

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat, waar het arrest vaststelt dat «de Belgische Staat hun (dit is: aan de fabrikanten en invoerders) geen bijzondere of uitsluitende rechten in de zin van dit artikel toekent», het de toestand aan de bepalingen van artikel 90 van het E.E.G.-Verdrag toetst; dat het onderdeel geen schending van deze bepaling aanvoert;

Dat in zoverre het arrest aanstipt dat artikel 58 van de wet van 1969 aan de fabrikanten en invoerders geen recht toekent «erga omnes de vaste prijs te bepalen», het deze wetsbepaling geenszins schendt aangezien het daaraan de juiste draagwijdte toekent men name «het invoeren van een reglementering die voor alle gelijksoortige ondernemingen geldt en krachtens welke de op het fiscale bandje vermelde prijs verplicht zal zijn, zonder te bepalen hoe en door wie deze prijs zal worden vastgesteld»;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat, in zoverre het onderdeel aanvoert dat artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 de andere in het middel vermelde Belgische wettelijke of reglementaire bepalingen inzake prijzenreglementering zou schenden, het naar recht faalt aangezien een Belgische wet vanzelfsprekend van andere wettelijke of reglementaire bepalingen mag afwijken, en in dit geval die andere bepalingen niet schendt in de zin van artikel 608 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat, in zoverre het onderdeel schending aanvoert van artikel 90 van het E.E.G.-Verdrag, de fabrikanten en importeurs, bedoeld door artikel 58 van de wet van 1969, niet als houders van «bijzondere» of van «uitsluitende» rechten in de zin van bedoeld artikel 90, kunnen worden aangemerkt;

Dat immers, voor een ieder, ook voor een detailhandelaar die zich als fabrikant of importeur van tabaksfabrikaten vestigt — en dus voor een onbepaalde groep van ondernemingen — de mogelijkheid openstaat vrijelijk een detailhandelsprijs voor zijn produkten vast te stellen die lager is dan de verkoopprijs van gelijksoortige concurrerende produkten van gelijke kwaliteit en met dezelfde kenmerken;

Overwegende overigens dat lid 3 van artikel 90 bepaalt dat de Commissie behoort te waken voor de toepassing van dit artikel en, voor zover nodig, passende richtlijnen of beschikkingen tot de Lid-Staten te richten;

Dat geen van de onderdelen van het middel kan worden aangenomen;

Over het *derde middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 3 (a), 5, tweede lid, 30, 31, 32, 36 van het Verdrag

tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, ondertekend te Rome op 25 maart 1957, en 1.1 van de Belgische wet van 2 december 1957 waarbij dit Verdrag is goedgekeurd,

doordat, om het verweer af te wijzen, waarbij eiseres in conclusie betoogde dat artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde onverenigbaar is met het beginsel van het vrije verkeer van goederen en met het verbod van alle maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen, en om eiseres vervolgens op de vordering van verweerster, wegens schending van meergenoemd artikel 58, tot het stopzetten van de verkoop van sigaretten tegen een lagere dan de op het fiscale bandje aangeduide prijs te veroordelen, het arrest, enerzijds, beslist, «dat artikel 58 van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde de afzetmogelijkheden die ingevoerde produkten, bij ontstentenis van die maatregelen, op de binnenlandse markt zouden vinden, niet beperkt» op grond «dat zo bepaalde promotionele praktijken daardoor gehinderd worden, deze hinder dezelfde is zowel voor inlandse als voor ingevoerde goederen» en, anderzijds, overweegt «dat voormeld artikel 58 evenmin de verwezenlijking in gevaar brengt van de doelstellingen van het Verdrag en namelijk niet, zoals hoger betoogd, van het principe van het vrije verkeer van goederen, vermits het de fabrikanten en importeurs van de Gemeenschappelijke Markt geenszins belet vrij hun goederen in te voeren»;

terwijl iedere handelsreglementering van een Lid-Staat die van die aard is dat zij de intracommunautaire handel rechtstreeks of zijdelings, actueel of potentieel, kan belemmeren, een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking oplevert; de enkele omstandigheid dat een nationale maatregel geen discriminatoire werking behelst, in deze zin dat hij zonder onderscheid op de nationale en op de ingevoerde produkten wordt toegepast, niet pertinent is ten aanzien van de kwalificering ervan als maatregel met gelijke werking als een kwantitatieve beperking,

terwijl het arrest, door te beslissen dat artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 geen maatregel van gelijke werking uitmaakt omdat het zowel op de nationale als op de ingevoerde produkten wordt toegepast, en door daarna te beslissen, onder verwijzing naar deze grond, dat het principe van het vrije verkeer van de goederen door dit artikel niet in gevaar wordt gebracht, alle in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt;

Overwegende dat het Hof van Justitie, handelend over de in verband met dit middel gestelde vraag, oordeelt:

1° dat, opdat een maatregel door artikel 30 van het E.E.G.-Verdrag verboden zij als een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking, voldoende is dat de betrokken maatregel al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel de importen tussen de Lid-Staten kon belemmeren;

2° dat, indien een door de fabrikant, respectievelijk de importeur, vrij gekozen prijsregeling, die vervolgens krachtens een nationale wettelijke maatregel wordt omgezet in een stelsel van verplichte verbruikersprijzen en waarbij geen enkel onderscheid wordt gemaakt tussen nationale en geïmporteerde produkten, weliswaar normalerwijze uitsluitend gevolgen heeft voor het binnenland, het evenwel niet uitgesloten is dat een dergelijke regeling in bepaalde gevallen een ongunstige invloed kan hebben op het intracommunautair handelsverkeer;

3° dat, derhalve, bij de vraag of een nationale regeling, waarbij voor de verkoop van tabaksfabrikaten aan de verbruiker een vaste, door de fabrikant of importeur vrij gekozen prijs wordt opgelegd, eventueel een maatregel van gelijke waarde als een kwantitatieve beperking is, de nationale rechter dient na te gaan of — mede gelet op de belemmeringen van fiscale aard die de sector van de betrokken produkten ongunstig beïnvloeden — een dergelijk stelsel van verplichte prijzen op zichzelf de importen tussen Lid-Staten al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel kan belemmeren ;

Overwegende dat het Hof van Justitie vervolgens, uitspraak doende op de in verband met de in dit middel gestelde vraag, voor recht verklaart : «Een nationale regeling waardoor, voor ingevoerde en in het binnenland geproduceerde tabaksfabrikaten, voor de verkoop aan de verbruiker een vaste, door de fabrikant of importeur vrij gekozen prijs wordt opgelegd, vormt slechts een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking wanneer — mede gelet op de belemmeringen die inherent zijn aan de verschillende, door de Lid-Staten toegepaste controlemethodes, inzonderheid ter verzekering van de ontvangst van de op die produkten geheven belastingen — een zodanig stelsel van vaste prijzen de import tussen Lid-Staten al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel kan belemmeren» ;

Overwegende dat het bestreden arrest, tot staving van zijn beslissing — luidens welke artikel 58 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, met het verbod van alle maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen niet onverenigbaar is — er zich toe beperkt te oordelen dat dit artikel de afzetmogelijkheden die ingevoerde produkten, bij ontstentenis van de bij dit artikel getroffen maatregel, op de binnenlandse markt zouden vinden, niet beperkt omdat, «indien bepaalde promotionele praktijken daardoor worden gehinderd, deze hinder dezelfde is zowel voor inlandse als voor ingevoerde goederen» en dat het artikel evenmin de verwezenlijking van het vrij verkeer van goederen in gevaar brengt «aangezien het de fabrikanten en invoerders van de Gemeenschappelijke Markt geenszins belet vrij hun goederen in te voeren en hun prijzen te bepalen» ;

Overwegende dat, ten aanzien van de vraag of een nationale regeling van vaste prijzen — mede gelet op de belemmeringen die inherent zijn aan de verschillende door de Lid-Staten toegepaste controlemethodes, inzonderheid ter verzekering van de ontvangst van de op de kwestieuze produkten geheven belastingen — een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking oplevert, het arrest enkel de omstandigheden aanvoert dat de nationale maatregel geen onderscheid maakt tussen inlandse en ingevoerde produkten en dat hij niet belet dat de fabrikanten en importeurs van de Gemeenschappelijke Markt vrij hun goederen kunnen invoeren en hun prijzen bepalen, zonder te onderzoeken of bedoelde regeling al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel de import tussen de Lid-Staten kan belemmeren ;

Dat het middel gegrond is ;

Over het *vierde middel*, afgeleid uit de schending van de artikelen 5, 12, 13 van de richtlijn nr. 72/464 van 19 december 1972 van de Raad van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de belasting, andere dan omzetbelasting, op het verbruik van tabaksfabrikaten, 189 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, ondertekend te Rome op 25 maart 1957, 1.1 van de Belgische wet van 2 december 1957 tot goedkeuring van

evengenoemd Verdrag, 58 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde en 97 van de Grondwet,

doordat, om het verweer af te wijzen waarin eiseres bevestigde dat artikel 58 van de wet van 3 juli 1969, gelet op de onverenigbaarheid ervan met voormelde richtlijn nr. 72/464 van 19 december 1972 van voormelde Raad, diende te worden beschouwd als stilzwijgend opgeheven vanaf 1 juli 1973, datum van inwerkingtreding van meergemelde richtlijn, of althans niet meer toepasselijk was geworden, en om vervolgens eiseres, op de vordering van verweerster, wegens schending van voormeld artikel 58, tot het stopzetten van de verkoop van sigaretten tegen een lagere prijs dan de op het fiscale bandje aangeduide te veroordelen, het arrest beslist, «dat deze richtlijn immers een Lid-Staat niet verbiedt een bepaling in zijn wetgeving in te voeren of te handhaven, die de detaillisten van tabaksfabrikaten verplicht de prijzen op de fiscale bandjes vermeld, te eerbiedigen», op grond dat «zo artikel 5.1 van deze richtlijn bepaalt dat de fabrikanten en importeurs de maximumkleinhandelsverkoopprijzen van hun produkten vrijelijk vaststellen, het hieraan dadelijk toevoegt dat deze bepaling echter geen beletsel mag vormen voor de toepassing van de wettelijke bepalingen van de Lid-Staten inzake prijzencontrole en de inachtneming van de vastgestelde prijzen»,

terwijl, nu de richtlijn van de Raad nr. 72/464 van 19 december 1972 betreffende de belasting, andere dan omzetbelasting, op het verbruik van tabaksfabrikaten steunt op het beginsel van de vrije totstandkoming van de prijzen, en nu de communautaire wetgever een amendement heeft verworpen dat ertoe strekte in artikel 5.1 de term «de maximumkleinhandelsverkoopprijzen» te vervangen door «de vaste prijzen», artikel 5.1 in fine, naar luid waarvan de richtlijn geen beletsel vormt voor de inachtneming van de vastgestelde, dit is verplichte prijzen, niet tot gevolg heeft de Lid-Staten ertoe te machtigen in hun wetgevingen een bepaling in te voeren of te handhaven die de tabaksdetaillisten zou verplichten tot het naleven van de op de fiscale bandjes vermelde en door de voortbrengers en invoerders vastgestelde prijs ; het arrest, door het tegendeel te beslissen, alle in het middel aangeduide wetsbepalingen, uitgezonderd artikel 97 van de Grondwet schendt ;

Overwegende dat, in antwoord op de in verband met dit middel gestelde vraag, het Hof van Justitie voor recht verklaart : «Artikel 5 van de richtlijn nr. 72/464/EEG van de Raad van 31 december 1972, betreffende de belasting, andere dan omzetbelasting, op het verbruik van tabaksfabrikaten, verbiedt de Lid-Staten niet een wettelijke maatregel in te voeren of te behouden waardoor, voor ingevoerde of in het binnenland geproduceerde tabaksartikelen, voor de verkoop aan de verbruikers de op het fiscale bandje vermelde prijs wordt opgelegd, mits slechts die prijs vrijelijk door de fabrikant of importeur is vastgesteld» ;

Overwegende dat uit dit antwoord dient te worden afgeleid, dat de interpretatie die door het bestreden arrest aan artikel 58 van de wet van 1969 wordt gegeven en volgens welke de detaillisten aldus worden verplicht tot het naleven van de op de fiscale bandjes vermelde en door de voortbrengers en invoerders vastgestelde prijs, geenszins met de bepalingen van bedoelde richtlijn overeenigbaar is ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, doch alleen in zoverre het om het beroepen vonnis te bevestigen, het verweer van eiseres steunend op artikel 30 van het E.E.G.-Verdrag, ongegrond verklaart, en in zoverre over de kosten uitspraak wordt gedaan ;

Beveelt dat van onderhavig arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan, met inbegrip van de kosten in zake de procedure voor het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, en zegt dat de feitenrechter erover zal beslissen ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Antwerpen.

NOOT—Zie in dezelfde zaak : Hof Brussel, 24 december 1974, R.W., 1974-75, 2427, m.n.v. A.M. DE CLERCQ ; Cass., 7 januari 1977, Arr. Cass., 1977, 493, met conclusie van de eerste advocaat-generaal DUMON ; Hof E.G., 16 november 1977, J.T., 1978, 153, m.n.v. B. DHAeyer.

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e KAMER — 6 SEPTEMBER 1978

Voorzitter : de h. Desplenter

Raadsheren : de hh. Couckuyt en Degraeve

Advocaat-generaal : de h. Cauwe

Gemeente—Directe gemeentebelastingen—Invordering—Faillissement—Aangifte door gemeenteontvanger.

De gemeenteontvanger moet op eigen verantwoordelijkheid en zonder machtiging van het gemeentebestuur de betaling van de directe gemeentebelastingen ontvangen en als de betaling niet binnen de wettelijke termijn gedaan wordt, de invordering doen vervolgen. Ingevolge zijn wettelijke opdracht doet hij rechtsgeldig aangifte in het passief van een faillissement.

Ontvanger der stad Wervik t/
mr. Decramer q.q.

Gezien de stukken, inzonderheid het bestreden vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Ieper van 16 mei 1977 en het verzoekschrift, ingeschreven ter griffie op 22 september 1977 waarbij regelmatig en tijdig hoger beroep werd ingesteld ;

I. Overwegende dat de eis van appellant, stadsontvanger der Stad Wervik, om in het bevoorrecht passief van het faillissement Christine B. opgenomen te worden voor 4.169 fr. zijnde de directe gemeentebelastingen op motoren en personeel voor het dienstjaar 1976 verschuldigd door de gefailleerde, door het bestreden vonnis als niet ontvankelijk afgewezen werd ;

dat volgens het bestreden vonnis «de rechtsoverdrachten in naam van de gemeente ingeleid moeten worden ten verzoeken van het College van burgemeester en schepenen, daartoe behoorlijk gemachtigd door de gemeenteraad (art. 90, 9, en 148, 2°, Gemeentewet)» en de eis dus niet door de gemeenteontvanger mocht worden ingeleid ;

II. Overwegende dat ingevolge art. 77 van het regentsbesluit van 10 februari 1945 houdende algemeen reglement

op de gemeentelijke comptabiliteit, de gemeentelijke ontvanger op eigen verantwoordelijkheid, zonder het bevel of machtiging van het gemeentebestuur af te wachten, zich moet beijveren opdat de ontvangsten waarvan de invordering hem is opgedragen, spoedig binnenkomen en daartoe de nodige vervolgingen moet inspannen ; (vgl. Mast, Belg. adm. recht, nr. 373) ;

dat, ingevolge art. 138 van de Gemeentewet en art. 76, 1°, lid, van het voormeld regentsbesluit, de rechtstreekse gemeentebelastingen ingevorderd worden overeenkomstig de regelen welke gesteld zijn voor het innen der rijksbelastingen ;

dat art. 239 van het K.B. van 4 maart 1965 tot uitvoering van het Wetboek van inkomstenbelastingen, voorschrijft dat de bepalingen van algemene aard, voorkomend in de artt. 142, 143, 171 tot 227 en 238 van toepassing zijn op de directe gemeentebelastingen overeenkomstig art. 138 van de Gemeentewet ;

dat de gemeenteontvanger derhalve op eigen verantwoordelijkheid en zonder machtiging van het gemeentebestuur de betaling van de directe gemeentebelastingen moet ontvangen en de invorderingen die niet binnen de wettelijke termijnen voldaan zijn, overeenkomstig het bepaalde in de artt. 196 tot 227 van dit K.B. moet doen vervolgen (verg. L. Van Vynckt, De gemeenteontvanger, Adm. Lexicon, blz. 50) ;

III. Overwegende dat de gefailleerde B. van rechtswege het beheer over haar goederen verloren had te rekenen vanaf het vonnis van faillietverklaring en dat zij sedert dit vonnis geen geldige betaling meer kon doen (art. 444 Faill. wet) ;

dat appellant, om de inning van de verschuldigde belasting te bewerkstelligen, derhalve verplicht was de aangifte van de schuldinvordering in te dienen (art. 496 Faill. wet ; vgl. Cloquet, Les concordats et la faillite, uitg. 1975, nr. 2300) ;

dat appellant deze aangifte geldig gedaan heeft in de uitoefening van zijn hierboven sub II besproken wettelijke opdracht ;

dat de artt. 90, 9 en 148, 2e lid, Gem. Wet ter zake niet van toepassing zijn ;

IV. Overwegende dat het bedrag der verschuldigde rechtstreekse belastingen vaststaat ; dat zij, ingevolge de artt. 313, 314, 315 Wetb. inkomstenbelastingen en art. 4 van de wet van 11 april 1895 bevoorrecht zijn ; (...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER — 13 DECEMBER 1978

Voorzitter : de h. Blockx

Raadsheren : de hh. Spaas en Van Nuffel

Advocaten : mrs. Goossens en Van Peeterssen

Binnenvaart—Haven van Antwerpen—Verbod te varen of te liggen met vaartuigen gebezigd tot het uitoefenen van een «nering»—Magazijnschip.

In art. 31, eerste lid, van de verordening van 13 september 1954 op de politie der haven van Antwerpen, waarbij verboden wordt in de dokken te varen of te liggen o.m. met vaartuigen gebezigd tot het uitoefenen van een «nering of van een leurhandel» tenzij met schriftelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen, staat «nering» gelijk met

«handel», en mag het verbod niet beperkt worden tot schepen die gebruikt worden voor de bevoorrading van andere schepen of tot de detailhandel over en op de waterwegen.

Stad Antwerpen t/ Van W.

Gezien in gelijkvormig afschrift het vonnis der Rechtbank van Koophandel te Antwerpen van 24 februari 1976 ; (...)

Overwegende dat de vordering de betaling beoogt door geïntimeerde van de erkenningsrechten voor de dienstjaren 1971 en 1972 en de bijzondere vergelding voor de aanwending als magazijnschip van het ms «Santiago» gedurende het vierde kwartaal 1971 en het eerste kwartaal 1972, voor een totaal bedrag van 31.816 fr. met moratoire interesten en gerechtskosten ;

I. Valt het magazijnschip, ms «Santiago» onder toepassing van artikel 32 van de Verordening op de Politie der Haven van Antwerpen (Gemeenteraadsbesluit van 13 september 1954) ?

Overwegende dat artikel 32, lid 1, luidt : «Het is verboden, tenzij met schriftelijke vergunning van het College van Burgemeester en Schepenen, in de dokken te varen of te liggen met vlottend laad- en losmateriaal, met vaartuigen gebezigd tot werkplaats, tot het uitoefenen van een nering of van een leurhandel» ;

Overwegende dat het magazijnschip van geïntimeerde valt onder de door geïntimeerde niet betwiste en zelfs door hem ingeroepen begripsbepaling, gegeven in artikel 2, 13 van de verordening van 7 juli 1975 : «schepen welke quasi bestendig geladen in de haven vertoeven en als dusdanig aan de normale transportfunctie van het binnenschip op de binnenwateren onttrokken zijn» ;

Overwegende dat de eerste rechter er terecht van uitgaat dat artikel 32 een maatregel is van bestuurlijke aard waarbij het College van Burgemeester en Schepenen een opdracht krijgt om bepaalde schepen aan een vergunningsregime te onderwerpen en dat het besluit van de gemeenteraad bovendien een met straffen gesanctioneerde reglementering is, zodat de bewoordingen van artikel 32 restrictief dienen te worden uitgelegd ;

Overwegende dat deze interpretatie echter niet toelaat de termen «vaartuigen gebezigd tot het uitoefenen van een nering of van een leurhandel» te beperken tot «schepen die gebruikt worden voor de bevoorrading van andere schepen ; die bevoorrading betreft ofwel brandstof ofwel levensmiddelen» en «de detailhandel over en op de waterwegen» ;

Overwegende dat de dubbele restrictie, detailhandel en doelgerichtheid, dient te worden onderzocht ;

Overwegende dat zonder belang is dat destijds geen binnenschepen als magazijnschepen werden gebruikt ; dat onderscheid dient te worden gemaakt tussen de concrete toepassingen die uiteraard tijdsgebonden zijn en de categorieën die het bestuur heeft gereguleerd ;

Overwegende dat onder het woord nering gemeenlijk en o.m. wordt bedoeld : bedrijf, handel, detailhandel ; dat de draagwijdte van het woord in de kwestieuze politieverordening uit de ratio legis en de context moet worden afgeleid ;

Overwegende dat niet betwistbaar is dat het bestuur categorieën van buiten de normale scheepvaart vallende maar toch het havenwater permanent gebruikende handels- en nijverheidsvloten en schepen heeft willen reglementeren ; dat hierbij de categorie «vaartuigen gebezigd tot het uitoefenen van een nering» beperkt zou zijn tot de detailhandel over en op de waterwegen een interpretatie is die op niets berust

dan op de vermeende samenhang met «leurhandel» ;

Overwegende dat immers vóór de Politieverordening van 13 september 1954 de vigerende tekst van artikel 32, lid 1, luidde : «Het is verboden, tenzij met schriftelijke vergunning van het College van Burgemeester en Schepenen, in de dokken te varen of te liggen met vlottend laad- en losmateriaal, met vaartuigen bestemd tot woning of gebezigd tot werkplaats of tot het uitoefenen van een nering» ;

Overwegende dat dus de betekenis van de term nering niet mag worden gezocht in de verbinding «of leurhandel» om tot een beide termen overkoepelend begrip «kleinhandel» of «detailhandel» te besluiten als een aloud door de normgever bedoeld begrip ;

Overwegende dat het tekstargument, dat laad- en losmateriaal toch ook handelsdoeleinden dient, eraan voorbijgaat dat de normgever het als vlottend materiaal niet kon onderbrengen onder de vaartuigen ; dat de tekst aldus geen enkele contradictie bevat ; dat in 1954 de normgever er enkel geen twijfel over wilde laten dat ook zulke geringe handel als de leurhandel onder de toepassing valt van artikel 32 ;

Overwegende dat evenmin de door «nering» bedoelde handelsactiviteiten gelijkgesteld mogen worden met «detailhandel» waar zulke beperking in het licht van de doelstelling en de opdracht van de normgever onzinnig en zelfs duidelijk in strijd met deze doelstelling en opdracht is ;

Overwegende dat nering hier dus gelijkstaat met handel ;

Overwegende dat het argument dat elke schipper toch met zijn schip handelsactiviteiten vervult juist wijst op de begrenzing van de bedoelde categorie, die niet te vinden is in de hoegrootheid van de handel doch in de specifieke functie : vloten en schepen die nagenoeg bestendig in de haven vertoeven, met een activiteit binnen deze haven, onttrokken aan de normale transportfunctie van de haven naar elders ;

Overwegende dat het magazijnschip ongetwijfeld zulke handelsfunctie binnen de haven uitoefent en aldus als vaartuig gebezigd tot het uitoefenen van een nering onder toepassing valt van artikel 32 ;

Overwegende dat de variërende opsommingen in andere reglementen en voorschriften niet kunnen opwegen tegen de duidelijke en niet mis te verstane bedoeling van de normgever ;

II. Was de Collegiale Beslissing van 6 maart 1970 onderworpen aan koninklijke goedkeuring ?

Overwegende dat de eerste rechter oordeelkundig uit de teksten zelf van de artikelen 1, 2 en 6 van de overeenkomst van 1874 en artikel 10 van de overeenkomst van 1939 heeft afgeleid dat geen koninklijke goedkeuring, waarvan sprake is in artikel 9 van de overeenkomst van 16 januari 1874, door de wet van 17 april 1874 aangenomen en bekrachtigd en in artikel 10 van de overeenkomst van 30 januari 1939, bekrachtigd door de wet van 23 juni 1947, vereist was voor het Collegiale Besluit van 6 maart 1970, dat niet het gebruik van de scheldekaaien en zuiderdokken, zoals bedoeld in hogergenoemde akkoorden, tot voorwerp heeft ;

III. Was het College van Burgemeester en Schepenen niet bevoegd om de erkenningsrechten te vestigen ?

Overwegende dat de Verordening op de Politie der Haven van Antwerpen in artikel 32 de vergunning voorziet van het College van Burgemeester en Schepenen voor het in de dokken varen of liggen van de betrokken vloten en vaartuigen ; dat het Collegiaal Besluit van 6 maart 1970 de voorwaarden bepaalt waaraan deze vergunning onderworpen is en o.m. een jaarlijks recognitierecht van 2.000 fr. en een vergoeding van 52 fr. (58 fr. met ingang van 1 januari 1972)

per m² voor o.m. magazijnschepen ;

Overwegende dat het hier derhalve niet om gemeentebe-
lastingen, onderworpen aan het advies van de Bestendige
Deputatie en aan de goedkeuring door de Koning, gaat doch
om een vergoeding voor het genot van een ligplaats op een
publiek domein ; dat zulke concessie een contractueel ka-
rakter heeft daar enerzijds gebruik gemaakt wordt onder
zekere voorwaarden van het publiek domein en anderzijds
hiervoor een vergoeding wordt betaald ;

Overwegende dat het hoger beroep gegrond is en dient te
worden ingewilligd ;

(...)

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN AFDELING HASSELT

4e KAMER — 13 FEBRUARI 1979

Voorzitter : de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken : de hh. Diels en Lambrechts

Substituut-generaal : de h. Van Nuffel

Advocaten : mrs. Miermans en Vandersmissen

**Werkloosheid—Vrijwillig ontslag—Samenloop van uit-
sluiting volgens art. 126 en schorsing volgens art. 134 e.v.
K.B. 20 december 1963.**

*Volgens art. 126, eerste lid, 1°, K.B. 20 december 1963
heeft alleen recht op werkloosheidsuitkering de werknemer
die wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil
werkloos wordt. De werknemer die zelf een einde aan de
overeenkomst maakt zonder geldige reden, is niet onvrijwil-
lig werkloos.*

*De schorsing van vier tot dertien weken wegens werkver-
lating kan tegelijkertijd tegen dezelfde werkloze worden uit-
gesproken. Dat betekent geen inbreuk op de regel «non bis in
idem», aangezien ze een verschillend voorwerp heeft. De
schorsing is een bijkomende maatregel die alleen tot gevolg
heeft dat de aanvrager, wanneer hij gedurende die periode
opnieuw werkloos zou worden, maar ditmaal onvrijwillig,
tijdens het nog te lopen gedeelte van die periode geen uitke-
ringen kan genieten.*

R.V.A. t/ P.

Overwegende dat de directeur van het gewestelijk bureau
te Tongeren van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, bij
beslissing van 30 april 1976, aan Alida P., echtgenote Chre-
tien D., individuele pensioenrekening nr. 4705, vanaf 12
maart 1976 het genot der werkloosheidsuitkeringen ont-
zegde omdat zij op 27 februari 1976 haar dienstbetrekking
zonder geldige reden verlaten had, zodat haar werkloosheid
niet kon worden beschouwd als veroorzaakt door omstan-
digheden onafhankelijk van haar wil en zij bijgevolg, krach-
tens artikel 126, eerste lid, 1°, van het koninklijk besluit van
20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werk-
loosheid geen aanspraak op werkloosheidsuitkeringen kon
doen gelden ; dat de directoriale beslissing tevens een sanctie
van vier weken uitsluiting, eveneens vanaf 12 maart 1976,
oplegde omdat belanghebbende werkloos geworden was

door eigen schuld of toedoen in de zin van artikel 134, tweede
lid, 1°, van genoemd besluit ;

Overwegende dat Alida P. hiertegen bezwaar aantekende ;
dat de Arbeidsrechtbank te Tongeren, bij vonnis van 6 sep-
tember 1977, de eis ontvankelijk en deels gegrond ver-
klaarde, de maatregel van ontzegging ongedaan maakte doch
de opgelegde sanctie handhaafde en derhalve voor recht
zegde dat aanlegster aanspraak had op de werkloos-
heidsuitkeringen vanaf 12 maart 1976, met uitzondering van
de eerste vier weken vanaf dezelfde datum ; dat de Rijks-
dienst voor Arbeidsvoorziening de zaak vervolgens aan het
oordeel van het arbeidshof onderwierp ten einde de omstre-
den administratieve beslissing ook op het punt van de uit-
sluiting te horen bevestigen ; dat geïntimeerde de ongegrond-
verklaring van het hoger beroep postuleert ;

Overwegende dat de toepassing van de sanctie naar artikel
134 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 en
meteen het feit van de werkloosheid door eigen schuld of
toedoen wegens werkverlating zonder wettige reden verwor-
ven is ; dat het geschil zich beperkt tot de vraag of de ontzeg-
ging overeenkomstig artikel 126 van het besluit toegepast
mocht worden ; dat het antwoord hierop, naar het gevoelen
van het hof, bevestigend moet zijn ;

Overwegende inderdaad dat, krachtens de besluitwet van
28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zeker-
heid der arbeiders, inzonderheid artikel 7, gewijzigd bij de
wet van 14 februari 1961, de Rijksdienst voor Arbeidsvoor-
ziening tot taak heeft, onder de door de Koning bepaalde
voorwaarden, de uitbetaling van uitkeringen aan de onvrij-
willig werklozen te verzekeren ; dat aldus als basisvereiste
voor de geldelijke ondersteuning wordt gesteld dat de aan-
vrager onvrijwillig in de staat van werkloosheid terecht-
gekomen is ; dat dit wordt uitgedrukt door artikel 126, eerste
lid, 1°, van het koninklijk besluit van 20 december 1963
hetwelk de aanspraak op werkloosheidsuitkering verleent
aan de werknemer die, wegens omstandigheden onafhanke-
lijk van zijn wil, werkloze zonder loon wordt ; dat de werk-
nemer, die zelf een einde aan de arbeidsovereenkomst maakt,
zonder dat hij daartoe over een geldige reden beschikt,
werkloos geworden is wegens omstandigheden die niet onaf-
hankelijk van zijn wil zijn ; dat een dergelijk geval in onder-
havig geding voorligt ;

Overwegende dat geïntimeerde laat gelden dat het voor-
schrift van artikel 126 in hoofdzaak bedoelt de werkloze die
nog aanspraak kan maken op loon, uit het genot der werk-
loosheidsuitkeringen te sluiten en dat de bepaling in kwestie
verder alleen de voorwaarde van beschikbaarheid voor de
arbeidsmarkt in de zin van de artikelen 131 en 133 aankon-
digt ; dat het hof bevindt dat deze uitlegging geen rekening
houdt met de reglementstekst, die wel degelijk als voor-
waarde voor de toekenning van de uitkeringen stelt dat de
oorzaak (en niet slechts het voortduren) van de werkloosheid
buiten de wil van de aanvrager ligt ; dat de thesis van partij P.
in strijd is met artikel 7 van de besluitwet van 28 december
1944 hetwelk het vervangingsinkomen aan de onvrijwillig
werklozen voorbehoudt ; dat genoemd wetsartikel aan de
Koning toestaat de toekenning van het inkomen aan be-
aalde voorwaarden te verbinden, die men in de reglements-
bepalingen betreffende de wachttijd, de sancties, de beper-
king in verband met de geleverde part-time arbeidsprestaties
enz. terugvindt ; dat geïntimeerde een interpretatie van het
koninklijk besluit van 20 december 1963 voorhoudt die ertoe
strekt de werkloosheidsuitkeringen aan vrijwillig werklozen
te verzekeren onder de voorwaarde van een wachttijd van

vier à dertien weken naar artikel 135, hetgeen op een afschaffing van het wettelijk principe neerkomt ; dat een dergelijke interpretatie, gelet op artikel 107 van de Grondwet, door de rechter niet zou mogen worden toegepast ; dat het in een maatschappij, die de mobiliteit van de arbeidskrachten zou huldigen, opportuun kan zijn een regel in te voeren die de last van de vrijwillige werkloosheid tussen de werknemer en de sociale zekerheid verdeelt ; dat het hof zich daar niet over uit te spreken heeft doch alleen vermog vast te stellen dat een principe van die aard niet door de wetstekst geschraagd wordt ;

Overwegende dat partij P. ten slotte betoogt dat de toepassing van de artikelen 126 en 134 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 een inbreuk op de regel van het «non bis in idem» zou betekenen ; dat dit argument niet aangenomen kan worden aangezien de ontzegging naar artikel 126 en de tijdelijke uitsluiting naar artikel 134 een verschillend voorwerp hebben ; dat niet elke vrijwillige werkloosheid haar oorsprong vindt in omstandigheden die het treffen van een bijkomende maatregel krachtens artikel 134 rechtvaardigen ; dat deze maatregel alleen tot gevolg heeft dat, wanneer de aanvrager gedurende de periode van tijdelijke uitsluiting opnieuw werkloos zou worden, maar ditmaal onvrijwillig, hij tijdens het nog te lopen gedeelte van die periode geen uitkeringen kan genieten hoewel hij krachtens artikel 126 aanspraak daarop zou hebben ; dat in het geval P., zoals hierboven reeds werd opgemerkt, de gewettigheid van de toepassing van artikel 134 niet meer in het debat is ;

Overwegende dat uit dit alles volgt dat het hoger beroep gegrond is ; dat het vonnis a quo in de overeenstemmende mate hervormd dient te worden ;

(...)

NOOT—Bovenstaand arrest neemt de redenering over van het Hof van Cassatie in zijn arrest van 26 september 1977 (*J.T.T.*, 1978, 192-194, met concl. van de advocaat-generaal H. Lenaerts), waartegen wij reeds krachtig gereageerd hebben («Vrijwillige en onvrijwillige werkloosheid», *J.T.T.*, 1978, 189-192).

Deze redenering is, kort gezegd, de volgende : de werkloosheidsverzekering bedoelt alleen uitkeringen te geven aan *onvrijwillig* werklozen ; wie zijn arbeid verlaat zonder geldige reden is *niet* onvrijwillig werkloos, en kan dus geen recht hebben op uitkeringen ; bovendien voorziet de wet een schorsing van het recht op uitkeringen bij werkverlating of werkweigering, die komt *bovenop* de uitgesproken uitsluiting, nl. op het eerstvolgende tijdstip waarop de betrokkene weer recht zou krijgen op uitkeringen, en dit kan maar gebeuren nadat hij opnieuw gewerkt had en (ditmaal onvrijwillig) ontslagen was.

Onze kritiek komt hierop neer :

1. dit arrest gaat in tegen een jarenlange, vaste en onbetwiste rechtspraak (zie de overzichten van rechtspraak, geciteerd in ons genoemd artikel) ;

2. de wet stelt duidelijk een specifieke sanctie voor werkverlating, nl. schorsing van vier tot dertien weken. Men kan niet geschorst worden als men geen recht heeft ;

3. een dergelijke interpretatie zou leiden tot een enorme ongelijkheid in de rechtsbescherming tussen degene die snel weer werk kan vinden, en degene die zwak staat op de arbeidsmarkt ; de laatste zou door één als vrijwillig beschouwd ontslag levenslang uit de sociale zekerheid worden gesloten, met verlies van kinderbijslag, gezondheidszorgen en pensioenrechten ;

4. vrijwilligheid en schuld zijn geen eenvoudige vragen bij het beëindigen van een verhouding tussen mensen ; zelden ligt de schuld *helemaal* aan één kant. Men mag aan het schuldelement dus geen te verstrekkende gevolgen verbinden ;

5. vrijwillig ontslag nemen is een recht dat door het arbeidsrecht georganiseerd en beschermd wordt ; het ontslagrecht dreigt de facto ongedaan gemaakt te worden wanneer het gesanctioneerd wordt met verlies van alle sociale-zekerheidsrechten (zie hierover : O. VANACH-

TER, «Raakvlakken tussen arbeidsrecht en sociale zekerheid», voordracht in de cursus *Raakvlakken tussen sociale zekerheid en andere rechtstakken*, Leuven, Rechtsfaculteit, 19 mei 1978, ter perse bij Larcier, Brussel) ;

6. de (on-)vrijwilligheid van de werkloosheid mag niet gezien worden als een vaststaand gevolg van een eenmalig feit ; zij moet *op ieder ogenblik* beoordeeld worden, en dit zowel in positieve als in negatieve zin ;

7. de wet geeft een duidelijke aanduiding van de juiste interpretatie in art. 134 in fine en art. 150, waar gezegd wordt dat de sanctie inzake werkverlating «niet van toepassing is wanneer de werknemer voor zijn aanvraag om uitkering de arbeid gedurende vier weken heeft hervat» en dat «geen werkloosheidsuitkering wordt toegekend gedurende vier weken te rekenen vanaf de verandering van dienstbetrekking, aan de werknemer die zonder werkloosheidsuitkeringen aan te vragen een passende dienstbetrekking heeft verlaten om een andere te gaan bekleden». Deze teksten kunnen maar zo verstaan worden dat een werknemer, die vrijwillig zijn werk verlaat, *gedurende vier weken* (termijn die volgens omstandigheden verlengbaar is) zelf het risico van zijn werkloosheid moet dragen ; na die tijd komt hij weer in aanmerking voor uitkeringen indien hij *werkwillegheid* betoont.

Het hier afgedrukte arrest is bijzonder aanvechtbaar in enkele van zijn formuleringen, die in het recht geen enkele steun vinden.

Zo wordt gezegd dat «aldus als basisvereiste voor de geldelijke ondersteuning wordt gesteld dat de aanvrager onvrijwillig in de staat van werkloosheid *terechtgekomen is*» (onze cursivering). Nog afgezien van de term «ondersteuning», die uit een voorbije fase van de sociale geschiedenis dateert, moet hier worden opgemerkt dat artikel 126, eerste lid, 1°, K.B. 20 december 1963, waarop het hof steunt, aanspraak op werkloosheidsuitkering verleent aan de werknemer die «wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil, werkloze zonder loon wordt». Het hof leest deze tekst alsof er stond «wegens een *ontslag* onafhankelijk van zijn wil...». Het miskent daardoor de meer algemene draagwijdte van de tekst. De «omstandigheden onafhankelijk van zijn wil» kunnen zich inderdaad ook op een ander ogenblik voordoen dan dat van de verbreking van de overeenkomst. Wanneer bv. een werknemer vrijwillig ontslag neemt, en ander werk gaat zoeken, maar na een tijd blijkt geen andere passende betrekking te kunnen vinden, dan zijn dat de «omstandigheden onafhankelijk van zijn wil» waardoor hij op dat ogenblik onvrijwillig werkloze zonder loon wordt.

Hiermee strijdig, en duidelijk overdreven streng is de opvatting van het hof waar het stelt dat «de oorzaak (en niet slechts het voortduren) van de werkloosheid buiten de wil van de aanvrager» moet liggen. Indien de wetgever een dergelijke dubbele voorwaarde voor het recht op werkloosheidsuitkeringen had willen stellen, zou hij dat zeker in klare bewoordingen hebben neergeschreven in het reglement, gezien de zware gevolgen die dit kan hebben, nl. uitsluiting uit de bescherming door de sociale zekerheid van een aanzienlijke bevolkingsgroep die zonder twiifel in het wettelijk toepassingsgebied valt.

Helemaal buitenissig wordt het arrest, waar het zegt dat art. 135 K.B. 20 december 1963 niet zou mogen worden toegepast wegens strijdigheid met de wet, volgens art. 107 van de Grondwet, omdat het ertoe strekt uitkeringen te verlenen, na een wachttijd van 4 à 13 weken, aan personen die niet op onvrijwillige wijze werkloos geworden zouden zijn, wat strijdig zou zijn met art. 7 B.W. 28 december 1944. Dit artikel spreekt nochtans niet van onvrijwillig werkloos *worden*, maar eenvoudig van «onvrijwillig werklozen», zonder referentie naar hoe zij dat geworden zijn. Indien iets met deze wetsregel strijdig zou zijn, is het wel de door het hof verdedigde interpretatie van art. 126, eerste lid, 1° (zie hierboven), die er ongetwijfeld toe strekt een bijkomende voorwaarde in te voeren die door de wet niet wordt gesteld.

Hoe verkeerd deze interpretatie wel is blijkt uit de eigenaardige lezing die het hof (net zoals het Hof van Cassatie in zijn hierboven vermeld arrest) moet geven aan art. 134 K.B. 20 december 1963. Het leest dit alsof er stond dat bij werkloosheid door eigen schuld of toedoen de sancties toepasbaar zullen zijn ter gelegenheid van een eventuele *volgende* werkloosheidsperiode, die ditmaal niet door eigen schuld of toedoen zou zijn ontstaan. De wet zou er dus een soort van voorwaardelijke sancties met uitsluiting van hebben willen maken, slechts toe te passen indien de betrokkene opnieuw werkloos wordt en — nog sterker — alleen wanneer die nieuwe of een volgende werkloosheidsperiode wel degelijk *onvrijwillig* is. M.a.w. men zou met het toepassen van de sanctie wegens *vrijwillige* werkloosheid moeten wachten tot er een *onvrijwillige* werkloosheid optreedt !

Het is zeker veel eenvoudiger art. 134 zo te lezen dat gemeend wordt wat er staat : «Indien de werknemer werkloos is of wordt

door eigen schuld of toedoen wordt zijn recht op werkloosheidsuitkering beperkt overeenkomstig de artikelen 135 en 136.»

J. Van Langendonck

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 30 oktober 1978

Werkloosheid—Recht op uitkeringen—Werknemer uit eigen wil tewerkgesteld in een dienstbetrekking met verkorte werktijd—Berekening van het aantal arbeidsdagen—Vijfdaagse week.

Het Hof van Cassatie bekrachtigt de visie, die op 28 juni 1977 gehuldigd werd door het Arbeidshof te Luik, dat het aantal arbeidsdagen van een arbeidster die vrijwillig in een stelsel van vijf halve dagen per week werkte, met 20 % moet worden verhoogd ter berekening van de door haar volbrachte wachttijd die het recht op werkloosheidsuitkeringen opent (artt. 125bis en 121 Werkloosheidsbesluit).

«Overwegende dat artikel 125bis, lid 1, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid bepaalt dat op werkloosheidsuitkeringen gerechtigd zijn de werknemers die gedurende zoveel halve arbeidsdagen als arbeidsdagen bepaald in de artikelen 118, 120 en 124, uit eigen wil in een dienstbetrekking met verkorte werktijd als bedoeld in artikel 130, § 2bis, tweede lid, tewerkgesteld zijn ;

«Dat, naar luid van lid 2 van dat artikel 125bis, de artikelen 121, 122 en 125 van toepassing zijn op de halve arbeidsdagen bedoeld in het eerste lid ;

«Dat volgens artikel 121 de minister, na advies van het beheerscomité, bepaalt volgens welke regelen de arbeidsdagen worden berekend ;

«Dat in het ministerieel besluit van 4 juni 1964 inzake werkloosheid, in hoofdstuk II, onder de titel 'Voorschriften tot uitvoering van de artikelen 121 en 122 van het koninklijk besluit betreffende de berekening van de arbeidsdagen en de halve arbeidsdagen', een artikel 7 voorkomt dat luidt als volgt : 'Het aantal arbeidsdagen dat een werknemer werkzaam is geweest in een onderneming waar de wekelijkse arbeid normaal en gewoonlijk over vijf dagen verdeeld is, tegen betaling van een loon overeenstemmend met dat van een volle arbeidsweek, wordt met 20 pct. verhoogd' ;

«Dat uit al deze verschillende bepalingen samen volgt dat genoemd artikel 7 van toepassing is op de halve arbeidsdagen die verricht worden door een werknemer die uit eigen wil in een dienstbetrekking met verkorte werktijd is tewerkgesteld zoals deze is geregeld bij artikel 125bis van het koninklijk besluit van 20 december 1963».

(Voorzitter : de h. Gerniers—Raadsheer-rapporteur : de h. Meeüs—Advocaat-generaal : de h. Duchatelet—Advocaten : mrs. Simont en Bützler—In de zaak : R.V.A. t/ V.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 13 februari 1979

Verkeer—Richtingsverandering—Naar links afslaan—Voorrang van tegenliggers—Normaal verkeer van tegenliggers geen vereiste.

Eiser tot cassatie voert tegen het bestreden arrest (Hof Brussel, 18 oktober 1978) aan dat het, bij het onderzoek van zijn verplichtingen

als naar links afslaande bestuurder, zich op art. 12.4 Wegverkeersreglement (vroeger art. 17) baseert, terwijl art. 19.3.3° toepassing vond.

«Overwegende dat de door het arrest in aanmerking genomen verplichting om de tegenligger die, zoals het arrest ten deze vaststelt, een te voorziene hindernis uitmaakt, te laten voorgaan, zowel geldt voor de bestuurder die naar links afslaat als voor degene die een maneuver uitvoert ;

«Dat immers het ten deze toepasselijk artikel 19.3.3° van het Wegverkeersreglement aan de naar links afslaande bestuurder de verplichting oplegt voorrang te verlenen aan de tegenliggers op de rijbaan die hij gaat verlaten, zonder die verplichting afhankelijk te stellen van het al dan niet normale verkeer van die tegenliggers ;

«Dat nu de in het middel aangevoerde rechtsdwaling de wettigheid van de beslissing niet kan beïnvloeden, het middel, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is.»

(Voorzitter : ridder de Schaetzen—Raadsheer-rapporteur : de h. Delva—Advocaat-generaal : mevr. Liekendaal—Advocaten : mrs. Bosmans en Houtekier—In de zaak : D. t/ O.)

Hof Antwerpen (4e Kamer), 10 mei 1978

Verzekering—Makelaar—Innen van de premie—Rekening-courant.

Door toedoen van appellante, verzekeringsmakelaar, was tussen geïntimeerde, verzekeringsmaatschappij, en een bedrijf een verzekeringsovereenkomst betreffende verschillende voertuigen tot stand gekomen. De premie, verschuldigd voor een heel jaar, was per kwartaal betaalbaar. Op 26 november 1970 liet appellante weten dat het op 3 augustus 1970 vervallen bedrag niet betaald werd en zij verzocht geïntimeerde haar rekening met dat bedrag te crediteren. De eerste rechter (Kh. Antwerpen, 21 november 1975) heeft appellante tot betaling veroordeeld. In hoger beroep wordt die beslissing op de volgende gronden bekrachtigd :

«Overwegende dat geïntimeerde antwoordde dat zij appellante niet zou crediteren, tenzij zij zelf betaling zou ontvangen, wegens het feit dat kwitanties vervallen sedert 3 augustus onbetaald teruggestuurd werden nadat de drie maanden dekking reeds verlopen waren, en zij de aandacht van appellante vestigde op de vermelding die in de rekeninguittreksels voorkomt en volgens welke aan de agenten gevraagd wordt te noteren dat de kwitanties die niet teruggezonden werden voor het einde van de maand volgend op die van de vervalldag van de kwitantie als betaald worden beschouwd en dus verschuldigd aan de maatschappij ;

«Dat appellante ten onrechte opwerpt dat, in tegenstelling met die vermelding, appellante steeds ruim de tijd had geboden om de premies bij de klanten te innen, en dat zij in feite nooit geëist had dat deze particuliere overeenkomst nageleefd zou worden ;

«Dat inderdaad uit de uittreksels van de lopende rekening tussen partijen blijkt dat appellante steeds gedebiteerd wordt met het bedrag der verschuldigde premies, wanneer deze vervallen, en gecrediteerd wordt bij betaling ; dat bovendien faciliteiten die aan appellante geboden zouden zijn, geen afstand van de toepassing van de bedongen clause kunnen doen vermoeden ;

«Dat het niet-overhandigen van de groene kaarten aan de verzekerde door appellante ter zake niets verandert en geen afbreuk doet aan het feit dat ingevolge het contract, dat jaarlijks was, maar betaalbaar in driemaandelijke schijven, geïntimeerde als verzekeraar gebonden was en in geval van schadeberokkenend feit dekking verschuldigd was.»

(Voorzitter : de h. Blockx—Raadsheer : de hh. Spaas en Van Nuffel—Advocaten : mrs. Bruneel en Sainderichin loco Gunzburg—In de zaak : P.V.B.A. V. t/ N.V.F. F.)

NOOT—Zie Kh. Tongeren, 9 september 1976, B.R.H., 1978, 70.

Hof Gent (11e Kamer), 20 november 1978

Onrechtmatige daad—Schade en schadeloosstelling—Schade bij overlijden—Bruto- of nettoloon—Toekomstige loonsverhogingen.

«De schade die voor de rechthebbende van het slachtoffer van een dodelijk ongeval voortvloeit uit het verlies van diens beroepsinkomsten, bestaat in de derving van het deel van deze inkomsten waaruit hij een persoonlijk voordeel genoot.

«Waar de eerste rechter als basis voor het berekenen van het geleden inkomstenverlies het brutoloon van het slachtoffer in aanmerking nam, stellen de beklagde en de burgerrechtelijk aansprakelijk tweede gedaagde dat zulks dient te geschieden aan de hand van het netto-inkomen.

«Het verschil tussen het bruto- en het nettoloon wordt gevormd door de sociale en fiscale lasten die het loon van het slachtoffer bezwaarden en die als zodanig geen voordeel verschaffen aan de echtgenote. Derhalve dient de berekening van gezegde schade te gebeuren op basis van het netto-inkomen.

«Het laatste basisloon van het slachtoffer bedroeg 273.685 fr. Er moet echter ook rekening worden gehouden met de loonsverhogingen die zich naar redelijke verwachtingen zouden hebben voorgedaan doch tevens met de eventualiteit van tijdelijke werkloosheid.

«Waar het onmogelijk is de invloed van een en ander nauwkeurig te berekenen moet een schatting naar billijkheid gedaan worden. Het komt redelijk voor het gemiddeld jaarinkomen te bepalen op 300.000 fr.

«In acht genomen dat de sociale en fiscale lasten welke dit inkomen bezwaren circa 20 % bedragen, dus 60.000 fr., blijft als nettoberoepsinkomen 240.000 fr.

«Als redelijk mag worden aanvaard dat betrokkene aan eigen onderhoud 35 % van zijn inkomen besteedde, dus 84.000 fr., blijft 156.000 fr.

«Tegen de ter zake verantwoorde rentevoet van 4,5 % met overeenstemmend coëfficiënt van 9,1186 bedraagt de verschuldigde vergoeding : $156.000 \times 9,1186 = 1.422.501$ fr.»

(Voorzitter : de h. Van Bever—Raadsheren : de hh. De Buck en Van Wymeersch—Advocaat-generaal : de h. Steelandt—Advocaten : mrs. Haeck, D'Hoe, De Vos en Dobbelaere—In de zaak : P. e.a. t/ V. en N.V. I.

Hof Gent (9e Kamer), 24 november 1978

Koop—Appartementsgebouw—Rechtsvordering op grond van verborgen gebreken—Korte termijn.

Bij akte van 23 juni 1956 kochten geïntimeerden van appellant en zijn echtgenote de ruwbouw van een appartement gelijkvloers, deel uitmakend van een flatgebouw in opbouw. In zijn hoedanigheid van bouwpromotor-verkoper verbond appellant zich jegens geïntimeerden om het bouwwerk zowel in zijn privaatieve als in zijn gemene delen te voltooien.

Betreffende de aard van de tussen partijen bestaande rechtsverhouding overweegt het hof :

«Overwegende dat appellant en zijn echtgenote de flatgebouwen, die vervolgens aan derden in delen werden verkocht, voor eigen rekening hadden opgericht op grond, die hun eigendom was ; dat de overeenkomst, met geïntimeerden aangegaan, geen aannemingsovereenkomst doch een verkoopsovereenkomst is, ook al moest met betrekking tot één appartement, op datum van het verlijden van de notariële akte, nog een gedeelte van de constructie worden afgewerkt ; dat wat betreft het niet voltooide gedeelte, het een verkoop van een toekomstige zaak betrof (De Page, IV, nr. 874 in fine) ;

«Overwegende dat de verhouding tussen partijen van louter contractuele aard is en beheerst wordt door de artikelen 1641 e.v. B.W. ; dat geen fout in de zin van de artikelen 1382 en 1383 B.W. kan worden aangehouden.»

De rechtsvordering van geïntimeerden op grond van verborgen gebreken wordt wegens laattijdigheid niet toelaatbaar verklaard :

«Overwegende dat de rechtsvordering op grond van deze gebreken moet worden ingesteld binnen een korte tijd te rekenen van het ogenblik waarop zij waarneembaar worden (art. 1648 B.W.) ;

«Overwegende dat geïntimeerden appellant eerst op 28.10.1964, dit is meer dan acht jaar na de verkoop en de ingebruikneming van de appartementen, hebben gedagvaard, ten einde de gebreken en de daaruit voortspruitende schade contradictoir te doen vaststellen ; dat uit het deskundigenonderzoek is gebleken dat de gebreken reeds jaren voordien aan het licht waren gekomen ; dat meerdere door de expert aangehouden gebreken niet meer konden worden gecontroleerd omdat geïntimeerden ze reeds hadden hersteld (pag. 1bis en 2 van het verslag) ; dat een dergelijke herstelling overigens ook aanvaarding inhoudt ; dat de kelder reeds drie jaar niet waterdicht was (pag. 1) ; dat de rioleringen reeds in 1958 defect waren en door de eigenaars-kopers werden hersteld (pag. 1bis) ; dat na verloop van zulk een tijdspanne het niet meer mogelijk is de oorzaak van vele gebreken met zekerheid op te sporen (abnormaal gebruik van de bewoners, aanbouw door geburen, enz. — zie in dit verband de opmerking van ingenieur Cloquet in verband met de kelder, pag. VII van het deskundigenverslag) ;

«dat uit het bovenstaande volgt dat de rechtsvordering door geïntimeerden te laat werd ingesteld.»

(Voorzitter : de h. De Witte—Raadsheren : de hh. Matthijs en Dinneweth—Advocaten : mrs. Hubené en De Rycke—In de zaak : G. t/ D. en Vander M.).

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 85/76 — Hoffmann-La Roche/Commissie — 13 februari 1979 — *Mededinging — Machtspositie.*

Op 18 augustus 1976 stelde de Zwitserse vennootschap Hoffmann-La Roche een beroep in tot nietigverklaring van beschikking nr. IV/29.020 — vitamines — van de Commissie van 9 juni 1976 inzake een procedure op grond van artikel 86 EEG-Verdrag (misbruik van een machtspositie), en subsidiair tot nietigverklaring van artikel 3 van deze beschikking, waarbij verzoekster een boete van 300 000 rekenenheden of DM 1 098 000 werd opgelegd.

In deze beschikking wordt vastgesteld dat Roche in de EEG op zeven markten een machtspositie inneemt in de zin van artikel 86 EEG-Verdrag, namelijk voor de vitamines A, B2, B3, C, E en H en dat Roche inbreuk op dit artikel heeft gemaakt door misbruik te maken van deze machtspositie door vanaf 1964, door voorals trussen 1970 en 1974, met 22 afnemers van deze vitamines contracten aan te gaan die voor de kopers de verplichting bevatten of althans — door toepassing van een getrouwheidskorting — een aansporing bevatten om hun behoeften aan vitamines uitsluitend of hoofdzakelijk te dekken bij Roche.

Schending van artikel 86 EEG-Verdrag

Volgens Roche heeft de Commissie gehandeld in strijd met artikel 86 EEG-Verdrag om de volgende redenen :

1) in de litigieuze beschikking wordt ten onrechte aangenomen dat verzoekster beschikt over een machtspositie, wordt aan dit begrip een onjuiste uitlegging gegeven alsmede in casu een onjuiste toepassing ;

2) in de beschikking wordt er ten onrechte van uit gegaan dat er sprake is van misbruik van een machtspositie door Roche ;

3) in de beschikking wordt ten onrechte aangenomen dat verzoeksters optreden de handel tussen Lid-Staten ongunstig kan beïnvloeden.

Ad 1) *het bestaan van een machtspositie*

Ter beoordeling van de vraag of Roche over een machtspositie beschikt, moeten de betrokken markten zowel geografisch als naar produkt worden afgebakend.

De Commissie heeft het bestaan van een machtspositie aangenomen met betrekking tot 7 van de 8 door Roche geproduceerde vitamines, namelijk A, B2, B3, B6, C, E en H. Bij bestudering van de betrokken markt blijkt dat produktiemiddelen in handen zijn van een beperkt aantal firma's, in totaal 9, die mondiaal over een grote overcapaciteit beschikken.

In de litigieuze beschikking wordt, behalve op het marktaandeel, gewezen op een reeks andere factoren die Roche in bepaalde gevallen een machtspositie verzekeren. Het Hof acht ten deze van belang de verhouding tussen het marktaandeel in handen van de betrokken firma en van zijn concurrenten, de technologische voorsprong op zijn concurrenten, het bestaan van een uitstekend georganiseerd verkoopnet, het ontbreken van potentiële mededinging.

Bij onderzoek van de betrokken markten blijkt dat voor de vitamines A, B2, B6, C, E en H alle voorwaarden voor het bestaan van een machtspositie waren verenigd. Alleen voor vitamine B3 is het bestaan van een machtspositie niet aangetoond.

Met betrekking tot verzoeksters handelwijze op de markt blijkt bij onderzoek van de interne stukken van Roche dat zij in plaats van concurrentie te ondervinden dikwijls optreedt als *prijsleider* en dankzij haar uitstekende verkoopnet iedere poging tot mededinging de kop kan indrukken.

Ad 2) *het bestaan van misbruik van een machtspositie*

Volgens de litigieuze beschikking heeft verzoekster misbruik gemaakt van haar machtspositie door met 22 grote afnemers van vitamines ongeveer 30 verkoopovereenkomsten te sluiten, waarbij de betrokkenen zich verplichten hun behoeften aan vitamines geheel of vrijwel geheel bij Roche te dekken, of worden aangezet dit te doen door voorgespiegelde kortingen, door de Commissie getrouwheidspremies genaamd.

De litigieuze exclusiviteitsovereenkomsten en de getrouwheidspremies vormen inderdaad misbruik van een machtspositie in de zin van artikel 86 EEG-Verdrag.

De zogenaamde Engelse clausule bepaalt dat de afnemer die bij een concurrent offert tegen lagere prijzen krijgt dan die welke voortvloeien uit toepassing van de litigieuze overeenkomsten, Roche kan verzoeken zijn prijzen aan bedoelde offerte aan te passen. Indien Roche dit verzoek niet inwilligt is de afnemer vrij om — in afwijking van zijn verplichting zich uitsluitend bij Roche te bevoorraden — bij deze fabrikant te kopen zonder de getrouwheidspremies voor reeds of nog bij Roche gedane aankopen te verspeelen. Volgens verzoekster ontnemt deze clausule de concurrentiebeperkende werking aan de exclusiviteitsovereenkomsten en de getrouwheidspremies.

Bij nader onderzoek blijkt echter dat de mogelijkheid voor de koper om voordeel te trekken uit de concurrentie beperkter is dan het er op het eerste gezicht uitziet. Waar de Engelse clausule de afnemers van Roche verplicht Roche in kennis te stellen van de lagere prijzen en de namen van haar concurrenten, verschaft zij verzoekster uiteraard inlichtingen over de marktsituatie en de mogelijkheden en initiatieven van haar concurrenten, welke van zeer groot belang zijn voor het bepalen van haar marktstrategie; daarom heeft de Commissie terecht aangenomen dat het opnemen van de Engelse clausule in de litigieuze contracten niet wegneemt dat hier sprake is van misbruik van een machtspositie.

Ad 3) *inbreuk op de mededinging en de handel tussen Lid-Staten*

Verzoekster betoogt dat de haar verweten gedraging niet leidt tot belemmering van het handelsverkeer tussen Lid-Staten. Roche acht de door haar toegekende korting echter van groot belang en aange-

nomen moet worden dat zij ook voor haar kopers niet zonder belang is. Waar artikel 86 het innemen van een machtspositie op de markt verbiedt voorzover daardoor de handel tussen Lid-Staten ongunstig kan worden beïnvloed, doelt het niet slechts op gedragingen die rechtstreeks nadeel aan de consument kunnen veroorzaken, doch ook op die welke hun indirect nadeel veroorzaken door inbreuk te maken op een daadwerkelijke concurrentiestructuur.

De litigieuze handelwijze kan wel degelijk afbreuk doen aan de mededinging en het handelsverkeer tussen Lid-Staten.

De boete

Verzoekster betoogt dat de Commissie geen boete kan opleggen wegens het onbepaalde karakter van de begrippen van artikel 86. Dit middel werd verworpen.

Ten aanzien van het bedrag van de boete is bij de instructie van de zaak enerzijds gebleken dat de Commissie heeft gedwaald ten aanzien van de machtspositie op de markt van vitamine B3 en anderzijds dat de duur van de inbreuk die in aanmerking moet worden genomen ter bepaling van het bedrag van de boete moet worden verlaagd tot een periode van iets meer dan drie jaar, dus korter dan de door de Commissie in aanmerking genomen periode van vijf jaar.

Het Hof verklaarde voor recht:

1. het bedrag van de in artikel 3, eerste alinea, beschikking IV-29020 van de Commissie van 9 juni 1976 opgelegde boete van 300 000 rekeneneenheden of DM 1 098 000 wordt verlaagd tot 200 000 rekeneneenheden of DM 732 000;
2. het beroep wordt voor het overige verworpen;
3. de proceskosten worden gecompenseerd.

Zaak 115/78 — Knoors/Staatssecretaris van Economische Zaken (Nederland) — 7 februari 1979 — prejudiciële zaak — *Vrijheid van vestiging*.

Het College van Beroep voor het Bedrijfsleven heeft het Hof een prejudiciële vraag gesteld inzake de uitlegging van 's Raads richtlijn nr. 64/427 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden (industrie en ambacht).

Verzoeker in het hoofdgeding is J. Knoors, een in België woonachtige Nederlander, die aldaar lange tijd arbeid in loondienst heeft verricht bij een installatie- en loodgietersbedrijf en er sinds 1970 als zelfstandig ondernemer het beroep van installateur-loodgieter heeft uitgeoefend.

Nadat hij bij de Nederlandse autoriteiten een vergunning had aangevraagd om zijn beroep in Nederland uit te oefenen, werd hierop afwijzend beschikt op grond van het feit dat hij niet de door de Nederlandse wetgeving vereiste vakbekwaamheid bezat.

De Nederlandse autoriteiten gaven Knoors te kennen dat hij als Nederlander onderaan niet kon worden aangemerkt als begunstigde in de zin van 's Raads richtlijn, volgens welke een Lid-Staat, waarin de toegang tot bepaalde economische activiteiten afhankelijk is gesteld van het bezit van bepaalde vakbekwaamheden, de daadwerkelijke uitoefening van deze werkzaamheid in een andere Lid-Staat als voldoende bewijs van deze bekwaamheid erkent.

Met het oog hierop heeft het College van Beroep het Hof de volgende vraag voorgelegd:

«moet de richtlijn 64/427/EEG d.d. 7 juli 1964 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden van de be- en verwerkende nijverheid behorende tot de klassen 23-40 van de I.S.I.C. (industrie en ambacht) aldus worden uitgelegd dat onder 'begunstigden', als bedoeld en omschreven in artikel 1, lid 1, van die richtlijn, mede zijn begrepen personen, die uitsluitend de nationaliteit van de ontvangende Lid-Staat bezitten en steeds hebben bezeten?»

Richtlijn nr. 64/427 beoogt de verwezenlijking van de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten op het gebied van de industrie en de ambachten te vereenvoudigen, en moet worden gelezen in het kader van het algemeen programma voor de opheffing van de beperkingen van het vrij verrichten van diensten en de relevante verdragsbepalingen. Deze richtlijn houdt rekening met de moeilijke

heden voortvloeiende uit de omstandigheid dat de voorwaarden voor de toelating en uitoefening van deze beroepen in de ene Lid-Staat strenger zijn dan in de andere. Zij bepaalt dat wanneer in een Lid-Staat de toegang tot en de uitoefening van bedoelde werkzaamheden afhankelijk is gesteld van het bezit van bepaalde bekwaamheden «deze Lid-Staat als voldoende bewijs van die kennis en die bekwaamheid de daadwerkelijke uitoefening van de betrokken werkzaamheden in een andere Lid-Staat (beschouwt)».

Het algemeen programma voor de opheffing van de beperkingen van het vrij verrichten van diensten duidt als begunstigden aan «de onderdanen van de Lid-Staten die gevestigd zijn binnen de Gemeenschap», zonder daarbij onderscheid te maken naar de nationaliteit of verblijfplaats van de betrokken persoon.

Men kan derhalve aannemen dat richtlijn nr. 64/427 berust op een ruime opvatting van «begunstigden» en dat de bepalingen van de richtlijn kunnen worden ingeroepen door de onderdanen van alle Lid-Staten die voldoen aan de door de richtlijn bepaalde toepassingsvoorwaarden, zelfs tegenover de Staat waarvan zij de nationaliteit bezitten.

De fundamentele vrijheden (vestiging - verrichten van diensten) zouden trouwens niet ten volle verwezenlijkt worden indien de Lid-Staten de toepasselijkheid van de bepalingen van het gemeenschapsrecht zouden kunnen onthouden aan die onderdanen die gebruik hebben gemaakt van de bestaande mogelijkheden op het gebied van verkeer en vestiging en die dankzij deze mogelijkheden in een andere Lid-Staat dan die welks nationaliteit zij bezitten, de in de richtlijn bedoelde vakbekwaamheden hebben verworven.

Het Hof antwoordde op de gestelde vraag dat richtlijn nr. 64/427 van de Raad van 7 juli 1964 betreffende de overgangsmaatregelen op het gebied van de anders dan in loondienst verrichte werkzaamheden van de be- en verwerkende nijverheid behorende tot de klassen 23 tot en met 40 I.S.I.C. (industrie en ambacht) aldus moet worden verstaan dat onder «begunstigden», als bedoeld en omschreven in artikel 1, lid 1, van die richtlijn, mede zijn begrepen personen, die de nationaliteit van de ontvangende Lid-Staat bezitten.

Zaak 101/78 — Granaria/ Hoofdprodukschap voor Akkerbouwprodukten te 's-Gravenhage — 13 februari 1979 — prejudiciële zaak — *Aansprakelijkheid van de Gemeenschap voor ongeldig verklaarde normatieve handelingen*.

Bij een eerder arrest van 5 juli 1977 (zaak 116/76 — Granaria/ Hoofdprodukschap voor Akkerbouwprodukten, Jurispr. 1977, blz. 1247) had het Hof verordening nr. 563/76 van de Raad inzake de verplichting tot aankoop van magere-melkpoeder dat in het bezit is van de interventiebureaus en wordt bestemd voor vermenging in diervoeder, ongeldig verklaard. In de onderhavige zaak die door een Nederlandse rechter naar het Hof is verwezen, komen een aantal vragen aan de orde inzake de uitlegging van verschillende bepalingen van het gemeenschapsrecht, met name op het gebied van de aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door ongeldig verklaarde normatieve handelingen.

In de eerste plaats wordt gevraagd of de bevoegde nationale bestuursinstantie, zolang verordening nr. 563/76 niet ongeldig was verklaard, gehouden was de afgifte van een «eiwitcertificaat» op grond van genoemde verordening te weigeren aan eenieder die niet aan de daarin gestelde voorwaarden voldeed.

Elke verordening die overeenkomstig het Verdrag in werking is getreden, moet worden verondersteld geldig te zijn zolang een bevoegde rechterlijke instantie ze niet ongeldig heeft verklaard. Uit het in het Verdrag neergelegde stelsel van wetgeving en rechtspraak volgt dat de eerbiediging van het communautaire wettigheidsbeginsel weliswaar meebrengt dat de justitiabelen het recht hebben de geldigheid van verordeningen in rechte te betwisten, doch ook dat alle rechts-subjecten van de Gemeenschap gehouden zijn de volle werking van de verordeningen te erkennen zolang hun ongeldigheid niet door een bevoegde rechterlijke instantie is vastgesteld.

Het Hof besliste dat, zolang verordening nr. 563/76 van 15 maart 1976 niet overeenkomstig het Verdrag ongeldig was verklaard, de met haar uitvoering belaste nationale instanties op grond van de

verordening afgifte van een «eiwitcertificaat» moesten weigeren aan eenieder die niet aan de gestelde voorwaarden voldeed.

In de tweede plaats wordt gevraagd of het Verdrag en de daaraan ten grondslag liggende beginselen meebrengen dat de bevoegde nationale instanties bevoegd waren aan aanvrager ontheffing te verlenen met betrekking tot de voorwaarden die door verordening nr. 563/76 voor de afgifte van een «eiwitcertificaat» werden gesteld. Het Hof besliste dat bij gebreke van een uitdrukkelijke afwijkende bepaling de nationale instanties geen ontheffing konden verlenen met betrekking tot de door de verordening gestelde voorwaarden.

Een laatste vraag luidde of de nationale rechter, indien hij moet oordelen over de eventuele aansprakelijkheid van de nationale instantie, recht moet spreken met toepassing van artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag, dan wel uitsluitend op de grondslag van het Nederlandse nationaal recht.

Artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag ziet alleen op de aansprakelijkheid van de Gemeenschap voor schade die door haar instellingen of personeelsleden in de uitoefening van hun functie is veroorzaakt, met uitsluiting van eventuele aansprakelijkheid van de Lid-Staten en hun ambtenaren.

Het Hof besliste in antwoord op deze vraag dat het vraagstuk van de vergoeding door een nationaal orgaan van schade door de organen en ambtenaren der Lid-Staten bij de toepassing van gemeenschapsrecht aan particulieren veroorzaakt, hetzij door schending van het gemeenschapsrecht, hetzij door een handelen of nalaten in strijd met het nationaal recht, niet door artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag wordt beheerst, doch door de nationale rechterlijke instanties volgens het nationale recht van de betrokken Lid-Staat dient te worden beoordeeld.

Zaak 120/78 — Rewe-Zentral AG/Bundesmonopolverwaltung für Branntwein — 20 februari 1979 — prejudiciële zaak — *Maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen*.

De gestelde vragen die betrekking hebben op de uitlegging van de artikelen 30 en 37 EEG-Verdrag, zijn gesteld om te kunnen beoordelen of een bepaling in het Duitse Branntweinmonopolgesetz, die een minimumgehalte aan ethylalcohol vaststelt voor verschillende alcoholische produkten, in overeenstemming is met het gemeenschapsrecht.

De onderneming REWE was voornemens een partij «Cassis de Dyon», van oorsprong uit Frankrijk, in Duitsland in te voeren en in het verkeer te brengen. Zij heeft daartoe bij de Bundesmonopolverwaltung (BMV) een vergunning aangevraagd, die werd geweigerd, op grond dat het alcoholgehalte van dit produkt te laag was, zodat het ingevolge de door de BMV vastgestelde «Verordnung über den Mindestweingeistgehalt von Trinkbranntweinen» niet in de Bondsrepubliek in het verkeer kon worden gebracht. Volgens verzoekster heeft de vaststelling van een minimumgehalte aan alcohol ten gevolge dat bekende alcoholische produkten uit andere Lid-Staten niet in Duitsland in het verkeer kunnen worden gebracht en dat deze bepaling dus een beperking van het vrije goederenverkeer tussen de Lid-Staten vormt, die buiten het kader van de aan de Lid-Staten voorbehouden handelsregelingen valt. Verzoekster ziet hierin een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve beperking, die in strijd is met artikel 30 EEG-Verdrag en voorts een inbreuk maakt op artikel 37, EEG-Verdrag, volgens hetwelk de Lid-Staten hun nationale monopolies van commerciële aard geleidelijk aanpassen, in die zin dat aan het einde van de overgangperiode elke discriminatie tussen de Lid-Staten is uitgesloten.

Het Hessische Finanzgericht, bij wie de zaak aanhangig was gemaakt, stelde prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie om op grond van de aldus verkregen uitleggingsbeginselen te kunnen beoordelen of het vereiste minimumgehalte aan alcohol kan vallen onder het verbod van alle maatregelen van gelijke werking in het handelsverkeer tussen de Lid-Staten (artikel 30, EEG-Verdrag), dan wel onder het verbod van elke discriminatie tussen de onderdanen van de Lid-Staten, wat de voorwaarden van de voorziening en afzet betreft (artikel 37, EEG-Verdrag).

Er dient te worden opgemerkt, dat artikel 37 een specifieke bepaling is voor de nationale monopolies van commerciële aard en niet

van toepassing is op nationale bepalingen die betrekking hebben op de produktie en het in het verkeer brengen van alcoholische dranken in het algemeen, onverschillig of deze al dan niet onder het betrokken monopolie vallen.

Zolang een gemeenschappelijke regeling ontbreekt, mogen de Lid-Staten op hun grondgebied alles regelen met betrekking tot de produktie en het in het verkeer brengen van alcoholische produkten. Belemmeringen van het intracommunautaire handelsverkeer ten gevolge van uiteenlopende nationale wettelijke regelingen kunnen echter uitsluitend worden toegelaten om aan dwingende eisen te voldoen (bijvoorbeeld belastingcontroles, bescherming van verbruikers).

Het Hof achtte de argumenten van de Bondsrepubliek Duitsland, volgens welke het lage alcoholgehalte van alcoholische dranken de openbare gezondheid zou kunnen benadelen, aangezien door de grotere beschikbaarheid zwak-alcoholische dranken eerder gewoontevormend kunnen werken dan sterkere dranken, niet steekhoudend.

Het is de bescherming van verbruikers gebaseerde argument heeft het Hof evenmin aanvaard, want het verklaart dat men niet zo ver kan gaan de dwingende vaststelling van het minimumgehalte aan alcohol als een wezenlijke waarborg te beschouwen voor eerlijke handelstransacties, terwijl het gemakkelijk is de koper een behoorlijke voorlichting te geven door te eisen dat de herkomst en het alcoholgehalte op de verpakking van de produkten worden aangegeven.

Aangezien geen der aangevoerde argumenten vóór de vereisten van het vrije goederenverkeer — een fundamenteel voorschrift van de Gemeenschap — kunnen gaan, verklaarde het Hof voor recht dat het begrip «maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbepalingen» in artikel 30, EEG-Verdrag, aldus dient te worden uitgelegd dat ook de vaststelling in de wetgeving van een Lid-Staat van een minimumgehalte aan alcohol voor alcoholische dranken voor menselijke consumptie onder het in dit artikel vervatte verbod valt, wanneer dit betrekking heeft op de invoer van rechtmatig in een andere Lid-Staat geproduceerde en in het verkeer gebracht alcoholische dranken.

Zaak 122/78 — N.V. Buitoni/Fonds d'Orientation et de Régularisation des Marchés Agricoles — prejudiciële zaak — 20 februari 1979 — *Gemeenschappelijk landbouwbeleid*.

Het Tribunal de Paris heeft aan het Hof van Justitie een vraag gesteld over de geldigheid en de uitlegging van artikel 3 van verordening nr. 499/76 van de Commissie tot wijziging van verordening nr. 193/75 houdende gemeenschappelijke uitvoeringsbepalingen inzake het stelsel van invoer-, uitvoer- en voorfixatiecertificaten voor landbouwprodukten. Blijkens het verwijzingsvonnis weigerde het Franse interventiebureau, nadat verzoekster in het hoofdgeding onder voorbehoud van het stellen van een waarborg certificaten voor de invoer van een hoeveelheid tomatenpuree uit derde landen had gekregen en deze goederen binnen de geldigheidsduur van deze certificaten had ingevoerd, de waarborg vrij te geven op grond dat verzoekster de bewijzen van invoer niet binnen de in artikel 3 van verordening nr. 499/76 gestelde termijn had overgelegd.

Verzoekster beriep zich op de ongeldigheid van dit artikel daar het inbreuk maakte op het proportionaliteitsbeginsel, en betoogde bovendien, dat dit artikel in strijd was met het doel en de geest van de communautaire waarborgregeling.

Zij stelde met name dat het in strijd met het proportionaliteitsbeginsel is om dezelfde sanctie te stellen op niet-nakoming van de verplichting tot invoer, welke de waarborg dient te garanderen, en een loutere te late levering van de bewijzen dat de verplichting stipt en binnen de voorgeschreven termijnen is nagekomen.

De Commissie beriep zich op de bezwaren van de te late levering van de bewijzen, doch het Hof bracht tegen dit argument in, dat zelfs indien voor een goed administratief beheer de dossiers niet onbepaald geopend kunnen blijven, opgemerkt dient te worden dat het niet in acht nemen van een dergelijke termijn uitzondering is, aangezien het indruist tegen het belang van de exporteur of importeur zelf, die normaliter zo snel mogelijk zijn waarborg poogt vrij te krijgen.

Het Hof verklaarde mitsdien voor recht, dat artikel 3 van verordening nr. 499/76 van de Commissie van 5 maart 1976 ongeldig is.

Zaak 163/78 — Commissie van de E.G./ Italiaanse Republiek — 22 februari 1979 — *Verzuim van een Staat*.

De Commissie heeft bij het Hof een beroep ingediend om te doen vaststellen, dat de Italiaanse Republiek een krachtens het Verdrag op haar rustende verplichting niet is nagekomen, aangezien zij niet binnen de voorgeschreven termijn de noodzakelijke bepalingen heeft vastgesteld ter uitvoering van richtlijn nr. 75/324 van de Raad van 20 mei 1975 inzake onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lid-Staten betreffende aërosols.

Het Hof heeft het verzuim vastgesteld en verweerster in de kosten veroordeeld.

Zaak 138/78 — Stölting/ Hauptzollamt Hamburg-Jonas — prejudiciële zaak — 21 februari 1979 — *Gemeenschappelijk landbouwbeleid — medeverantwoordelijkheidsheffing (melk)*.

Het Finanzgericht Hamburg heeft aan het Hof van Justitie vragen gesteld over de geldigheid van verordening nr. 1079/77 van de Raad inzake de medeverantwoordelijkheidsheffing en maatregelen ter veruiming van de markten in de sector melk en zuivelprodukten en van verordening nr. 1822/77 van de Commissie houdende uitvoeringsbepalingen met betrekking tot de inning van de medeverantwoordelijkheidsheffing in deze sector.

In het hoofdgeding wordt de wettigheid bestreden van de inhouding krachtens deze verordeningen van een bedrag van DM 37, 31 op een hoeveelheid aan een aankoopcentrale geleverde melk.

In de eerste plaats wordt gevraagd of deze verordeningen niet ongeldig zijn op grond dat het EEG-Verdrag geen enkele machtigingsnorm voor de vaststelling ervan bevat.

Verordening nr. 1079/77 is gebaseerd op artikel 43 EEG-Verdrag, dat zelf moet worden uitgelegd in het licht van artikel 39 dat de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid opsomt, en van artikel 40, waarvan lid 3 als maatregelen noemt: «prijsregelingen, subsidies zowel voor de produktie als voor het in de handel brengen der verschillende produkten, systemen van voorraadvorming en opslag en gemeenschappelijke organisatorische voorzieningen voor de stabilisatie van de in- of uitvoer».

Uit de considerans van de litigieuze verordening blijkt duidelijk, dat deze ertoe dient bij te dragen de betrokken markten te stabiliseren en dus binnen het kader van de artikelen 39 en 40 blijft.

De Raad mocht zich bijgevolg bij de vaststelling van deze verordening op artikel 43 EEG-Verdrag baseren.

Aangezien verordening nr. 1822/77 ontegenzeggelijk een uitvoeringsmaatregel van deze verordening nr. 1079/77 is, moet hiervoor hetzelfde worden geconcludeerd.

In de tweede plaats wordt gevraagd of de inning van de medeverantwoordelijkheidsheffing-melk bij de melkproducenten in strijd is met het discriminatieverbod van artikel 40, lid 3, EEG-Verdrag, op grond dat het heffingsstarief is vastgesteld in rekeneenheden en de omrekening van de in rekeneenheden uitgedrukte heffing in de nationale munteenheid aan de hand van de zogenaamde groene omrekeningskoersen ten opzichte van de feitelijke monetaire situaties van de Lid-Staten kan leiden tot ongelijke belastingen.

Het Hof stelt vast, dat zelfs wanneer deze omrekeningskoersen voor- en nadelen kunnen opleveren die op discriminatie kunnen lijken, de toepassing ervan desalniettemin ertoe dient om monetaire situaties te verhelpen die zonder deze maatregel tot veel grotere, duidelijker en algemenere discriminaties zouden leiden.

Het Hof verklaarde voor recht, dat bij onderzoek van de gestelde vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die aan de geldigheid van de verordeningen nrs. 1079/77 en 1822/77 afbreuk kunnen doen.

Zaak 144/78 — Tinelli Berufsgenossenschaft der chemischen Industrie — 22 februari 1979 — prejudiciële zaak — *Sociale zekerheid van migrerende werknemers*.

Het hoofdgeding heeft betrekking op het recht op uitkering van invaliditeitspensioen krachtens de Duitse wetgeving van een Italiaans onderdaan, verzoeker in het hoofdgeding, die als arbeider te Stassfurt (thans op het grondgebied van de Duitse Democratische Republiek) op 27 september 1944 een arbeidsongeval overkwam.

Dit pensioen werd betrokkene op 14 maart 1974 geweigerd op grond dat hij toen buiten het grondgebied van de Bondsrepubliek woonachtig was.

Nadat hij op 23 juni 1976 zijn woonplaats naar de Bondsrepubliek Duitsland had verlegd, kende de Bundesgenossenschaft hem een pensioen toe voor het tijdvak na die datum, doch bleef op grond van de Fremrenten- und Ausländerrentengesetz van 25 februari 1969, juncto bijlage V C 1 b van verordening nr. 1408 elke uitkering over de voorliggende tijd afwijzen.

Teneinde de sociale en economische integratie van vluchtelingen en gedeporteerden te vergemakkelijken nam de Duitse sociale wetgeving onder bepaalde voorwaarden de rechten van belanghebbenden — zowel Duitsers als niet-Duitsers — over. Volgens deze wettelijke regeling sluimeren de aanspraken indien de rechthebbende gewoonlijk buiten het gebied van de Bondsrepubliek Duitsland verblijft.

De vraag van het Landessozialgericht betreft het punt of artikel 50, juncto bijlage G I A 2 van verordening nr. 3 en artikel 89, juncto bijlage V C 1 b van verordening nr. 1408/71 al dan niet in overeenstemming zijn met artikel 51 EEG-Verdrag.

De Duitse regering benadrukte dat de Fremdrentengesetz de reïntegratie ten doel heeft van vluchtelingen en gedeporteerden die na de gebeurtenissen in verband met het nationaal-socialistische regime, met hun werk hebben bijgedragen tot de wederopbouw in de Bondsrepubliek Duitsland. Deze uitkeringen mogen niet worden geacht te vallen onder het gebied van de sociale zekerheid.

Het Hof herinnert aan zijn arrest in zaak 79/76 (Fossi, Jurispr. 1977, blz. 667) waarin het voor recht verklaarde dat de bepalingen van de verordeningen nrs. 3 en 1408/71, die een gelijke behandeling voorschrijven van onderdanen en ingezetenen van de andere Lid-Staten van de Gemeenschap, niet gelden voor uitkeringen van de aard als bedoeld in de Reichsknappschaftsgesetz, met betrekking tot verzekeringstijdvakken die voor 1945 buiten het grondgebied van de Bondsrepubliek Duitsland zijn vervuld. Deze uitkeringen vallen niet onder het gebied van de sociale zekerheid als bedoeld in het Verdrag.

Artikel 51 bepaalt dat de Raad de maatregelen moet vaststellen die op het gebied van de sociale zekerheid noodzakelijk zijn voor de totstandkoming van het vrije verkeer van werknemers, met name door een stelsel in te voeren waardoor het mogelijk is voor migrerende werknemers te waarborgen dat de uitkeringen aan personen die op het grondgebied van de Lid-Staten verblijven, zullen worden betaald.

Waar artikel 51 EEG-Verdrag echter slechts betrekking heeft op de uitkeringen van sociale zekerheid, verklaarde het Hof voor recht dat bij onderzoek van de voorschriften van artikel 50, juncto bijlage G I A van verordening nr. 3, en van artikel 89, juncto bijlage X C 1 b van verordening nr. 1408/71 niet is gebleken van feiten of omstandigheden die aan de geldigheid ervan afbreuk kunnen doen.

BALIELEVEN

Voorzorgskas voor Advocaten
Algemene vergadering op 3 mei 1979

De Raad van Beheer van de Voorzorgskas voor Advocaten nodigt U uit tot het bijwonen van de gewone algemene vergadering die wordt gehouden op donderdag 3 mei 1979 om 14.30 uur, in de administratieve zetel, Stoofstraat 12 te 1000 Brussel (ingang Violetstraat 5).

Agenda

1. Goedkeuring van het proces-verbaal van de gewone algemene vergadering van 13 april 1978.
2. Verslag van de Raad van Beheer.
3. Goedkeuring van de rekeningen van het dienstjaar 1978 en voorstelling van de begroting voor het komende dienstjaar.
4. Decharge van de beheerders.
5. Statutaire benoemingen.
6. Besprekingen met de Nationale Orde.
7. Allerlei.

Belangrijke herinnering

De leden van de vereniging, die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen kunnen zich doen vertegenwoordigen door een ander lid. De volmacht moet geen bijzondere vorm hebben en kan worden afgegeven aan het bureau van de vergadering.

Het aantal stemmen waarover de mandataris kan beschikken is beperkt tot tien (artikel 32 van de Statuten).

Wij rekenen op uw aanwezigheid.

Voor de Raad van Beheer,
De Voorzitter,

P. Goemans

Union Internationale des Avocats

I. Seminarie te Bazel op 4 en 5 mei 1979

Op de agenda staat het beroepsgeheim van de bankier en zijn beperkingen, met medewerking van specialisten uit de bankwereld en juristen.

De beperkingen van het beroepsgeheim zullen bestudeerd worden onder sommige aspecten van het privaats recht, het publiek recht en het internationaal recht, meer in het bijzonder rekening houdend met de toepasselijke reglementering in de Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk en Zwitserland.

Voor praktische gegevens en bijkomende informatie, gelieve men zich te wenden tot mr. François Martin, Directeur des Travaux de l'Union Internationale des Avocats, 47, avenue Georges Mandel, F. — 75016 Paris.

II. Congres te Cannes van 9 tot 14 september 1979

Werkthema's :

1. « Internationale aspecten van het distributierecht »
Algemene verslaggevers : mr. D. Holley (U.S.A.) en mr. Marc Willemart (Brussel).

« Deelname van de Balie aan wetgevende werkzaamheden »

Algemene verslaggever : R.A. dr. Heinecke (Hannover)

« Het bewijs van het buitenlandse recht »

Algemene verslaggever : mr. Boitard (Parijs)

2. Bestendige commissies

« Recht en Techniek » (Tommaso Bucciarelli)

Voorzitter : dr. H.P. Schmid (Bazel)

« De rol van de advocaat in het sociaal leven ».

Voorzitter : stafhouder Jaton (Lausanne)

« Asielrecht en uitlevering »

Voorzitter : de heer Juan Munos Campos

« Business Law »

Voorzitter : R.A. dr. H. Wagner (Ravensburg).

Een vóór-programma met antwoordkaart of een programma met een inschrijvingsformulier zijn verkrijgbaar bij mr. Lucien Janson, algemeen penningmeester van de Union Internationale des Avocats, Franklin D. Rooseveltlaan, 82 (Bus 3) te 1050 Brussel — tel. 02/649.91.10.